



Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NORDLYS-PERIODEN I BLICHERS DIGTNING

NOGLE UNDERSØGELSER

AF

S. SØRENSEN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
KJØBENHAVN · KRISTIANIA

MDCCCXVII

NORDLYS-PERIODEN I Blichers Digtning

NOGLE UNDERSØGELSER

AF

S. SØRENSEN

GYLDENDALSKE BOGHANDEL
KJØBENHAVN · KRISTIANIA

MDCCCXVII

TIL

MIN FADER

INDHOLD

	Side
Til Indledning	1
DE TO B'ER:	
I Fejlagtige Forudsætninger	7
II Præsten Ole Bork	13
III Ole Borks Skribentvirksomhed	15
IV Borks Bidrag til „Nordlyset“	26
V Nogle sproglige Undersøgelser	41
VI „En Mængde Oversættelser —“	54
VII En mystisk Signatur	62
VIII Borup og Spentrup	74
„NORDLYSET“S FØRSTE AARGANG:	
I Lyse Udsigter i Spentrup	87
II „Nordlyset“ som Program	92
III Blicher som Novellist	101
IV Blichers Oversættelser	113
V Oprindelsen til „E Bindstouw“	119
„EN MÆRkelig TERMINSDAG“:	
I Den ægteskabelige Katastrofe	127
II Katastrofens litterære Dokumenter	129
„NORDLYSET“S SLUKNING:	
I Ned ad Bakke	143
II Afslutning	147
LIDT BIBLIOGRAFI	157
Efterskrift	169

TIL INDLEDNING

Det er og har allerede i mange Aar været en almindelig, populær Opfattelse, at Blichers Digtning og Livsforhold er saa grundig undersøgt og oplyst, at der intet andet var tilbage at gøre end at skaffe Landet den Udgave af hans Værker, som var Digterens Minde værdigt.

Der er ganske vist gennem Jeppe Aakjærs omfattende Granskninger i Arkiver, Biblioteker, private Samlinger etc. bragt en Mængde Aktstykker for Dagen i hans store 3 Binds Værk „Steen Steensen Blichers Livstragedie“, og i „Danske Studier“ har fremragende Forskere underkastet Blichers Sprog interessante Undersøgelser. Desuden har Hans Hansen i sin Udgave af Novellerne fremdraget mange værdifulde Oplysninger af bibliografisk, sproglig, kultur- og litteraturhistorisk Art, og endelig har forskellige Kritikere i større og mindre Afhandlinger beskæftiget sig med Blichers Digtning ud fra æstetiske Synspunkter.

Men den frugtbareste Periode i den jydsk Præsts Forfatterskab har endnu ikke været undersøgt og behandlet i det Omfang, den fortjener, og nærværende Arbejde tilsigter derfor at supplere de tidligere Forskninger ved en speciel Undersøgelse af den Periode,

i hvilken Blicher udgav Maanedsskriftet „Nordlyset“ — Aarene 1827—29.

Som jeg i en kort Opsats i „Tilskueren“s Martshefte 1917 gjorde opmærksom paa, beror det paa en Fejltagelse, naar man har ment, at dette Tidsskrifts Signaturer — Bogstaverne B og B — overalt betyder Blicher; thi denne havde en Medhjælper i sin Nabo-præst Ole Bork i Borup, der i hvert Fald har skrevet en Række Digte og Noveller, som hidtil har været anset for Blichers egne. — At fremdrage Bork af 90 Aars Navnløshed har da været en ikke uvæsentlig Del af de efterfølgende Undersøgelers Formaal — hvilket ogsaa kan udtrykkes paa den Maade, at jeg har søgt at rense Blichers Digting for Ting, der ikke er hans, og som kun kan give et skævt Billede af hans Personlighed og Stil. Med andre Ord: Jeg har søgt at sortere „Nordlyset“s Indhold, saa Blicher kun faar det, der er hans med Rette.

Det er mit Haab, at de, der elsker den jyske Digters Værk — og disses Tal er i glædelig Stigning — vil se med Tilfredshed en Del uægte Blicher-Arbejder forsvinde af kommende Udgaver, og jeg nærer desuden et stille Haab om, at disse Undersøgelers Resultater skal virke fremmende paa Virkeliggørelsen af de Ønsker, som gennem flere Aar har været udtalt fra mange forskellige Sider, om Udgivelsen af en videnskabelig redigeret Udgave af Blichers Samlede Værker eller i hvert Fald af hans Noveller.

Endvidere har jeg gennemgaaet den Del af Blichers Tidsskrift, som man kunde kalde den uoriginale Del, d. v. s. Oversættelserne og nærmere bestemt dem uden

Mærke, hvad der er ensbetydende med omtrent de tre Fjerdedele af de 12 Bindes 4300 Sider. Det forekom mig nemlig af Interesse at faa fastslaaet Blichers Fysiognomi som Oversætter, idet det indtil nu har været almindelig antaget, at ogsaa disse Oversættelser skyldtes Digteren. Gennem disse mente jeg da der maatte kunne hentes værdifulde Oplysninger til Supplering af de Undersøgelser, der har været foretaget af Sproget i Blichers originale Arbejder, thi det maatte anses for ret selvfølgeligt, at hans Sprogkunst ogsaa prægede Omplantningen af fremmede Forfattere til Dansk. Mine Undersøgelser har imidlertid givet det Resultat, at Blicher overhovedet slet ikke har Del i de Oversættelser, der fremtræder uden Oversætttermærke. Derved er yderligere Digterens Eftermæle bleven befriet for en Del i højeste Grad „ublicherske“ Paahæng, som iøvrigt ogsaa vilde klæde den som Litteraturkritiker ret sunde og rigtigt dømmende Forfatter meget ilde.

Endelig har jeg i nogle korte Rids søgt at give Nutidens Yndere og Læsere af den jydsk Digters Noveller en Oversigt over de personlige og kulturhistoriske Forudsætninger, der for Blicher ligger bag „Nordlyset“ og hans Bidrag dertil. Dette Tidsskrift er jo nu en Sjældenhed, men den Digtning, Blicher offentliggjorde deri, er dog i alt væsentligt tilgængelig, og jeg tror, at denne vil faa forøget Udbytte for vor Tids Læsere, naar de faar Oplysning om Tidsfølgen deri, Sammenhængen mellem de enkelte Bidrag og de personlige Forhold, under hvilke Blicher skrev dem. Hvor jeg har stødt paa Dokumenter i sidstnævnte Retning,

som ikke er optrykt andet Steds, har jeg citeret dem,
— næsten alle in extenso.

Det turde maaske ikke være overflødigt at bemærke, at disse Undersøgelser ingenlunde gør Krav paa at være fuldstændige. De er det navnlig ikke paa de Punkter, hvor tidligere Forfattere har bragt Oplysninger frem, og hvortil jeg intet har at føje. Og de er det ikke i Almindelighed, bl. a. af den Grund, at noget saadant slet ikke har været min Hensigt. Dog haaber jeg, at de Omraader jeg har strejft vil vise, hvor stort et Felt alene Nordlys-Perioden i Virkeligheden er.

— — —

Med Hensyn til de i Bogen anførte Citater maa jeg een Gang for alle bemærke, at de uden Undtagelse er hentet fra de første Tryk — i „Randers Avis“ og i „Nordlyset“ —, hvad der gælder saavel Borks som Blichers Arbejder. Der er jo nemlig ikke endnu en eneste Udgave, som har respekteret Blichers ydre Form, hverken i Vers eller i Prosa, og da netop denne ydre Form spiller en fremtrædende Rolle som Sondringsmiddel, har jeg maattet holde mig til de Steder, hvor denne Respekt i størst mulig Grad har været til Stede. Hvis nogen derfor skulde finde Uoverensstemmelse mellem mine Citater og de optrykte Udgaver, man har ved Haanden, skyldes det denne Omstændighed.

For en Mængde forstaaende, opmuntrende og kritisk-vejledende Bemærkninger skylder jeg Hr. Adjunkt, Dr. phil. Henrik Ussing her at udtale min varmeste Tak. De er i høj Grad kommen Bogens endelige Form tilgode.

Frederiksberg 1. Juni 1917.

S. S.

DE TO B'ER

I. FEJLAGTIGE FORUDSÆTNINGER

Saavidt jeg ved, har det hidtil været betragtet som givet, at Blicher i den Tid, han redigerede „Nordlyset“, d. v. s. i Aarene 1827—29, skrev hele Tidsskriftet selv — eller i hvert Fald i alt væsentligt det hele. Praktisk talt har man kun trukket de faa Sider fra, som er optaget af indsendte Digte fra Præsten Briem, Skolelærer Randløv, Forfatteren Schallemose og et Par enkelte Signaturer til. Det vilde altsaa sige, at Blicher i tre Aar skrev paa det nærmeste 12 Bind fulde af Digte, Noveller, Oversættelser af tyske, engelske, italienske Fortællinger, Afhandlinger og Skitser — eller noget over 4000 Sider. I Sandhed var det en Kæmpepræstation, som maatte imponere, særlig i Betragtning af, at Præsten i Spentrup desuden skulde sørge for sine Børns Undervisning, passe sit Embede, præke i to Kirker, forberede Sognets Børn til Konfirmation, holde Møder i Skole- og Fattigkommission, føre Sognets Korrespondance med Amt og Kancelli og endelig passe Jagttiden og tilse det Plantnings- og Indhegningsarbejde, han i denne Tid havde begyndt paa.

Alligevel har de 4000 Sider ikke gjort nogen senere Forfatter eller Kritiker betænkelig. For at nævne et Par af de nyeste Forfattere: Jeppe Aakjær udtaler i sit store Værk „Blichers Livstragedie“ (I Bd. 1903), at Blicher i de tre Aar, „Nordlyset“ holdtes gaaende, „udstyrede dets 12 tykke Bind med ca. 25 originale Noveller og over det dobbelte Antal Digte foruden Stabler af tyske, engelske og franske Oversættelser“. Og Hans

Brix udtaler i sine „Blicher-Studier“ (1916), at Blicher „tre Aar igennem . . . skrev og oversatte over tusind Sider om Aaret“, hvorfor han det første Aar havde en Indtægt af „Nordlyset“ paa 1200 Rigsdaler.

Denne Opfattelse har saavidt vides intet andet at bygge paa end en Ytring af Blicher i et Brev til Collin fra Februar 1827, hvori det hedder om det anstrengende Arbejde, han nu har, efter at „Nordlyset“ er kommen i Gang:

„ . . . Embedsforretninger, mine sex Børns Undervisning . . . og nu 5 a 6 Ark Æstetik maanedlig, hvilket virkelig ikke skrives saa snart som det læses.“

Det er nu en kendt Sag, at Blichers Oplysninger om sine Forhold maa tages med Forbehold. I Almindelighed gælder det, at han gerne yndede at paakalde sine Velynderes Sympati ved at appellere til deres Medlidenhed, og naar han i dette Tilfælde vil takke Collin, for hvad denne har hjulpet ham, og sætte ham lidt ind i Situationens gunstige Vending, efter at han er kommen til Spentrup, saa er det menneskeligt, at han dog vil lade Etatsraaden forstaa, at dennes Velygninger ikke har hensat Blicher i et Driverliv. Derved kommer han let til at skrive „5—6 Ark“, hvor det korrekt nøjagtige maaske vilde være 3—4, og desuden kunde han vel ikke forudsætte, at Velynderen vilde være tilfredsstillet ved en Opgivelse af saa eller saa mange originale Frembringelser, men bedre kunde forstaa en kvantitativ Arbejdspræstation.

Men desuden modsiges Ytringen om de 5—6 Ark af Blicher selv i andre Forbindelser. Saaledes skrev han under 22. Febr. 1830 et længere Brev til Collin, hvori han siger, at „Nordlyset“ gav ham „et Par Hundrede Daler aarligt“.) Selv om nu denne Angivelse maaske kan være ledet af en lignende letforstaaelig og uvilkaarlig Bestræbelse som det andet Brev til Collin

*) Se Aakjær: Anf. Skr. III S. 5.

— at appellere lidt til Medfølelsen —, saa er Afstanden mellem 1200 og 200 Rdlr. dog mistænkelig stor. De 1200 Rdl. vilde med Gennemsnitsbetalingen pr. Ark, 12 Rdl., svare til over 7 Ark mdl. eller hvad „Nordlyset“ ialt bragte i et Hefte.

Men dernæst har vi Blichers egne Ord for, at den store Bunke Oversættelser er skaffet af Elmenhoff. De findes i et Brev til A. P. Liunge af 13. November 1826, altsaa i den Tid, da „Nordlyset“ var bebudet og formentlig var under Forberedelse. Liunge ses at have fremsat forskellige Forslag og Tilbud til Blicher, bl. a. ogsaa tilbudt ham Oversættelser til „Nordlyset“ imod at faa originale Digte af Blicher til Brug for et Tidsskrift, „Hertha“, som L. forberedte. Herpaa svarede Blicher:

„— — — Thi anbelangende det andet, at levere Smaadigte for Oversættelser, da er jeg ikke sikker paa at kunne præstere mer, end hvad mit eget [Tidsskrift] udfordrer. Desuden, ville det ikke vord Tilfældet: at af tvende ønskede jeg at beholde det hældigste selv, og den Tanke kunde maaskee ikke ganske undertrykkes, at De kun fik de ringere Producter. Min Compagnon har nu ogsaa sørget for at erhverve de nødvendige Hjelpekilder. Og endelig har jeg foresat mig at afbenytte disse saalidt mueligt, og derimod lægge mig efter originalier, hvilke maaskee ikke vil koste mig mere Tid og Umage, end at gjennemlæse og udsøge af denne uhyre Vrimmel de, som troes at kunne passe i min Kram. — *)

Det vil af disse Udtalelser ses, at Blicher røber megen Uvilje mod at komme til at udsøge Oversættelseslitteratur, og der er næppe Grund til at antage, at selve Oversættelsen var ham et mere tiltalende Arbejde. Desuden siges det jo her, at Elmenhoff tager sig af den Side af Sagen, medens Blicher vil skrive originale Bidrag.

Fremdeles foreligger der fra Blichers Haand en Til-

*) Cit. af Aakjær: Anf. Skr. I S. 193.

kendegivelse af, at han har haft Medhjælp til Redaktørvirkomheden. Han siger nemlig i det Digt, hvormed „Nordlyset“s sidste Hefte sluttede:

„Selv taffer jeg Enhver ret hjertelig,
Som ved Beværtningen har hjulpet mig
Saa den har kunnet Gjæsterne behage.“

„Beværtningen“ maa sigte til Indholdet, da der, hvis der sigtedes til Trykkeriet, sikkert havde staaet „Anretningen“.

Det vil paa dette Sted være naturligt at gengive en Notits, Blicher lod indrykke i „Nordlyset“s Septemberhefte 1827, fordi den kaster noget Lys over den Del af Maanedsskriftets Indhold, som skyldes hans Pen. Notitsen lyder saaledes:

NB. Da kun een af Fortællingerne i „Nordlyset“ er i Indholdsregistret kaldet original, tilkjendegives — for at undgaa Misforstaaelse: at af de Bidrag, som ere betegnede med mit Mærkebogstav B, ere de allerfleste i Henseende til Materien, men alle uden Undtagelse i Henseende til Formen originale, naar de ej ubtvivleligen ere anmeldte som Oversættelser.
S. S. Blicher.

Sammenholder man denne Meddelelse med Udtalelserne i Brevet til Liunge, ligger det nær at antage, at Notitsen egentlig kan læses som en Tilkendegivelse af, at Blichers Mærkebogstav er knyttet til alt, hvad hans Pen har sat paa Papiret. Denne Opfattelse bestyrkes af den Omstændighed, at Blicher har sat sit Navn eller Mærkebogstav under en hel Del Bidrag, der kun er Oversættelser (se Bibliografien i Slutningen af nærværende Arbejde), medens andre — den mere tarvelige Art — ikke har nogen Signatur.

Tæller man nu disse saaledes betegnede Bidrag op og sammenholder dem med de Opgivelser, Blicher i 1830 gav i Brev til Liunge*) om Aarsagen til „Nordlyset“s Ophør, og hvori det hedder, at B. i 1827 fik

*) Aakjær: Anf. Skr. I S. 204.

16 Rdlr. pr. Ark, i 1828 12 og i 1829 kun 8, samt at han ikke engang kunde være sikker paa at faa dette Beløb fremtidig, saa bliver Blichers Indtægt af Maanedsskriftet i de tre Aar henholdsvis 752 Rdl., 360 Rdlr. og 192 Rdlr. At han i 1830 opgav sin Indtægt af „Nordlyset“ til „et Par Hundrede Daler“ aarligt stemmer saa nogenlunde med disse Tal, idet han paa dette Tidspunkt naturligt havde det sidste Aars laveste Indtægt i friskest Minde. —

— — —

Anledningen til, at Blichers „Nota Bene“ kom paa dette forholdsvis sene Tidspunkt, er imidlertid en anden end at faa oplyst dette Forhold.

Udtrykket „original Fortælling“ er brugt i Indholdsfortegnelsen til andet Bind (Hefterne April—Juni) om Novellen „Røverstuen“, der stod i Juniheftet, og det havde derfor været naturligt, om Blicher allerede i Juliheftet havde indrykket sin Notits i Stedet for at vente med den til Septemberheftet. Forsinkelsen kan maaske søges i den Omstændighed, at der først i 3dje Binds sidste Hefte er bleven en tom Plads til den.

Men naar den ikke ventede til næste Bind, til Oktoberheftet f. Eks., hænger det sikkert sammen med, at der i dette 3dje Bind (altsaa Juli Kvartal) optraadte et nyt Mærkebogstav, ganske vist ogsaa et B, men af et andet Snit, det saakaldte Schwabachersnit — **B** — og det er utvivlsomt, at det er Fremkomsten af dette, der har foranlediget Blicher til at lade sit NB. følge i det Bind, hvori det første Gang optræder.

Om dette **B** oplyser nu Erslews „Forfatter-Lexicon“ 1. Bd. (1843), at det er Præsten Ole Borks Mærke, hvorunder han skrev i Aarhus- og Randers-Aviser. Det tilføjes derefter:

„Desuden findes af ham en Mængde Overtættelser og enkelte originale Stykker i „Nordlyset“, tildeels anonyme, Noale og betegne med det danske B. (Efter Meddelelse).“

Med denne Oplysning suppleres og bekræftes de af Blicher selv givne Vink til Forstaaelse af Maanedsskriftets Indhold. Vi faar nu at vide, at ikke blot „en Mængde Oversættelser“, men ogsaa „enkelte originale Stykker“ skyldes Ole Bork, og desuden Anvisning paa at finde dem ved at fastholde Forskellen paa det B, som Blicher har kaldt sit Mærkebogstav, og det **B**, som Bork har benyttet som Signatur.

Jeg kommer siden til at gøre Rede for den gennemførte Forskel i Brugen af de to Bogstaver og skal blot her henvise til Fortegnelsen under Afsnittet „Lidt Bibliografi“ over de Bidrag i „Nordlyset“ der er betegnet med **B**. Der er her ikke Tale om en typografisk Tilfældighed, men om en ganske ejendommelig Bestræbelse for samtidig at holde Bork skjult for Offentligheden og at undgaa Forveksling med Blicher.

Vi er desuden saa heldig stillet, at vi ved at undersøge Borks Forfatterskab andet Steds har Midler i Hænde til at give Beviset for, at de omtalte **B**-Stykker virkelig er skrevet af Ole Bork og ikke hverken af Blicher eller af nogen anden.

Det vil derfor være hensigtsmæssigt at ofre nogle Sider paa hans Person og tidligere Skribentvirksomhed, saa meget mere som Bork ingenlunde er nogen uinteressant Skikkelse blandt Blichers Samtidige.

II. PRÆSTEN OLE BORK

Ole Bork blev født i Aarhus den 29. April 1772, altsaa godt 10 Aar før Blicher kom til Verden i Vium. Borks Fader hed Peder Jensen og var ved Sønnens Fødsel Graver ved Frue Kirke, men han havde tidligere tjent hos Stiftamtmand Ole Bork de Schouboe, som formentlig har skaffet ham Graverembedet, da han giftede sig med Pigen Johanne Andersdatter. Som Bevis paa sin Bevaagenhed gav Stiftamtmanden Graveren Tilladelse til at give Sønnen Navnet Ole Bork. Antagelig har da Hs. Højvelbaarenhed staaet Fadder ved Drengens Daab.

Sandsynligvis har ogsaa Graverens tidligere Husbond ydet sit Bidrag til Oles Skolegang i Latinskolen i Aarhus, hvorfra Drengen dimitteredes i 1790 med Udmærkelse. Tre Aar senere fik Bork teologisk Attestats med Karakteren „Laudabilis-prompte respondit“ og Udmærkelse for den homilitiske Prøve.

Efter sin Embedseksamen blev han Huslærer hos Præsten Niels Høegh i Gentoft, — en Broder til Gehejmeraad Ove Høegh-Guldberg — der siden udnævntes til Professor og Præst i Skedsmo i Norge.

Her blev Bork forlovet med Præstens Datter Else, der var godt 5 Aar ældre — hun var døbt paa Hvalerne 8. Febr. 1767.

Den 20. Maj 1796 udnævntes Bork til Sognepræst for Gjødvad—Balle Menigheder (Nord for Silkeborg-Søerne i Hids Herred), blev ordineret 7. September s. A. og en Maaned derefter stod de forlovedes Bryllup i Gentoft Kirke.

Else Høegh fødte sin Mand 3 Sønner og 2 Døtre. To af Sønnenne døde unge, den ældste forliste paa et Skib ved Helgoland*), den tredje blev Præst. Døtrene blev begge gift med Præster.

Den 18. Oktober 1805 blev Bork forflyttet til Borup Sognekald mellem Spentrup og Randers, hvor han blev til sin Død. I Aarene 1819—23 bestyrede han tillige Nabosognene Gimming—Lem. 1821 døde hans Hustru Else, og siden da levede han ugift.

Ole Bork blev ved sit 50 Aars Præste-Jubilæum udnævnt til Consistorialraad og samme Aar, 15. Decbr., døde han.

Af dette korte Rids af Præstens Levnedsløb, som er hentet fra de almindeligt tilgængelige personalhistoriske Haandbøger, faar man ingen Oplysning om Forfatteren. Kun Erslews Lexicon har faaet Oplysninger med herom. Wibergs Præstehistorie omtaler derimod Bork som Præst i meget rosende Udtryk og fremhæver navnlig hans Katekisationer over Ungdommen paa Kirkegulvet om Søndagene og udtaler, at dette skete med „et Liv, der affødte Liv“.

I de anførte Oplysninger om Borks Fødested, Forældre, Giftermaal og Præstekald findes der dog Omstændigheder, som bidrager til at identificere hans Forfatterskab. Dette var nemlig for Størstedelen enten anonymt eller pseudonymt, medens der hyppigt findes Hentydninger til de Steder, han personlig færdedes paa eller havde opholdt sig paa. Herom vil det følgende give mange Eksempler.

*) Smlgn. Ole Borks Mindedigt i Randers Avis 11. April 1825.

III. OLE BORKS SKRIBENT- VIRKSOMHED

Ole Bork blev indregistreret i Nyerup og Krafts Literaturleksikon — og derfor ogsaa i Erslews — paa Grund af, at han 1805 og 1807 havde skrevet fire Artikler med Navn under i Fallesens „Theologisk Maanedsskrift for Fædrelandets Religionslærere“. De to sidste af Bidragene hertil har henligget hos Fallesen i over 2 Aar, inden de blev optaget, thi de saavel som de to andre Artikler er undertegnet Ole Bork, Sognepræst for Gjødvad og Balle, men da det Decemberhefte udkom, havde Bork i over 2 Aar været flyttet til Borup. Opflammende paa hans Skrivelyst har denne Debut som navngiven Forf. næppe været. Forud herfor havde Bork i Følge Erslew skrevet i et lidet betydende Maanedsskrift „Jydernes Ven“, der udgik fra Aarhus et Par Aar 1797—98, men alt hvad han skrev hertil er anonymt.

For Nutiden har Artiklerne i Fallesens Maanedsskrift kun kulturhistorisk Interesse og saa naturligvis ogsaa en vis religiøs-dogmatisk, forsaavidt som de giver et ret interessant Indblik i en af Datidens fuldblods rationalistisk-humanistiske Præsters Tankegang: „Om forsigtig Behandling af religiøse Fordomme“, — som det første Bidrags Overskrift lyder — giver en tydelig Forestilling om dets Indhold, og naar han skriver om „Det Stistrupske Legat“, saa er Hovedtanken den samme: Man vogte sig for at stille Menigmands Fatteevne overfor religiøse Begreber og bibelske

Fortællinger paa for haard en Prøve; i St. f. Bibelen er det bedre at give ham Bastholms Udtog af det gamle og Oversættelse af det nye Testamente.

I sproglig Henseende findes her enkelte Glimt af en personlig Udtryksmaade, som kan være vejledende ved en Undersøgelse af hans Stil, skønt Materialet er vanskeligt paa Grund af det embedsmandsmæssige Præg. Alligevel giver Stilen som Helhed et Billede af Præstens Væsen og Tankegang ligesom visse Vendinger, der siden nærmer sig det stereotype, her findes i begyndende Udvikling.*)

I 1815 udgav Bork sit første selvstændige Skrift, en Oversættelse fra Tysk: „Hemmelige Efterretninger om Napoleon Bonaparte af en Mand, der i femten Aar har opholdt sig hos ham“. Bork har oversat frit og forkortet, hvor det passede ham, og forsynet Skriftet med et Tillæg. Samme Aar udgav han — ligeledes i Randers — „Geographisk og historisk Læsebog for Landsbyskolerne“, — ligesom Oversættelsen anonymt. Tre Aar senere udkom den i ny Udgave og i 1830erne atter i nyt Oplag. Ingen af disse Bøger har i Nutiden nogen Interesse med mindre Specialister i Skolebogslitteratur vil undersøge, hvad der under den nye Skolelov blev givet Landsbyungdommen til Læsning paa Geografiens og Historiens Omraade. I saa Tilfælde er Borks Læsebog unægtelig oplysende. — Begge de nævnte Skrifter har desuden nu Betydning som Materiale til at fastslaa Præstens sproglige Ejendommeligheder.

I 1821 udsendte Bork paany en Bog, ligeledes paa Bogtrykker Elmenhoffs Forlag: „Nyttige Breve for Menigmand. Af Forfatteren til historisk-geographisk Læsebog for Landsbyskolerne“. Det ses af Forordet til

*) „Om forsigtig Behandling —“ etc. har saaledes en ret hyppig Brug af samme i St. f. det, den, dem osv.; Præsten betegnes altid som „Religionlærer“ ell. „Folkelærer“, ligesom Kristus betegnes som „den største Lærer“, „den store Lærer“ og selve Kristendommen som „nyttig Lærdom“. — Her findes ogsaa Begyndelsen til Borka senere hyppige Ivren mod Spøgelsefrygt og Overtro.

Bogen, at Bork paa dette Tidspunkt var kommen paa en venskabelig Fod med Udgiveren af „Randers Amts Avis“, idet han skriver følgende:

Til min lille Bog.

Du forlader nu Din Faders Huus, for at vandre ud i Verden. Mueligt denne Verden ei kommer til at bestaae af mere, end et par Miles Omkreds, mueligt og, Du kommer til at ligge paa min Ven Elmenhoffs Boghylde; thi den nærbærende Tid er yderst trang og vanskelig for Forældre med Hensyn til deres Børns Forfremmelse. Men kommer Du nogensteds hen, saa gid Du maa gaae om Gæst, som tager Dig i Haanden, og bidrage Din ringe Skæbne til Almeenvellet! Med dette Ønske henlever jeg, Din troe Fader:

Forfatteren.

Dette lille Skrift — som forøvrigt led den Skæbne, dets Forfatter havde forudset som den anden Mulighed, idet det et Aarstid efter blev averteret til nedsat Pris — er nu bleven af betydelig Værdi, om end i en anden Retning end det oprindeligt var tænkt, idet det saa at sige indeholder Nøglen til Borks Forfatterskab. Man faar heraf at vide, hvad han interesserede sig for, hvorledes han arbejdede for at være en nyttig Borger i sin Tid, hvormed han søgte at være sine Sognebørn til Hjælp og Vejledning, og man faar et ganske tydeligt Billede af Borks Stil, af hans Ordvalg og hans Udtryksmaade. Alene med denne Bog som Udgangspunkt bliver det muligt at paavise Boruppræstens Forfatterskab i Randers Avis, hvor det viser sig, han havde været en flittig Indsender siden Bladets Start i 1810. Hans første navngivne Bidrag var et Mindedigt over sine Forældre 24. Okt. 1810.

Bogen indeholder 30 Breve af landøkonomisk, moralsk, hygiejnisk og lignende Indhold, skrevet i en

saare populær moraliserende Tone og slutter for de mere moralsk-religiøse Breves Vedkommende med et af ham selv forfattet Vers, hvori Moralen af hans Betragtninger er trængt sammen paa Rim. Disse Vers har den i Tiden ikke almindelige Form, at Linjerne har lille Begyndelsesbogstav, hvor da ikke Navneord eller Punktum nødvendiggør stort Bogstav. Blicher har altid brugt store Bogstaver paa denne Plads.

Det vil være praktisk her at anføre Titlerne paa disse Breve; det vil ogsaa deraf ses, hvad en Præst i Datiden tog sig af for at være Folket til Nytte:

Om Uredelighed i Handel. — Om Træplantning. — Om en slet Blege. — Om et Par Bønderkarles Ulyst til at lade sig overhøre i Kirken. — Om den Fjell, ofte at stifte Tjeneste. — Om de Fordele, Landmanden har af at bruge Stude, som Trældyr. — Om at holde, hvad man lover og indgaaer. — Om Ussaglighed hos Qvindetjønnet. — Om Stadesløsholdelse [To Breve]. — Om Frugthauger paa Vandet. — Om en rigtig Benyttelse af den Leilighed, Soldater, som komme i fremmede Egne, have til at see sig om. — Om Trøefkab i den tjenende Stand. — Om Madlavning og Reenlighed. — Om Huusbondens Bligt, at befordre deres Tjenestefolks Kirlegang. — Om Soldaters Udaad i Krig. — Om Marerid, Ulygtemanden og den flyvende Drage. — Om Spøgelse og Varsler. — Om Raffedrikken. — Om Gjødningsens Formerelse i Hedeegne. — Om Forsigtighed i Tordenveir. — Om Kreaturenes gode Behandling. — Om en Karls Ulyst til Aftenarbejde om Vinteren. — Om Høvlighed. — Om Forhold i smitsomme Sygdomme. — Om den Fjell at lade sig ublue betale. — Om en Bleges Svøvnagtighed ved hendes Aftenarbejde. — Om Høgtstabs Stilsmissse. — Om Ueggeblidighed i at følge gode og for Helbredden tjenlige Raad. — Om Sladeragtighed.

En betydelig Del af disse Breve handler om Emner, som Bork i længere Tid har beskæftiget sig med, hvilket ses deraf, at en Del af Problemerne er behandlet af ham i smaa indsendte Artikler i Randers Avis. —

Det kan ellers være vanskeligt nok at paavise Hjemmelsmand til de mangfoldige Bidrag, der under Rubrikken „Indsendt“ forekommer i Bladet. De fleste af dem er enten anonyme eller pseudonyme, og da navnlig Bogstavet **B** er hyppigt anvendt, maa der anvendes megen Forsigtighed ved Identificeringen. I Bladets første halve Snes Aar skrev nemlig foruden Bork, Præsten Bjerregaard, Førstelærer Bache og den berygtede Danselærer Bagge i Avisen som Indsendere, og desuden er det paastaet, at ogsaa Blicher sendte Bladet Bidrag fra Randlev.

Imidlertid giver de „Nyttige Breve“ os ret sikre Midler i Hænde til at fastslaa Borks Forfatterskab og til at finde de Signaturer, han benyttede. Et af disse Midler er den forannævnte Ejendommelighed ved hans Vers (at Linjerne har smaa Begyndelsesbogstaver), idet alle andre Rimsmede i Bladet uden Undtagelse altid lader hver Linje begynde med stort Bogstav. Men her til kommer nu Brevenes Indhold og Sprogform, Vendinger og Ordvalg, tildeels ogsaa særlige Stavemaader; saaledes skriver han altid y i St. for ø i Ord som støtte, Understøttelse, Støtte, Mindestøtte etc.

Allerede i 1810 — 21. Novbr. — findes i Avisen under Indsendt en Artikel om Studens Brugbarhed som „Trældyr“. Heri gøres opmærksom paa forskellige Fordele, dette Dyr har i Henseende til Økonomi for Landmanden — væsentlig de samme som er anført i det 6te „nyttige Brev“. Vanskeligheden ved at bruge Stude ligger i, at de vil bisse, men — siger Indsenderen — i Indien bisser Studene ikke, og derfor

„fulde jeg troe, at det i bore norblige Lande let kunde afvænnēs med denne Feil, især naar man bethbede det som Barn Uansfændigheden i slikt Bisferie“.

Denne Artikel er undertegnet med et almindeligt gotisk **B**. At dette betyder Bork kan der fornuftigvis ikke være Tvivl om, naar man sammenligner det til-

svarende Sted i „Nyttige Breve“ (Nr. 6), der jo ogsaa betegner Studen som „Trældyr“. Det hedder her:

„Da dette Øyr bruges i det varme Jndien saabel til Riden, som Kjørjel, uden at blæse: kunde det vel ikke være vanskeligt, i blæse nordlige og langt koldere Lande at vænne det af med denne Fejl; især naar man begyndte tidligt dermed“.

Nutidens Læsere bør ikke af Slutningsudtrykkene lade sig forlede til at tro, at Bork her vilde være Humorist. Endnu i 1821 troede man, at Kreaturerne bisede, fordi det var dem en Fornøjelse. Præsten har betragtet Bisseriet som en Slags usædelig Tilbøjelighed, der maatte kunne hæves gennem Opdragelsen. At Avisartiklen er det første Udkast til det senere „Brev“ fremgaar tydeligt af det udvidede Udtryk „nordlige Lande“, som bliver til „nordlige og langt koldere Lande“, af Udtrykket „denne Feil“, som gentages, og af Omredaktionen af Vendingen „især naar man betydede det som Barn Uanstændigheden . . .“ til det mere forsigtige: „især naar man begyndte tidligt . . .“

Mærket Ø var som sagt brugt af flere Indsendere med samme Begyndelsesbogstav. Danselæreren Bagge skrev ogsaa under dette Mærke, men ganske vist med fire Prikker bagefter, og desuden kunde Bogstavet henvende Tanken paa Pastor Bjerregaard i Hjerminde og paa Førstelæreren i Randers.

En Tid forandrede Bork da — maaske derfor — sit Mærke til Ø. Ø. (Bork, Præst[?]). Under dette Mærke skrev han bl. a. nogle Betragtninger over Karlens Vinteraftensarbejde, hvad der blev til det 23. Brev i „Nyttige Breve“. At dette Mærke ogsaa er Borks, bekræftes yderligere derved, at han under 4. Juni 1811 meddeler, at Beboerne i Borup By har foræret „deres brave Skolelærer et lidet Stykke af deres Gadejord, hvilket han maa anvende til en Træefrugthauge“. Han

opfordrer andre Bønder i Amtet til „at træde i de Borup Mænds Fodspor, og hvor det kan skee, udvide deres Skolelærers Haugeplads“.

Heraf ses, at Borks Virksomhed for Plantesagen er af gammel Dato. I „Nyttige Breve“ opfordrer han paany til at dyrke Frugttræer og giver Anvisning paa at plante Læbælder om Frugthaverne; men disse Bestræbelser har han altsaa udfoldet i mange Aar.

Under det samme Mærke protesterer Bork d. 30. Okt. 1811 mod en formodentlig „geistlig Mand“, som i Kjøbenhavns Skilderie for 19. s. M. har paastaet, at alle dygtige og driftige Mænd søger til Øerne, og derfor staar Jylland tilbage. Hertil bemærker Bork følgende, der er typisk for hans Sprogtoner:

„Indsenderen kan med Sandhed forfikkre det ommeldte Spørgsmaals Forfatter, at han hender ikke faa Mænd i Jylland, der i deres stille Embedskreds have uden Dram fremmet langt mere sand Gavn, end mangen en som trængte sig eller er bleven truffen frem . . .“

Men ogsaa dette Mærke blev angrebet af andre Indsendere, idet der i September 1811 optræder et P. B. med et længere Indlæg mod Berberisplanten, og skønt et Kontraindlæg af p. b. udtaler Ønsket om, at Gud maa lade P. B. beholde sin Forstand, — „dette ønsker en erfaren Velynder af de saare nyttige Berberisser“ — saa vendte P. B. d. 9. August 1816 tilbage med et nyt Vidnesbyrd om Berberissernes ødelæggende Indflydelse paa Rugen. Det er klart, at de to Bogstaver let muliggør Ombytning og Forveksling, og formodentlig derfor forlod Bork denne Signatur.

I længere Tid skrev han nu dels Mindedigte under Navn, dels anonymt, dels under Mærket u. s. Det er udelukket, at disse to Bogstaver kan betyde det latinske ut supra (som ovenfor) da Mærket er brugt under Artikler i Rubrikken „Indsendt“ og følgelig ikke kan

have samme Forfatter som de Meddelelser, Bladet har aftrykt efter andre inden- og udenlandske Blade. At u. f. betyder Bork er udenfor al Tvivl (Smilgn. senere under Afsnittene „Ebbe“ og „De tre Klokker“). Saaledes viser Stykket „Varulvens Oprindelse“ (R. A. ²⁰/₂ 1815)-ganske tydeligt frem til Nr. 17 af de „Nyttige Breve“.

Mærket u. f. benyttede Bork fortrinsvis til mindre vægtige Indlæg, største Delen af hans humoristiske Bidrag, Epigrammer og Vers er undertegnede med disse Bogstaver, ligeledes moralske Satirer i Wessels og Baggesens Stil. Paralleller findes i „Nordlyset“ under Titlerne „Min Ven og jeg“ og „Tid at tale, Tid at tie“.

Men han syntes alligevel at have savnet et Mærke, der var i nærmere Forbindelse med hans Navn. I hvert Fald indførte Bork i 1819—20 et nyt Mærke, det latinske B. Herunder skrev han i Rubrikken „Indsendt“ et kraftigt Indlæg mod Kaffedrikningen, der utvivlsomt er et Udkast til Nr. 19 i „Nyttige Breve“. Under samme Mærke findes et vemodigt Digt 19. Juli 1821 „Ene paa den sidste Deel af Veien“, der sigter til hans Hustrus Død. Andet Vers oplyser dette:

Freidig vandt Du op til Tinden;
thi en Hustru uden Meen
hjalp dig ober Stol og Steen,
løfte Taarer bort fra Tinden.
Men den Hustru mild og god
ene Dig paa Tinden lod,
ene Du med Hjertets Qvide
vandrer ned af bratte Side.

Endelig kan nævnes, at Bork under samme B. den 2. Septbr. 1824 beretter om „en Naturmærkværdighed ved Landsbyen Borup, hvor Jordoverfladen er sunket et Par Steder i en Favns Dybde „i de 19 Aar jeg har kendt Borup og dens Omegn“. Som før oplyst blev Bork forflyttet til Borup i 1805, og Tidsangivelsen 19 Aar stemmer altsaa ganske nøjagtig.

Med Mærkerne B. og u. f. klarede Bork sig saa indtil 1827, da „Nordlyset“ begyndte at udkomme, og da Blicher beslaglagde det latinske B som sit Mærkebogstav. Paany maatte Bork da forandre Signatur og indførte fra 19. Maj d. A. „det danske B.“, som omtales i Erslews Forfatter-Lexicon. —

Det vil af foranstaaende Redegørelse, sammenholdt med Blichers Bemærkning om hans Mærkebogstav, og Borks Oplysning til Erslev om det danske B, ses, at disse Bogstavets Forskellighed ikke beror paa et tilfældigt Greb i Sætteriets Kasser. — Forskelligheden er ganske afgjort en bevidst Bestræbelse for at undgaa Forveksling af de forskellige Forfattere.

At jeg har Ret i denne Opfattelse vil yderligere bekræftes ved at betragte en bestemt Side af Borks Forfatterskab, nemlig hans Virksomhed som Digter til Dronning Marias Pris.

Fra 1823 til Aaret før sin Død skrev Bork hvert Aar et Digt til Frederik VI's Dronnings Fødselsdag den 29. Oktober. Første Gang er Digtet undertegnet med det latinske B., og dette Mærke bibeholdt han indtil 1827, da Blicher havde beslaglagt dette Bogstav i „Nordlyset“, og det bliver afløst af det omtalte „danske B“. Under dette Bogstav skrev han saa for Fremtiden, men gjorde en Undtagelse i 1832, da han underskrev sig Ole Pedersen, Fæste-Bonde.

Nu virker dette Mærke paa Baggrund af de tidligere B'er jo straks lidt mistænkeligt, saa meget mere, som Versenes ydre Form (de smaa Begyndelsesbogstaver) er bibeholdt. Desuden hed Borks Fader jo Peder og „Ole Pedersen“ er derfor vel begrundet. Fæstebonden kan jo opfattes som religiøst-symbolsk motiveret.

Imidlertid vakte Digtet Opmærksomhed ud fra den Forudsætning, at Blicher skjulte sig bag dette Navn, og en Indsender antydede dette i et lille Vers i „Randers Avis“ et Par Dage efter, saa tydeligt, at Blicher

maatte ud og fralægge sig Paterniteten til Dronningdigtet i et „Svar til den, som skrev det lille Vers i No. 171“. Heri hedder det:

Skjønbt jeg har gaaet hos Apollo lidt i Skole, jeg ingenlunde derfor er hlin Poppers Die, der skrev den smukke Sang, jeg virkeligen kunde — hvis et han var min Ven — ham næstendeels misunde. Men tage Gren for den — Neil det gjør jeg ikke; hvorvel jeg mærker, Sligt er nu blandt Tidens Skikke . . . etc.*)

Blichers „Svar“ var trykt i „Rand. Av.“ for 3. November. Den 19. November tog saa Bork Ordet — som sædvanlig under Rubrikken „Indsendt“ — med følgende Digt:

Ole Pedersens Betjendelse.

Ole Pedersen i Vaar
tjente i Apollos Gaard;
Gaardens Frøener han var
Hippokrenes Hymfhe klar;
stundom, for at have Spas,
de ham rakte da et Glas;
derved Ole Pedersen vandt
at en blev en Dilettant.
I hans Skilt et gothist B
Læseren vil hyppigst see;
med det classiske han fandt
det forbyttet blev iblandt;
Gren, han derved bekom,
Ole albrig brømte om.

Respekten for Dokumenters originale Form hindrer mig i at udhæve dette Digts sidste 6 Linjer. Men ogsaa uden Understregning vil Læserne sikkert forstaa, at Ole Bork her tydeligt udtaler, at han har valgt det gotiske B. (B.) for at undgaa Forveksling med Blicher og for at undgaa en Ære, der ikke kunde tilkomme ham,

*) Aankjær har i anf. Skr. II S. 3—5 aftrykt Borks Digt og Blichers Svar ud fra den Forudsætning, at Ole Pedersen var „en Almucemænd“.

Samtidig faar vi Oplysning om, at der mellem Bork og Blicher i 1832 bestod et venskabeligt Forhold, og at de forskellige B'er ikke fra nogen af Siderne er Forsøg paa at føre Læserne bag Lyset. Den senere Forsknings ringe Opmærksomhed for Forskellen paa disse Mærkebogstaver vedkommer ikke det, at Samtiden indenfor Randersegnens Læsekreds sandsynligvis har været fuldt klar over Forskellen, eller rettere: klar over, at det gotiske **B** ikke betød Blicher. At det var Ole Borks Mærke, kunde i hvert Fald de indviede ikke ret vel være i Tvivl om, hvis man havde sammenlignet de Vers, Bork skrev under denne Signatur, med dem, han skrev under Navn, idet Mindedigtene over Borks afdøde Venner er signerede paa begge Maader.*).

Fra „Randers Avis“ til „Nordlyset“ er der jo ikke noget Spring. De udgik begge fra samme Trykkeri med henholdsvis Fader og Søn som Redaktør og Medredaktør. De havde begge væsentlig samme Læsekreds, saaledes at forstaa, at alle „Nordlyset“s Læsere i Egnen tillige utvivlsomt læste Avisen. Og da nu Blicher lejlighedsvis, naar han skrev under Mærke i Avisen, benyttede det latinske B, følger næsten umiddelbart deraf, at naar Bork skrev under sit Bogstav i „Nordlyset“, han da ogsaa maatte fastholde sit.

Vi har nu saavidt Rede paa de to Bogstaver, at der er Anledning til at se nærmere paa Borks Bidrag i „Nordlyset“.

*) I hvor høj Grad disse Forbogstaver var paaagtet af Samtiden har man et morsomt Vidnesbyrd om i et Digt i „Rand. Av.“ for 20. Novbr. 1837 med Overskriften: „Mosaik fra Lyngdalen. Til B., B., B. og B. B.“ Digtet er paa fire Vers, hvoraf de tre sidste aabenbart sigter til Bork, Blicher og Rektor, senere Professor Borgen. Det første B. betyder til en den Gang 90-aarig blind Mand. Digtet er ogsaa undertegnet med B.

IV. BORKS BIDRAG TIL „NORDLYSET“

1) DIGTE

I det foregaaende er der gjort opmærksom paa Tidspunktet for Optagelsen af Borks første signerede Bidrag til Blichers Tidsskrift: „En Serenade fra Carl den Femtes Tid“. Under Titlen staar der: (Oversat af det Spanske) og under Digtet staar det omtalte Borkske Mærke \mathfrak{B} . Digtet har ikke siden været optrykt, d. v. s. at Blicher ikke har vedkendt sig Forfatterskabet, — det vilde utvivlsomt være bleven optaget i hans Digtsamlinger, hvis det var hans, da det er mindst ligesaa godt som mange andre, han optrykte.

Typografisk set har Serenaden ikke den Udstyrelse, Bork ellers har anvendt overalt baade før og siden i „Randers Avis“ og i „Nordlyset“ i sine Vers: de smaa Begyndelsesbogstaver i Linjerne. Dette hænger sandsynligvis sammen med, at Trykkeriet (Sætterne) har ment, at disse Vers skulde sættes op ligesom alle andre Digte, der var indgaaet i „Nordlyset“. Og da det jo ikke var en egentlig Fejl, blev disse store Begyndelsesbogstaver staaende.

Spørgsmaalet om Bork kunde Spansk har sikkert kun teoretisk Interesse i denne Sammenhæng. Datidens Oversættere tog det ikke saa nøje med Begrebet Oversættelser, og man behøver ikke at lægge andet ind i Betydningen af Parentesen under Titlen end en Tilkendegivelse af, at Serenaden oprindelig er skrevet paa Spansk. Iøvrigt var Bork en stiv Latiner, der havde studeret under Baden, læste sin Horats med Flid og

ofte oversatte enkelte af hans Vers paa Dansk. Han har dog rimeligvis oversat Serenaden enten fra Tysk eller fra Fransk.

Fra og med det næste Borkske Digt „Edvard og Adelid“ er de smaa Begyndelsesbogstaver gennemført, og nu indtræder der en Række ligesaa systematiske som bemærkelsesværdige Forskelligheder i denne Henseende mellem de Digte, der er undertegnet **B.**, og dem der er forsynet med Blichers Mærkebogstav **B.**:

Efter „Edvard og Adelid“ følger umiddelbart Blichers „Lethe“ (sign. **B.** og med store Begyndelsesbogstaver); efter „Friderik den II. og Recrutten“ (sign. **B.** og med smaa Beg.bogst.) følger „Engelen i Gethsemane“

(sign. $\frac{R}{B}$ [d. v. s. Randløv, gennemseet af Blicher] med store Beg.bogst.); — efter „Oluf Tryggesen og Eindrid“ [I] (sign. **B.** og med smaa Beg.bogst.) „Bien og Myggen“ (sign. **B.** og med store Beg.bogst.) —; efter „Oluf Tryggesen og Eindrid“ [II] (sign. **B.** og med smaa Beg.bogst.) „Vildbassen og Væderen“ (sign. **P. Sp.** og med store Beg.bogst.); — efter „Oluf Tryggesens Omvendelsesmaade“ (sign. **B.** og med smaa Beg.bogst.) „Rang og Fortjenester“ (sign. **P. Sp.** og med store Beg.bogst.)

Der er altsaa en ret iøjnefaldende og som sagt en gennemført systematisk Forskel mellem Borks Produkter og Blichers. Forskellen understreges yderligere i den Omstændighed, at Blicher lod alle **B.**-Digtene ligge, da han udgav sine „Samlede Digte“.

Ingen af disse Omstændigheder har imidlertid vakt den første Blicher-Udgivers Opmærksomhed, og det beror maaske paa et rent Tilfælde, at ingen af de Borkske Vers siden er bleven optrykt som Blichers. **P. L. Møller**, som iøvrigt har udødelig Fortjeneste af at have ydet Blicher den Retfærdighed som Digter, han i Samtiden selv kæmpede for at opnaa, havde, da han i 1846 begyndte Udgivelsen af Novellerne og Digtene, faaet

Blichers Tilladelse til at gøre som han vilde, og det var da hans Hensigt at samle alt, hvad der forelaa fra Blichers Haand af poetisk Art. Herom giver han Oplysninger i de „Anmærkninger“, der ledsagede sidste Bind af „Digte“ [1847], og hvor det hedder om Digtene:

Det var nærb. Udgivers oprindelige Haab her at meddele alle de paa forskjellige Steder trykte Digte af Blicher, som i tidligere Samlinger ere glemte eller forbigaaede. Da Bladsen imidlertid langtfra ikke kunde strække til, medmindre man havde udeladt Meget, som Publikum med en vis Ret kunde vente, saa kan her kun henvises til . . . [her følger Angivelse af forskellige Steder] . . . „Nordlyset“ (Olaf Trygvesson og Endrid I—II, Ol. Trygv. Ombendelsesmaade, Springet, En Værke, som hungrede tilbøde, o. fl.) . . . Disse tilligemed . . . ville da engang afgive rigeligt Stof til et treble Bind Digte.

Det fremgaar tydeligt af disse Bemærkninger, at P. L. Møller slog alle B'er i Hartkorn med hinanden, og det er iøvrigt ogsaa karakteristisk at lægge Mærke til, at han staver Navnet Olaf Trygvesson paa en anden Maade end den oprindelige i „Nordlyset“, hvor der konsekvent er brugt Formen „Oluf Tryggesen“.

Paa dette Tidspunkt var Bork død, og Blicher var næppe i Stand til at censurere Møller. (Smlgn. Wroblewski: Ti Aar i C. A. Reitzels Boglade S. 27). Der var altsaa ingen til at protestere. —

Det er ikke nærværende Undersøgelses Opgave at foretage en æstetisk Vurdering af de Borkske Digte, ligesom det ligger udenfor min Plan at foretage en Sammenligning mellem Blichers og Borks Verskunst. Angaaende rent sproglige Forskelligheder kommer jeg siden til at gøre opmærksom paa nogle af Borks Ejendommeligheder. Her skal kun henvises til, at Bork, efter at „Nordlyset“ var gaaet ind, fortsatte sin Versificering af islandske Sagaer i „Randers Avis“, hvor der under 13. Decbr. 1830 findes et nyt Eksempel paa

den norske Konges „Omvendelsesmaader“ i Digtet „Oluf Tryggesen og Raude“. [sign. B.]

— — —
Større praktisk Interesse knytter der sig til

2) BORKS PROSAARBEJDER

fordi en Del af disse er gaaet over i alle samlede Udgaver af Blichers Noveller som Blichers. Aarsagen hertil er atter at søge i P. L. Møllers „Anmærkninger“. Det hedder i disse — efter at der er givet Oplysninger om, hvor de optrykte Noveller findes trykt første Gang og deriblandt er nævnt „Nordlyset“:

Desuden findes i dette Tidsskrift . . . endnu adskillige humoristiske Opsatser og fortællende Skizzer af B., f. Ex. „Den Prøvende“ — „Ebbe“ — „De tre Klokker“ — „Præstehistorierne“ . . . som ikke have båret optrykte, men vel fortjente at indlemmes i en samlet Udg. af hans Skrifter. Disse vilde, tilligemed det endnu Ubenyttede af Bogh. Steens Forlag, og det paa andet Forlag Udkomne, afgive Stof til idetmindste to Dele Prosa, som Subskribenterne paa nærv. Udg. hvis Foretagendet svarer Regning, med Liden kunne vente.

Opfyldelsen af dette Løfte skete i 1862, da Reitzels Forlag samtidig med 3dje Udgave af „Gamle og nye Noveller“ tilføjede en „Ottende Deel“, hvori de nævnte fire Borkske Historier blev optrykt, som det i en „Efterskrift“ hedder: efter „den af Hr. P. L. Møller i Anmærkningerne til den første Udgave af St. St. Blichers gamle og nye Noveller, givne Anvisning.“

— — —
Det første Prosabidrag, Bork skrev i „Nordlyset“ med „det danske B“ under, forekommer i Decemberhft. 1827 og hedder „Reconvalescenten“. Heri fortælles om en Præst i Sjælland, der som Lærer ved Frederiksborg Latinskole oplevede et ubehageligt Eventyr en Aften, da han red fra København til Frederiksborg, idet han blev mistænkt for at være Spion og der-

for led store Kvaler, medens han transporteredes fra den ene Officer til den anden for at faa Lov at slippe igennem. Historien har ikke særlig Interesse ud over at vise Bork som Stilist paa en Maade, der ikke ret vel gør det muligt at tillægge Blicher Forfatterskabet til Artiklen. (Se herom nærmere under Afsnittet om sproglige Sammenligninger).

Det næste Bidrag forekommer i Majheftet 1828, hvor Bork under Overskriften: „En Skolescene fra et af de sidste Decennier i forrige Aarhundrede“, fortæller om, hvorledes Rektor ved Aarhus Latinskole „statuerede et Eksempel“ blandt Eleverne ved en frygtelig Pryglescene i Anledning af nogle formentlige Udskejelser, Drengene havde begaaet overfor en Sergeants Kone, der havde en lille Handel. Pryglescenens Offer var en Enkes Søn fra Byen, og han viste sig bagefter at være uskyldig i den groveste Forbrydelse — en knust Vinduesrude, thi en Glarmester tilbød siden at aflægge Ed paa, at Ruden var knust inde fra.

At Historien er Borks Oplevelse og følgelig er foregaaet i Aarhus stemmer godt nok med følgende Bemærkning om Rektors Indtræden i Klassen:

„Endnu efter et halvt Hundrede Aars Forløb staaer hans rædsomme Skikkelse levende for min Indbildningskraft.“

Dette er altsaa skrevet i 1828, da Bork var 56 Aar gammel. Begivenheden foregik, medens han var en af de yngste i Skolen, saa Tidsangivelsen „et halvt Hundrede Aar“ stemmer omtrent nøjagtig. Blicher vilde i hvert Fald ikke kunnet skrive mere end højst 40 Aar. Borks Tidsangivelser er desuden næsten pertentlig nøjagtige. (Sammenlign hans S. 22 citerede Bemærkning fra Borup).

I Septemher 1828 giver han en Skildring af „Søren Aabye“, en halvstuderet Degn, der forsøgte sig som Flyver. Manden er virkelig nok, d. v. s. en historisk

Person, — Bork oplyser, at han kun har forandret Forstavelsen i Efternavnet.

I Februarheftet 1829 findes et lille Prosabidrag, der er af betydelig dokumentarisk Vigtighed, idet det tydelig viser hen til en udenfor „Nordlyset“s Redaktion staaende Person. Jeg sigter til Oversættelsen „Tvende Originalbreve fra de første Christnes Forfølgelses-Tid“, der indledes af følgende Bemærkninger:

Indsenderen haaber, at følgende Breve, som angaae de Christnes Forfølgelse under Keiser Trajan, ville have Interesse for Nordlysets Læsere.

Det vil heraf ses, at det B., der staar under Oversættelsen, ikke kan være Blicher, thi der vilde jo dog ingen Mening være i, at Redaktøren optraadte som „Indsender“ til sit eget Tidsskrift. Desuden betegner Bork meget hyppigt sig selv som „Indsenderen“ i de Artikler, han skrev til Randers Avis. Nogle Eksempler: „Samme forekommer Indsenderen —“; „Indsenderen kan med Sandhed forsikre —“; „Indsenderen minde, hvorledes —“; „Iøvrigt er Indsenderen enig med —“ o. s. v. Jeg har ialt optalt 17 Tilfælde af denne Betegnelse for Bork selv.

Denne Indsender har imidlertid ikke vakt nogens Mistanke, skønt adskillige Blicherudgivere har gennemgaaet „Nordl.“ for at finde de første Tryk. —

I samme Hefte blev de første tre Historier trykt af den Samling, som siden gik under Fællestitlen „Præstehistorier“ — en Overskrift, som de bærer første Gang, medens de følgende blev trykt i „Nordlyset“ under Betegnelsen „Herredsfoged L.s Præstehistorier“. De indledes med følgende Henvendelse til Læserne:

Jeg kan erindre nogle Smaafortællinger, jeg, som Dreng, har hørt af min Bedstefader, Herredsfoged P., der var en sand Præstevæn, og tilbragte en stor Deel af sine Forfristningstimer i Selskab med Hr. Caspar, Hr. Jens, Hr. Mogens og flere; thi det

var i de Læber Stik at kalde gejstlig Mand ved hans Fornavn. Naar jeg vilde gjøre den bakkre Diding en Fornøjelse, fik jeg gjerne et Par af mine Stolecamerater hjem med mig, og bad ham, i deres Nærværelse, at fortælle sine Præstehistorier, som han nævuede dem. I det Haab, at Samme ej ville være uden Interesse for Nordlysets Læsere, agter jeg fra Tid til anden at levere nogle af dem, der ere forekomne mig, som de mærkværdigste og moersomste. Og vil jeg da her, uden videre Indledning, fremsætte Følgende.

Herefter følger saa: Uhrmageren. — Det strænge Skriftemaal. — Kroermanden.

Det er let nok at høre paa Tonen i denne Indledning, at det ikke er Blichers.

Aarsagen til, at Blicherforskningen dog har akcepteret Præstehistorierne som hans og forliget sig med dem som hans, kan maaske tildels søges — foruden naturligvis i den Tvang B'et under dem medførte — i den „Herredsfoged“, der foregives som Hjemmelsmand. Man har rimeligvis mere eller mindre klart ræsonneret som saa, at det formodentlig var den Herredsfoged, der optræder i „Høstferierne“. Og desuden er det jo en almindelig Blichersk Metode at lægge en Fortælling i Munden paa en anden Person.

Sandsynligvis er det ogsaa efter Blichers Mønster, Bork har valgt denne Person — der jo iøvrigt spiller en ganske underordnet Rolle i Historierne. At Bork ikke har haft nogen Herredsfoged til Bedstefader er sikkert uden for al Tvivl.

Præstehistorierne giver mig ikke Anledning til særlige Bemærkninger undtagen for en enkelts Vedkommende, nemlig „Den voldsomme Herremand“.

Denne Historie blev — uvist af hvilken Grund — ikke optaget i P. L. Møllers Udgave af Novellernes 8 Deel, og følgelig(!) kom den heller ikke med i nogen af P. Hansens Udgaver. Derimod optrykte Hans Hansen den i sin Udgave og forsynede den med en Note, hvori

det hedder, at den „er benyttet til II. Kap. af „Vinhandleren og Herremanden“.

Dette er forsaavidt rigtigt. Det bør dog hedde *i* og ikke „til“ 2det Kapitel, thi Historien fortælles der en passant som en Illustration til „den meget tyranniske Jørgen Lykke“s Fremfærd. Men Blicher anvender desuden Historien i en fuldstændig forandret Form*) og med Fodnoten „Virkelig Begivenhed“. Borks og Blichers Historier har derfor næppe andet tilfælles end Kilden, som er at søge i den af Ign. Becher i 1813 udgivne „Dagbog fra det 16de, 17de og 18de Aarhundrede forud sammenskrevet af Hr. Mads Pedersen Farstrup, Sognepræst for Uldbjerg og Lynderup Sogne, og Hr. Lauritz Axelson, Sognepræst for Vester- og Østerbølle ... etc., hvori det hedder under Aaret 1706:

Den 2. Mart. Major Betvikow, som eier Ørsleb Kloster i Jlands Herred og store Refstrup ved Aalborg, han og hans Laqbei og Rudst har tilgemaade med Hug og Slag overfaldet Hr. Mads Nabbe i Uldbjerg strax uden for Præstegaardens Port, og traadt ham under Fødder, fordi han lastede det, at Laqbeien stød hans Hund, hvorudover der blev ikke præbittet i Lynderup Kirke den 3. Mart., som var en Passionsprædiken.

Fra samme Dagbog har Bork formodentlig ogsaa hentet Motivet til Historien „Communionen“. Under Aaret 1688 fortæller Axelson om Jacob Ulfeld til Vaabenholm, som vilde tvinge sin Sognepræst til at meddele sig Alterens Sacramente, hvilket denne nægtede men senere opfyldte, da Herremanden truede ham paa Livet. Senere, da Ulfeld havde skjult sig i en Bondehytte for Kongens Ryttere, sendte han Bud efter en Præst, som dog først naaede Hytten, da han var død.

*) Hvor Blicher derimod anvender sine egne Historier i større Fortællinger, kan man tydelig genkende hans første Form. Smlgn. „Den barnløse Kone“ og „Aftenunderb. paa Dagb. Dos.“

— Bork siger udtrykkelig i Historien, at Begivenheden fortælles paa flere Maader. Den Maade, han benyttede, har i hvert Fald Milieu og visse mystiske Træk til fælles med Axelsons Optegnelser.

Dagbogen synes i de nærmest følgende Aar efter dens Udgivelse at have været en meget læst Bog i jyske Præstegaarde. Blicher har, som paavist af Hans Brix, benyttet Træk af den i „En Landsbydegns Dagbog“, og et „B“ har i „Randers Avis“ for 7. Febr. 1820 laant Træk af den i en Artikelserie „Tilbageblik paa Danmarks Fortid“. Om dette B. betyder Bork eller Bjerregaard er uvist.

— — —

Vi kommer nu til de to af Borks interessanteste Bidrag i „Nordlyset“ — Fortællingerne „Ebbe“ og „De tre Klokker“, der begge er henlagt til Egnen Nord for Silkeborgsøerne, hvor Bork færdedes de første 9 Aar af sin Præstetid.

Om dem begge gælder det desuden, at man er i Stand til at paavise deres Oprindelse i mundtlig Overlevering paa Stedet, idet Bork har givet en Slags Indledning til dem i den S. 22 nævnte Artikel i „Randers Avis“ i Foraaret 1827 — altsaa to Aar før Fortællingerne fremkom i „Nordlyset“, — hvori han oplyser, hvorfra Sagnene stammer.

Under Overskriften „Egnen ved Silkeborg“ fortæller han om Befolkningen, Naturen, Egnen og dens Minder o. s. v. og beretter om, hvorledes den første katolske Præst udsøgte sig Byggeplads til sit Bispesæde — ved at kaste sin Silkekalot i Vandet. Derefter fortsætter han:

For mange Aar siden tildrog det sig, at tvende Smaalonger strede der i Nærheden med en mægtig Ubindsmand. Han maatte flygte, og Dalen, som modtog ham, bebarer indtil denne Dag, ved sit Navn, Mindet om hans Uheld. Skjalben, som besang denne Sverdeleeg, stal hvile i een af Høtene. Af hans Død synge Egnens Piger endnu følgende Vers:

Lave vender sin Ganger brat;
 ad Skoven lader han stande.
 Grene finge i Hatten fat:
 den falbt af fvedige Bænde.

Standse ei tør den Drot sin Blæs,
 for Hatten atter at tage,
 Skoven kalbte han Hattencæs,
 hvor det sig monne tilbrage.

Saaledes saae jeg Eder! I skjønne maleriske Egne!
 men tvende Aarti have forandret Eders Udseende.
 Bøgen speller sig ikke længere i Søen; dens Afte er
 folgt i Randers. Sangfuglene ere forbundne og goidte
 Bakker staae, som sørgelige Vidner paa Nutidens Ude-
 læggelser. Vilde dog en Hærlig Haand igjen tage sig
 af Eder og give Naturen det Smykke tilbage, som
 vindeslyge Bramme have berøbet den!

Ligeoverfor Kjersgaard Mølle, hvor Blaabærene
 plukkes, laa en Gaard, Søegaard kaldet, af hvilken
 Man nu ingen anden Levning seer, end nogle mos-
 begroede Rampesteen. Handel med forarbejdede Træ-
 vare og de Silkeborg-Bispens Undest gjorde dens
 Behoere rige. Om deres Daad og Samfærrel med
 Møllefolkene og Bønderne i Kjersgaard og Balle har
 gamle Niels Petersen fortalt mig adskillige Sagn,
 hvilke jeg med Fornøielse meddeelte Læserne, naar jeg
 kunde blibe enig med mig selv om Dragten, hvori
 jeg bør lade dem træde frem. u. f.

Under Omtalen af Borks Mærkebogstaver gjorde jeg
 opmærksom paa, at han ogsaa benyttede sig af Bog-
 staverne u. f., og herpaa turde ovenstaaende være det
 afgørende Bevis. Det er jo nemlig ganske givet, at den
 der har skrevet denne Artikel, er den samme, som
 skrev „Ebbe“ og „De tre Klokker“, idet Versene om
 Lave er ganske de samme og i samme ydre Form*)
 baade i „Ebbe“ og i Artiklen i „R. A.“, og gamle
 Niels Petersen kommer igen i Slutningen af „De
 tre Klokker“ som Hjemmelsmanden.

Borks personlige Oplevelser i Gjødvad og Balle,

*) Denne ydre Form fjernedes i P. L. Møllers Udgave ved at Verallinjerne
 blev trykt med store Begyndelsesbogstaver.

hvor han levede 9 lykkelige Aar sammen med sin Hustru Else Høegh træder desuden tydeligt frem i „De tre Klokker“, hvor det hedder om Præsten Ivars Hustru Else:

„Elselil var sin Mand's højeste Lyst; at mildne hans Sorger, forhøje hans Glæde, dertil helligede hun sit hele Liv; ham indsluttede hun i sine Bønner til Gud; ham ihjvelfatte hendes Tanker sig med, naar han var traværende. Af en brav Moder havde hun lært Fild og Huslighed, og hun anvendte disse Dyder til at frede om Ivars Tilfredshed, og sikte ham for Næringsforger. Kjærlig plejede hun ham i Sygdom; vennehuld fjernede hun enhver Ting fra hans Side, som kunde gjøre ham fortræden og nedslaaet. Hun var at ligne med en god Engel, et barmhjertigt Forsyn stikker os Dødelige, for at lette vor Vandring igjennem Fortænkkelighedens Land. De Sluttes, hun skænkede Manden, opammede hun selv, og de trivedes og vagede op til rødmosede Dreng og Piger. Endnu viser Man den Plet paa det yderste af Ebbesøjene ved Gjødvad, hvor hun om Søndagene sad med sine Smaae, og ventede paa den kære Fader, naar han kom fra Anneret, da hun og Kollingerne toge Plads i Vognen, og hele den lykkelige Familie hørte langsomt op af den sandede Bakke til deres hyggelige, af Vinde befhuggede Bolig, hvor alle gode Genier syntes at have opslaaet deres Pouluner. Var det at undre ober, om Ivar trykkede sig ved at tage ud? Den, sig en Vennevild vorder til Deel, øser jo af eget rige Vælb, hvad Intet udenfor hans Trylledred's kan gibe ham. Munter gaaer han til sine Sjøler; ufortræden bærer han Livets Byrder, og, ligesom Fred og Kjærlighed gjennemstrømmer hans hele Væsen, saaledes trytter den sig i al hans Daad, og han udbreder saa meget hellere Velsignelse omkring sig, som han selv føler sig velsignet af Himmen. — Eder, I Daniels Mær! være denne Velsignelse helliget, I ville, det er mit søde Haab, blibe saadanne Hustruer for eders Mænd, og et Himmerige paa Jorden vil udbrede sig fra eders Arne!“

Jeg anser det for rimeligt, at Bork egentlig taler om sin egen Hustru. Det siger han forresten selv umid-

delbart forud, hvor han beder om Læsernes Tilladelse til at dvæle ved Ivars og Elses ægteskabelige Liv:

„Jeg gjør det saa gjerne; thi, all ogsaa jeg var engang i Arkadien, og jeg behøver blot at forandre Navnene, for at kunne sige: Det er mig selv, jeg fortæller om.“

Borks Hustru Else Høegh var jo død for 8 Aar siden, da han skrev dette. Nu sad den 57-aarige Præst og opfriskede Minderne om hint Arkadien fra deres første Ægteskabs Dage i den samme Gjødvad Præstegaard, som havde været Vidne til Præstefolkene Ivars og Elses Lykke.

Lad mig i denne Sammenhæng citere det Vers, Bork skrev i „Randers Avis“ efter sin Hustrus Død og Begravelse, da dets Stemning falder nøje sammen med den, der bærer Skildringen af Præsten Ivars Elselil. Der staar i det nævnte Blad d. 26. Marts 1821 at læse følgende:

Bed min Hustrues Grav.

De har gjemt Dig, Elselil! for mig;
men jeg veed dog, hvor jeg Dig skal finde:
i et Land, hvor ingen Taarer rinde,
ingen Kummerhølet vaander sig,
der, o der, min elskte Vind Din Ven
sig med Dig i evig Fred skal ene,
og foræblet vi bort Samlivs Scene
uafbrudt fortsætte da igjen.

Die Bork.

I Forbigaaende gør jeg opmærksom paa, at Hans Hansen har føjet en Note til „De tre Klokker“ paa det Sted, hvor det hedder: „— Det er mig selv, jeg fortæller om.“ Noten lyder saaledes:

I den nærmeste Tid før denne Novelles Fremkomst var B[licher]s ægteskabelige Forhold meget daarligere; hans Breve er fulde af Klynkerier derover.

Denne Bemærkning maa bero paa en Misforstaaelse, der i første Række stammer fra Troen paa, at Blicher havde skrevet Novellen, men dernæst ogsaa en Misforstaaelse af Blichers ægteskabelige Forhold. Udtrykket „ogsaa jeg var engang i Arkadien“ synes mig ikke at kunne gælde Blichers Ægteskab, medens det er fuldt berettiget fra Borks Side. Endelig var den nærmeste Tid før „De tre Klokker“s Fremkomst netop præget af en nyskabt Fred og Forsoning mellem Blicher og hans Hustru.

— — —
Borks sidste Novelle „Den Prøvende“ blev trykt i „Nordlyset“s sidste Hefte.

Han fortæller her om den mærkelige Ven Henrik Verner, som af Mistro overfor Mennesker forlader Landet og rejser til Trankebar i det ostindiske Kompagnis Tjeneste, hvor han opholdt sig i mange Aar. I disse Aar var der sket meget:

„Jeg havde faaet Lebebrød, og nød i en af Jyllands Uftrøge en umisundt Lykke ved en Hustrues Side, der forbandlede Heden, jeg boede paa, til et Eden.“

Da den bortrejste Ven endelig efter 18 Aars Forløb vendte tilbage, er Scenen utvivlsomt ogsaa henlagt til Borks „Arkadien“, Gjødvad Nord for Silkeborg. Det hedder nemlig:

„En Aften, da jeg og min Kone, tilUlgemed vor ældste Datter, spadserede hjem fra et Besøg i Nærheden, traf vi en Mand til Hest, som spurgte om Vej til G., Landsbøen, jeg boede i.“

Navnene paa sig selv og Hustruen har Bork dog her forandret: Ole er bleven til Jørgen, Else til Marie. Marie er dog den samme Engel under sit nye Navn, og den skeptiske Ven opdager hurtigt, at hun „er en af sit Kjøns Ædle“.

Ideen til Historien har Bork sikkert hentet fra en af Tyskeren Zschokkes samfundsreformatoriske Fortællinger, der stod i Nordlyset's Martshefte (1829) under Titlen „En Nar i det nittende Aarhundrede“, som Bork utvivlsomt har oversat. Historien drejer sig om en Baron Olivier von Flyeln, som „vender tilbage til Naturen“, lever sammen med sine Bønder, siger Du til alle Mennesker, lever af Landets Produkter, afbryder sin Forlovelse med en rig Adelsfrøken og gifter sig med en fattig Pige, der oven i Købet er et uægte Barn, men ellers en komplet Engel. For at blive sikker paa hendes uegennyttige Kærlighed, „prøver“ han hende ved først at lade, som om han er fattig, og dernæst ved at fortælle hende, at han agter at gifte sig — men hun bestaar begge Prøver, og først da siger han, at det er hende, han vil gifte sig med. Bork tog Motivet op til en gennemført „Prøve“ i Historien om Henrik Verner — formentlig paa Grundlag af personlige Erindringer.

— — —
 Endnu er tilbage at nævne de Bidrag, der i „Nordlyset“ er optaget med Signaturen u. f. og som utvivlsomt skyldes Bork.

For det første har det rimede Bidrag „Tid at tale —“ Kendetegnet smaa Begyndelsesbogstaver i Verslinjerne og for det andet indeholder de to Prosastykker „Handskernes Historie“ og „Min Ven og jeg“ forskellige Ejendommeligheder, der viser tilbage til, hvad Bork skrev under dette Mærke i „Randers Avis“, foruden Vendinger der hentyder til Borks personlige Forhold. Saaledes fortæller han om en „human“ Ven, han en Gang havde, og hvis Omsorg for ham var i den Grad gennemført, at han energisk raadede ham fra at gifte sig med en Pige, i hvem Fortælleren var forelsket, fordi hun var saa og saa løs og upaalidelig. Bagefter giftede Vennen sig med hende. Derefter hedder det:

Nogen Tid forløb, og jeg blev bekendt med en sjællandsk Pige, der siden har overstrøet min Bane med Roser og Tusindblyder.

Dette er skrevet i samme Aand, som har lagt Bork alle de øvrige Udtalelser om Else Høegh i Pennen.

Men der er iøvrigt heller ingen Grund til at antage, at Bork ikke ligesaa vel skulde have flyttet dette Mærke med sig over i „Nordlyset“, fra „Rand. Av.“ naar han brugte nøjagtig det samme **B.** begge Steder.

V. NOGLE SPROGLIGE UNDER- SØGELSER

Den foregaaende Redegørelse har udelukkende været begrænset til at identificere Borks Forfatter-
skab ud fra en Paavisning af dettes historiske og per-
sonlige Forudsætninger. Det vil imidlertid være nyttigt
at gøre sig lidt fortrolig med Borks sproglige Ejendom-
meligheder, hans Stil, Udtryksmaader, Ordvalg, Stave-
maade, Tegnsætning etc., fordi man sikkert derved faar
yderligere Midler til at skelne mellem de to B'ers Bi-
drag i Tidsskriftet.

Med Hensyn til Stavemaade (Retskrivning) og Tegnsætning er en Undersøgelse af en Forfatters trykte Arbejder dog i væsentlig Grad betinget af to Forhold: om Sætteriet har respekteret Manuskriptet, og om Forfatteren har læst streng Korrektur.

Om egentlig dansk Retskrivning var der jo endnu i 1820ernes Slutning ikke Tale. Enhver Forfatter stavede Ordene, som han selv syntes, og derfor er Stavemaaden i Virkeligheden et Middel til at skelne mellem Skribenterne i denne Tid — under Forudsætning af, at de respektive Trykkerier tog Hensyn til Forskellighederne og ikke f. Eks. brugte deres egen Stavemaade overalt.

Dette sidste har ikke været Tilfældet i Søren Elmenhoffs Trykkeri i Randers, hvorfra baade „Nordlyset“ og „Randers Avis“ udgik. Som Eksempel paa Respekten for Forfatterens Stavemaade, kan jeg anføre, at medens y paa dette Tidspunkt var fuldstændig forsvun-

det i Tvelydene ej og øj — som Avisen, naar den skrev for egen Regning, stavede ei og øi (som Veien, Høien), saa er y'et genindført i en Artikel saa sent som i 1834, da der d. 6. Januar under „Indsendt“ er optaget en Klage over Pramfarten i Skals Aa, og hvori der forekommer Formerne: Fartø y — hø y — Eyendom — hø yeste — Eyere — hø yere o. s. v.

Hvad angaar „Nordlyset“ blev den Raskske Reform gennemført her, saaledes at der overalt blev stavet „ej“ — „øj“ — formodentlig efter Blichers Ordre, thi Avisen vedblev at bibeholde ei og øi — ogsaa — dog med nogen Vaklen — for de prosaiske og poetiske Bidrags Vedkommende, som Blicher indsendte dertil. Han har formodentlig ikke selv kunnet huske at gennemføre sit Forsæt i Skrivningens Fart*). At det har knebet for Sætteriet at huske j'et. ses i „Fruentimmerhaderen“, hvor i'et enkelte Steder har sneget sig ind.

Respekten for Manuskriptet finder endvidere sit tydelige Udtryk i den ofte nævnte Anvendelse af smaa Begyndelsesbogstaver i Borks Verslinjer, og den understreges oven i Købet ved de Tilfælde, i hvilke Sætternes Vane er gaaet over Optugtelsen. Herpaa er det første Digt, Bork fik optaget i „Nordlyset“, et tidligere omtalt Eksempel, men endnu tydeligere er det i et Digt i „Randers Avis“ for 31. Maj 1827 — „De bansatte Hvidløg. (Frit efter Horats)“ — hvor de første 3 Vers er sat med store Begyndelsesbogst., de 4 sidste med smaa. Altsaa: Typografens Vilje har været redebon, men Haanden skrøbelig.

Den Slags Fejl skulde det nu være Korrekturens Sag at bringe Orden og Rede paa. Men i hin Tid var man vel i det hele taget ikke saa nøjeregnende med disse Smaating, — „Nordlysets“ Redaktion var det i hvert Fald ikke.

Overhovedet anseer jeg det for tvivlsomt, at der blev

*) Det bør dog bemærkes, at Bl. overalt brugte j naar han skrev i Skole og Fattigkommissionens Protokoller i disse Aar.

læst Korrektur — sikkert da ikke i moderne Forstand, hvor enhver Bidragyder til et Tidsskrift faar sendt Korrekturafttryk til Læsning og Rettelse, inden det gaar i Trykken. Meget mere anser jeg det for sandsynligst og rimeligst, at de respektive Forfattere ikke havde Lejlighed til at se deres Produkter i den Tid, der gik, fra de afsendte deres Manuskript, til de læste det i det færdigtrykte Nummer. Den egentlige Korrektur er da læst paa Trykkeriet, medens „Afpudsningen“ — Rettelsen af de af dette uopdagede Bommerter — er sket ved Hjælp af Trykfejlslister, som blev optaget, naar der blev Plads til dem.

Saadanne „Bunkerrettelser“ forekommer nemlig i „Nordlyset“ første Aargang med 6 Maaneders Mellemlum (i Juni- og Decemberheftet). 7 Maaneder efter (Julih. 1828) findes næste Fejlliste, der dog kun omfatter samme Hæfte og formodentlig er kommen med, fordi Blicher tilfældigt har været i Randers paa Trykkeriet paa det Tidspunkt, sidste Ark skulde restrykkes. 11 Maaneder senere kommer næste Liste over Trykfejl, og endelig findes de sidste observerede Fejl optaget i „Nordlyset“s allersidste Hefte.

Om alle disse Rettelser gælder det, at ingen af dem beskæftiger sig med rene Retskrivningsfejl — undtagen i fremmede Ord, eller hvor en Fejl har forstyrret Fødderne i Vers, eller hvor et Ord har faaet en Form, der vel er gennemskuelig forkert, men dog er en uheldig Form. Maaske er ogsaa enkelte Rettelser medtaget, fordi de tilfældigt er opdagede. Hvad der derimod er ladet gaa upaaagtet, er Ordformer, der bruges i Tiden, eller om hvis rigtige Stavemaade der kan være Tvivl. Saaledes bortses fra Ukonsekventheder i Brugen af e og æ i kjær, elendig og deraf afledte Ord; Formerne Gevær og Gevær, Stol og Stoel, Sol og Soel, Sot og Soet etc. faar Lov at passere ved Siden af hinanden, Ordet Spørgsmaal har baade samme Form og Formen Spørgsmaale i Flertal, uden at det rettes.

Endelig beskæftiger Trykfejlslisterne sig slet ikke med Tegnsætning, skønt der ligesom i Stavemaaden tilsyneladende raader fuldstændigt Anarki ogsaa paa dette Omraade.

Imidlertid tror jeg, at Anarkiet kun er tilsyneladende, det vil sige, at der bag dette ligger to forskellige Forfatteres forskellige Principper, som i Trykkeriet i enkelte Tilfælde er rørt mellem hinanden, delvis ogsaa suppleret med Typografens Bestræbelser for at bringe en Slags Orden til Veje, hvorved dog er at bemærke, at hans Hukommelse med Hensyn til hvilket Princip, der var den enes og hvilket den andens, en Gang imellem kan have svigtet.

Lad mig vise det ved et Eksempel, idet jeg foreløbig holder mig til Tegnsætningen og her vælger et Forhold, der vil faa Betydning for en senere Undersøgelse.

Som det vil ses af de Borkske Historier i „Nordlyset“ anvendte Bork i meget høj Grad Kolon efter indskudte anførende Sætninger i den anførte Tale: Eks: „Til Rom?“ gjentog Ivar: „Er Du ved dit fulde Vid?“ — „Men Eders Højærværdighed!“ gav den zittrende Mand til Svar: „der gives dog Præster — —;“ — „Nej!“ var Jutas Svar: „jeg veed kun Saameget —.“

Dette Kolon findes ikke brugt paa denne Maade hos Blicher i hans første Noveller i „Nordlyset“. I „Fruentimmerhaderen“ findes det ikke, i „Jordskjælv“ (Kjærlighed i Syden) findes det heller ikke i den første Halvdel, der blev trykt i Februarheftet, først i anden Halvdel, der kom i Martsheftet, er det anvendt paa et Par Sider. Men mellem første og anden Halvdel var der optaget en Oversættelse paa Tysk („Hexedammen“ af Blumenhagen), hvori dette Kolon er brugt paa de angivne Steder, og som utvivlsomt er oversat af Bork. Siden optræder dette Kolon af og til paa uberegnelige Steder i Blichers Noveller, og jeg ser ikke, at der kan gives anden Forklaring herpaa, end at Sætteren har anbragt det efter den indskudte anførende Sætning,

naar Blicher — hvad der forøvrigt hyppigt skete — selv havde glemt det Komma eller Semikolon, som han brugte, naar han huskede det.

Man kunde udtrykke Forholdet paa den Maade, at Blichers Tegnsætningsprincipper er bleven smittede af Borks med Trykkeriet som Smittebærer.

Hvis ikke denne Forklaring er rigtig, kan jeg ikke ret vel tænke mig, hvorledes det kan forklares, at der kan være Noveller hos Blicher, hvor dette Tegn i den nævnte Stilling overhovedet ikke findes — som f. Eks. i „Ak! hvor forandret!“ — og hvorfor Kolon ikke findes i de Noveller, han skrev og lod trykke paa Steens Forlag i København, efter at „Nordlyset“ var gaaet ind.

Paa samme Maade, mener jeg, det forholder sig med Stavemaaden.

Kun Bork er i denne Sag konsekvent: Formerne elændig, Elændighed, Stræger, — moersom, Stoel, Soel, Soet — Flertalsformerne Spørgsmaale, Slagsmaale er regelmæssig gennemført i alt, hvad han har skrevet. Smlgn. „Nyttige Breve“ og den Mængde Oversættelser, han — som han meddelte Erslew og som vi siden skal se — leverede til „Nordlyset“.

Blicher benytter som Regel e i elendig o. s. v., men ikke e i morsom o. s. v. og de første Gange, han brugte Flertal af Spørgsmaal i „Nordlyset“ (i „Fruentimmerhaderen“ og „Peer Spillemand“) er det stavet uden e.

Det synes mig derfor rimeligst at gaa ud fra, at disse Borkske Stavemaader ogsaa i de Tilfælde, i hvilke de forekommer hos Blicher, er overført paa hans Retskrivning ved en Fejl fra Trykkeriet. Man kan ganske vist indvende, at Blicher tidligere brugte f. Eks. Flertalsformen Spørgsmaale (saaledes i Brev til Ingemann ^{19/7} 1817), men det omstyrter ikke den Kendsgerning, at den ikke forekommer i de tre første Bidrag i „Nordlyset“, og at den ikke siden blev en regelmæssig Form — som hos Bork. Denne var for gammel til at for-

andre en tilvant Stavemaade, — Blicher var derimod ivrig Reformator og Tilhænger af Rask.

Jeg kommer nu til Ordvalget, hvor man har fastere Grund under Fødderne, thi her behøver man ikke at tage Hensyn til hverken Sætternisse eller mangelfuld Korrektur.

I „Nyttige Breve for Menigmand“ — en lille Bog paa 119 trykte Sider — forekommer Ordet samme i 42 Tilfælde, hvor vi nu bruger Ordene den, det, denne, dette, derved osv. *) Til Belysning af Borks Stil vil nogle Prøver være nyttige:

„Har den Rige mere, end jeg, saa er og bliver dog det, han har, hans Eiendom, for hvis Erhvervelse og Anvendelse han engang skal aflægge Regnskab. Gjør jeg Skaar i samme, bliver jeg . . .“ „Men for Eiere af smaa Lodder ere Kongereiser i Fredstider ikke mange, og der kan aldrig fattes Leilighed til at treffe Akkordt med een eller flere Gaardmænd om at paatage sig samme.“ — „Men jo mere Du er beredt paa, at slige Fjender ville møde Dig, desto bedre skal Du see Dig istand til at overvinde dem, naar Du ikkun troeligen anvender de Midler, Din Religion tilbyder Dig imod samme.“

Det specielt Borkske i disse Vendinger er den store Afstand, der findes mellem Ordet „samme“ og det, hvortil det henviser. Man maa ofte gribe til Meningen for at forstaa, hvad det sigter til. — Den samme Ejenommelighed genfindes Gang paa Gang i de Borkske Noveller i „Nordlyset“. Eks.

„— at de [Handskerne] maae have udgjort et eget Slags Luxus, kunne vi slutte af den Omstændighed, at Kirken selv ikke fandt det raadeligt, at tie til den Misbrug Man gjorde af Samme.“ (Handskernes Historie.) — „Der er Storaee, Lilleaee, Sønderaee,

*) Jeg har ikke foretaget en lignende Optælling af Ordet i hans Oversættelse fra Tysk af „Napoleon Bonaparte“, men Resultatet vilde — efter et løseligt Skøn — blive tilsvarende.

Bjergvatn og . . . Bakkestrøm imellem de to sidste. En letfodet Hest vilde have nok i at sætte over Samme i fire Spring“ (Ebbe). — „Denne Formodning blev nu næsten til Vished, og, da Tanken om alt det Gode, Henrik havde viist hende, sluttede sig til Samme, endte hun sine Betragtninger . . .“ (De tre Klokker.) — „ . . . bad ham, i deres Nærværelse at fortælle sine Præstehistorier, som han nævnede dem. I det Haab, at Samme ej ville være . . . (Præstehistorier-Indledningen.) — „Paa Allinggaard saae Man et Klokværk over den ene Port — om det gamle Herresæde, efter dets senere Skjebne, ejer Samme endnu, veed jeg ikke —“ (Uhrmageren.)

Disse Eksempler — der kunde suppleres med mange flere — viser, hvorledes Bork hyppigt har brugt samme i saa fjern Forbindelse med det egentlige Navneord, at man stundom er i Tvivl, om man har forstaaet Meningen rigtig.

I denne Henseende er der en afgørende Forskel paa ham og Blicher. Denne lader i Reglen „samme“ følge umiddelbart efter det egentlige Navneord, og i hvert Fald er Meningen fuldstændig tydelig. Nogle typiske Eksempler:

„Skjøndt jeg snart erfarede min Vildfarelse, havde Samme dog den gavnlige Virkning —“ (Fruentimmerh.); „— ikke betroede disse eventyrlige og forvovne Forslag til Papiret, men besluttede sig til at meddele Gianetta Samme i et lønligt Møde —“ (Kjærl. i Syden); — „ . . . mit Hjerte, skjøndt ikke nær saa haardt som Thors Hammer, har dog med Samme den Egenskab tilfældes —“ (Skibsjournal.)

Hyppigheden i Borks Brug af Ordet er meget iørefaldende for Nutidslæsere, for hvem „samme“ har faaet et lidt komisk Handelstils-Præg, og som desuden slet ikke kan anvende det i Tale.

I de fire Historier, der er optaget i Blichers Noveller — indbefattet Anekdotensamlingen „Præstehistorier“ — forekommer det ialt 25 Gange paa ca. 82 af „Nord-

lyset"s Sider — hvilket svarer til omtrent samme Antal Sider i P. L. Møllers Udgave af Novellerne. Jeg nævner denne Udgave, fordi O. Siesbye benyttede den som Hjælpemiddel ved en Undersøgelse i „Danske Studier“ (1912) af visse Ejendommeligheder i Blichers Sprog, derunder ogsaa en Redegørelse for Blichers Brug af „samme“. Skønt denne Redegørelse ikke giver sig ud for at være fuldstændig, er den dog af Betydning som Illustration. Siesbye optæller nemlig ialt 28 Tilfælde af „samme“ i alle 8 Dele af Novellerne. Heraf er de to imidlertid uægte Eksempler, idet de gælder Forbindelser som „det kan være det samme“, eller „ganske det samme“, og naar man da trækker de 25 Borkske Tilfælde fra, skulde der saaledes kun blive 1 Tilfælde af „samme“ til hele Blicher.

Saa sjældent er Ordet nu ikke hos Blicher, men der kan med Lethed findes Noveller, hvori det slet ikke forekommer. (I „Telse“, der er paa 82 Sider — altsaa = alle Borks Noveller — findes „samme“ 5 Gange). Og desuden har Ordet ofte i hans Stil en Slags komisk højtidelig Klang — som der, hvor han taler om Hjertets fælles Egenskab med Thors Hammer. Endelig kommer Blicher med Lethed udenom det ved Brug af denne og dette, medens Bork næsten altid anvender det som det mest nærliggende Ord. Denne bruger han kun, naar der henvises til Personer.

Et andet hos Bork meget hyppigt forekommende Ord er bekomme [= faa]: „De bekommes uden Vanskelighed —“ [Nytt. Br.] „samme gode Vidnesbyrd . . . som det Profeten Samuel bekom af Israelitterne —“ [Nytt. Br.]; „Den store Magt, Bonaparte bekom —“ [Napoleon Bonaparte S. 217]; „— sit Navn bekom den af en Silkecalot —“ [Rand. Av.] „Æren, han derved bekom —“ [Bekjendelse, se foran] „— deres bekomne Værdighed —“ [Hansk. Hist], etc. „Bekomme“ hører vel nærmest ind under de fra Tysk hentede Ord, hvorom nedenfor.

Fremdeles findes hos Bork hyppigt Formen ene [i Betydningen forene]: „for at enes saligt i Guds Rige“ [R. A. 24—10—10]; Religionen . . . med Troe og Haab og Nøisind ener sig“ [R. A. 10—1—21]; Din Ven sig med Dig i evig Fred skal ene [R. A. 26—3—21]; „vore Sønner der sig ene“ [R. A. 11—4—25]; „snart han enes skal med Dig“ [R. A. 19—12—31]; og i Prosa: „En Mand, der paa ingen Maade kunde ene de Modsigelser —“ [Napoleon Bonaparte“. Side 201]. Formen findes vistnok ikke hos Blicher.

Fremdeles er Ordet Jæt [= Løfte] et særligt Borksk Ord: „Min Jæt om Dig —“ [Ebbe]; „Din Jæt . . . jeg agter ej . . .“ [„Oluf Tryg. og Raude“ — Rand. Av.] „Jesu Jæt er uden Svig“ [Rand. Av. 19—12—31]. — Blicher bruger næppe dette Ord.

Paa samme Maade Ordet Old [= Tid]: „Præsten har i vort Old al Aarsag —“ [R. A. 17—8—26]; „i den katholske Old“ [R. A. 3—3—27]; „deres Olds Pryd“ [R. A. 26—7—27]; „i vor Old en stor Prophet er fød —“ [R. A. 18—9—28]; „et andet Udseende end i vor Old“ [„Ebbe“]; Baden var sit Olds bedste Konstdommer —“ [R. A. 3—5—32]. — I denne Betydning er Ordet ikke brugt hos Blicher. I Digtene har jeg fundet Udtrykkene: „i fjerne Old“ [Natten paa Jellingeh.]; „Den svundne Oldtids — [Smsts.] „Oldtidsdage“ [Qvistgaard]; „Hedenold“ [Henneberg]; „I fjerne Old mon spire“ [Kongesang 19—6—36]; Eksempler, der viser, at Blicher ikke brugte Ordet i Borks Betydning. I „Telse“ forekommer den nærmest beslægtede Anvendelse i Udtrykket „en lykkelig Olds Dyder“.

Endvidere anvender Bork overordentlig tit Tillægsordet væn i Formen venne, der i Sætningskonstruktioner nærmer sig Betydning af Ven: „Men venneste Møe“ (Rand. Av. 20—3—20); „forbi den Viv saa venne“ (do. 6—10—23); „en Vennemaar“ (do. 6—4—29); „den venne Møe“ (Ebbe); „vennehuld fjernede hun

enhver Ting —“ (De tre Kl.); „slig en Venneviv“ (De tre Kl.); etc.

Endelig kæler Bork for Ordene Drot og Viv saavel i Prosa som i Poesi — det sidste er et bekvemt og hyppigt anvendt Rimord til Liv: „har Huusbonden med sin Viv ikkun den sande Kjerlighed“ (Nytt. Br.); „Fat Tro og Tillid til Din Viv —“ (Nytt. Br.); „Herren skjenkte Dig en sjelden Viv“ (R. A. 9—7—25); „Fridriks Viv i Dyder kun“ (R. A. 29—10—25); „fromme Kongeviv“ (R. A. 29—10—27); „ved Armen af en Viv“ (R. A. 18—9—28); „Stor er o Viv! din Tro“ (R. A. 6—4—29); „mangen vever Viv“ (R. A. 13—8—32); „Thorvald med sin skjøne Viv“ (Ebbe); „ham og hans Viv“ (De tre Kl.); „For en Broder og hans Viv“ (De tre Kl.) o. s. v., o. s. v.

Ordet Drot findes i mangfoldige Forbindelser: „For Gud og Drot og Danien at lue“ (R. A. 29—10—27); „os Drotten gjæster“ [Kristus] (R. A. 6—4—29); „Norrigs Drot“ (R. A. 13—12—30); „Trindt om Din Drot og Dig“ (R. A. 28—10—31); „Himmeldrottens Trone“ (R. A. 9—1—32); o. s. v. I „Ebbe“ forekommer Ordet ialt 15 Gange i forskellige Former.

Saavidt jeg har kunnet konstatere anvender Blicher ikke „Drot“ og „Viv“ i Prosa og kun med stort Maadehold i Poesi.

Endnu bør jeg gøre den Bemærkning — skønt den kan synes for selvfølgelig — at Borks Yndlingsord for det Gode stadigt er Dyd, hans stereotype Udtryk for Sorg er Kummer og Vee, som hans Udtryk for Glæde er Fryd; men da det her kun gælder at fastslaa hans Forfatterfysiognomi for at kunne udskille hans Bidrag i „Nordlyset“ fra Blichers, skal jeg iøvrigt kun holde mig til Ejendommeligheder, der har Betydning i saa Henseende.*)

En særlig Gruppe Ord udgør de, der er præget af

*) Angaaende Ejendommeligheder ved Blichers Sprog se: H. Ussings Undersøgelser i „Danske Studier“ 1912.

deres tyske Oprindelse, enten paa Grund af deres ejendommelige Stavemaade eller paa Grund af den direkte fra Tysk hentede Form. I „Nyttige Breve“ findes følgende Ord af denne Gruppe: ubehindret, anbetroede, [Ting hvortil en Skolemester bør] anbringe [de Børn, som søge hans Skole], „vore Børns Anførelse til Høviskhed“, „i dette Brev sætte Dig det noget tydeligere ud fra hinanden“ (smlgn. auseinander setzen), „angenemt for de Mennesker“. — I „Napoleon Bonaparte“: „qvæle“ [= pine]. — „De tre Klokker“: „temmeligt beløben i Minespil“, „hans Eminense beivrer sig“. — „Præstehistorier“: „den mislingede Storm for Kjøbenhavn“, „den gode Præstes Bestyrtselse“, „til Enhvers Bestyrtselse“.

Til Belysning af den Forkærlighed, Bork aabenbart har næret for det tyske Sprog, yder forskellige af hans smaa indsendte Prosastykker og Digte i „Rand. Av.“ nogen Hjælp. Englands Overfald paa Danmark i 1807 har utvivlsomt givet ham et Nag til „Britten“, som han ikke forvandt, thi i et Digt til Dronning Marias Fødselsdag ^{20/10} 1828 taler han om, hvad Folket skal yde „vor Moder“, som „Hun ei vil forsmaa“, efter at han har set sig om og konstateret, at

Flintbjerget Gulb og Gemmer [Brillanter]
 udi sit Skjød ei gjemmer,
 og Verler ei formaa
 vor Fjorb og Strand at bde.

Men saa besinder han sig paa, at

Hi dog en Gave ele,
 som Verler kan opbeie,
 og Edelsteen og Gulb —

og denne Gave er „vor Kjerlighed“, thi

den ingen Rust kan smitte,
 den raner ingen Britte . . .

en (af mig udhævet) Linje, som sikkert ikke er kommen med blot for Rimets Skyld.

Allerede i 1810 havde han under Mærket u. f. gjort opmærksom paa, at Englænderne „skyldte de Franske og fornemmelig de Tydske de fleste [af deres] Opfindelser —“ (man skal ikke tro, Englænderne er saa dygtige, som de ser ud til, vil Forf. aabenbart sige); og i 1812 gav han et Eksempel paa, hvor skæv Bedømmelsen af Danmark var i England: en Mylady Montagu havde skrevet i 1712, at den danske Konge elskede Dværge saa højt, at han havde udnævnt en Dværg til Førsteminister. Endelig er jeg temmelig sikker paa, at Bork er Forfatter til en Skjærslibervise (R. A. $\frac{9}{8}$ 1811), hvori det hedder, at Skjærsliberen kan sætte en Sabel saaledes i Stand

„at hver en Stjert i Engeland
bed samme blive kan barberet.“

Borks Uvilje mod Englænderne er i hvert Fald utvivlsom, og det er derfor ikke usandsynligt, at han til Gengæld har følt Sympati med Tyskerne, hvortil Theologien i hans Studenteraar vel ogsaa har bidraget sit, som overhovedet den tyske Dannelse i hans Ungdom.

Han har sikkert ogsaa foretaget Rejser til Tyskland. I „Rand. Av.“ 1826 tales om et Brev fra Henr. VIII, der findes i Bibliotheket i Gotha, og i „Nordlyset“ (Handsk. Hist.) omtaler han sit „Besøg i Gotha“.

Alt dette — foruden adskilligt mere — tyder paa, at Bork har været „Nordlyset“s Oversætter af tyske Romaner, hvorom mere i det følgende Kapitel. —

Læsere af de Borkske Noveller i „Nordlyset“, navnlig af „De tre Klokker“, kan let overbevise sig om, at hvilken, hvilket, hvilke spiller en stor Rolle i Borks Sætningsbygning. Jeg har forsøgt en Sammenligning med Blicher, men Modsætningen er ikke saa tydelig paa dette Punkt, da Blicher selv bruger Ordet visse Steder. Alligevel tror jeg nogle Eksempler fra Borks Forfatterskab vil være oplysende:

„De skreve til deres Venner i Udlandet, hvilke, daarede, som de, løbe i Snaren“ [Napoleon Bonaparte, S. 79]; „bad om Audiens, hvilken hun bekom —“ [Smst. 102]; „men jeg har her en Billet, hvilken, i det Tilfælde, at det lykkes Dem, at faa ham til at undertegne samme, skal skaffe Dem —“ [Smst. 103]; „Abrahams Svend Eliaser, hvilken modtog det vigtige Ærinde“, — „intet andet end Dunster, hvilke tændes i Brand“ — „nogle Forsigtighedsregler, hvilke vor Lærer anbefaler os“ [Nyttige Breve]; „en Silkecalot, hvilken den første Prælat, da han seilede paa Søen —“ [R. A.]; „en strid Strøm, som dannedes af højere Vandsamlinger, hvilke nu udgjøre dyb Mosegrund“ [Ebbe]; „en stor Slette, hvilken paa trende Sider . . .“ — „saavel til Eskild, som til Cardinal Cornelio, hvilken, lig Borgia i de senere Tider . . .“ — „forfattede en latinsk Bønskrift, paa Jutas Vegne, hvilken han, ifald det behøvedes . . .“ [De tre Klokker].

Disse Eksempler kunde forøges med mange andre, men de vil sikkert være tilstrækkelig til at vise Borks Stil i denne Retning.

Det er ikke helt saa let at finde tilsvarende Eksempler hos Blicher, men det er ganske ugørligt at finde dem i tilsvarende Mængde som hos Bork. I „Telse“, som blev skrevet i samme Aar, som Bork skrev sine Historier, og offentliggjort samtidig med „Ebbe“ og „De tre Klokker“, findes kun 2 — to — Eksempler, der svarer nogenlunde til Borks: „de trende Pladser til Skandsernes Anlæg, hvilke vi dog selv . . . ville udføre“ og „velbefæstet med dobbelte Grave, dobbelte Volde — hvilke sidste ragede . . .“ Og dog er de ikke af den massive tyske Karakter, som præger Borks.

VI. „EN MÆNGDE OVERSÆTTELSER“

Ved Hjælp af den foregaaende Undersøgelse af de sproglige Ejendommeligheder i de Arbejder, der nu ad forskellige Veje er identificerede som Ole Borks, er der nogen Mulighed for at kunne komme paa Spor efter, hvem den lange Række Oversættelser fra Tysk i „Nordlyset“ skyldes.

Vi ved, at Blicher i det foran anførte Brev til Linje udtalte, at Elmenhoff havde „sørget for at erhverve de nødvendige Hjæpekilder“ [d. v. s. Oversættelser], og vi ved fra Erslews Leksikon, at der af Bork findes „en Mængde Oversættelser“ i „Nordlyset“.

Man kunde gøre den Betragtning gældende, at det i og for sig er tilstrækkeligt med disse to Oplysninger, da dog ingen af disse Oversættelser har faaet eller vil faa blivende Betydning, og dette kan forsaavidt være rigtigt, men det er alligevel ikke uden Interesse at gennemse dem, dels fordi det har sin Betydning at vide, hvilke fremmede Forfattere, der blev benyttet som „Publikumsføde“ ved Siden af den jyske Digter, dels ogsaa fordi der — som vi i det følgende Kapitel skal se — bestaar visse Forbindelser mellem en Del Oversættelser og de „originale“ Noveller.

Paa Forhaand er der ingen Grund til at tvivle om Rigtigheden af, hvad Bork oplyste til Erslew i sin „Meddelelse“. Bork var en sandhedstro og samvittighedsfuld Mand, som sikkert aldrig med sin gode Vilje gav en urigtig Oplysning. Men Udtrykket „en Mængde“ er jo et elastisk Begreb, og det vil derfor være formaalstjen-

ligt at undersøge, hvilke Oversættelser „Nordlyset“ bragte.

— — —
Da Blicher og Elmenhoff d. 17. Aug. 1826 indbød til Subskription paa det nye Maanedsskrift, hed det:

Hvert Hefte vil udgjøre i det mindste 6 Aar, hvoraf Størstedelen bliver originale Fortællinger; det Øvrige Smaaafhandlinger, Samarbejdsler og Oversættelser af historisk og æsthetisk Indhold, samt Digtninger i bunden Stil. Oversættelserne vorde tilbeels tagne af Engelsk, Fransk og Italiensk; overhovedet vil man i disse søge at undgaa Collision med andre danske Tidsskrifter

Man lægge Mærke til, at her overhovedet ikke er nævnt Tysk blandt de Sprog, hvorfra Oversættelser vilde blive hentet, hvilket har sin nærliggende Forklaring i, at der i Aarhus netop udgik et Tidsskrift, som i alt væsentligt levede paa og af Oversættelser fra Tysk: Elmquists „Læsefrugter“ — hvortil endda Titlen var en bogstavret — misforstaaet — Oversættelse af det tyske „Lesefrüchte“.

Hvis alt nu var gaaet som Subskriptionsindbydelsen bebudede, vilde der altsaa ingen tyske Oversættelser have været i „Nordlyset“, og det maa siges, at der i den første Aargang heller ikke var overvældende mange. Hovedbidraget af omplantede fremmede Forfattere var Blichers egen Oversættelse af „Præsten i Wakefield“, som begyndte i Aprilheftet og derefter fortsattes gennem hvert følgende Hefte til og med Septemberheftet med fra 30—60 Sider i hvert. Desuden oversatte Blicher selv fra Fransk Henr. v. Buchwalds „En ung Krøblings sidste Tanker“ (48 Sider). Resultatet for Aaret blev 462 Sider originale Blicher-Arbejder og 886 Sider Oversættelser (heraf 284 Sider ved Blicher selv).

Det er interessant at se, hvorledes Redaktionen bedømmer Aargangens Indhold, hvad der ses af følgende Slutningsdigt i Decemberheftet 1827:

Til vore Gæster.

Tolv Gange har vi dækket Bord for Eder.
 Nu — tag tilfalle da! og velkomme!
 Vel sandt! det er ej store Rariteter,
 Hvormed vi har opbærtet! daglig Kost —
 Meest indenlandske Retter — dertil højt
 En simpel Bræsteviin (tynd nok maaste),
 Dog haabe vi, at Ingen ganske hungrig
 Har rejst sig fra vort tarvelige Bord.

Hvad Huset vil formaae, er ikke sparet;
 Og allermindst vi troe, at Nogen savned'
 Det gode gamle danske Saltmadsfad.
 Men til Afberling for saa mange Gæner
 (De fleste vist en Smule lækkert bante)
 Vi sørgeb for lidt Udenlandsk — lidt Rart:
 En fransk Ragout, og velste Macaroni,
 En engelsk Beeffteak, gode tydske Klumper,
 Og Andet meer.

Skald det ellers hændtes,
 At Een og Anden troede at nyde
 Opvarmet Mad: da bede vi indstændig
 Om mild og gunstig Overbærelse!
 Tidt er det misligt nok sin Kost at hente
 Fra andre Spilskvarteer; dog bede vi
 Dernæst, at lægge Mærke til: at Omlogt
 Er ikke altid Oplogt. Og desuden
 Kan Kryderie og Sauce jo sætte Gout
 Paa Bluffemad og gjøre gamle Retter
 Velsmagende. — Forresten skulle vi
 Af al Magt os beslitte paa, herefter —
 Saalænge Man forunder os sin Søgning —
 At Alt kan gives frist — om ikke ferst.
 Og skal vi os stræbe at fornøje
 Enhver saa vidt det staaer udi vor Magt.

Dg nu Levvel! Et glæbeligt Nytaar!
 Med Sundhed og hvad Alt Dem mon' behage!
 Som før — vi anbefale os — fremdeles,
 Dg love alle vore gode Kunder
 Honnet Beværtning og reel Behandling.

S. S. Blicher. J. M. Elmenhoff.

(Man kan let forestille sig, hvorledes denne saare lidet poetiske Hilsen har virket paa det æstetiske „Form-skærerlav“ i København. Det er heller ikke for at give en Prøve paa Blichers lyriske Produktion, men for at

vide, hvorledes Redaktøren selv bedømte det Stof, „Nordlyset“ havde bragt i første Aargang, at Hilsenen til „Gæsterne“ er optrykt.)

Her synes det, at Blichers „gode danske Saltmadsfad“ — d. v. s. de originale Noveller — spillede Hovedrollen i „Ernæringen“, og at den udenlandske Kost — Oversættelserne, Bearbejdelserne og Omarbejdelserne — var det underordnede. I kvalitativ Henseende er det naturligvis rigtigt, men ikke ganske korrekt hvad Mængden angaar.

Blichers Oversættervirksomhed er i alt væsentligt indskrænket til denne Aargang. Siden oversatte han smaa Skitser og Afhandlinger — alt signeret med sit Mærkebogstav (se efterfølgende Bibliografi) — medens den brede Ende af Oversættelserne er uden Signatur og — fra Tysk.

Lad mig anføre Titel paa og Oprindelse til alle de fra tysk hentede Oversættelser, der er mere end smaa Skitser. (Tallet i Parantes efter Aarstallet angiver Hefets Nr. i Aargangen):

„Hexedammen“ af Wilhelm Blumenhagen 1827 (2); „En berømt Mands Pagestræger“ og „Gustav den Tredie i Rom og Neapel“ fra „Baus historische Raritäten-Cabinet“ 1827 (4); „Overmod og Menneskelighed“ af W. Blumenhagen 1827 (5); „Den Trettende“ af Wilh. Müller 1827 (7); „Fidele, den kloge Hund“, efter „Unterhaltungsblatt für Stadt und Land“ og „Eneboerne paa Spidsbergcn“ efter Wilmsens „Miranda“, begge 1827 (10); „Gangen til den fjendtlige Lejr“ af C. Spindler 1827 (11); „Soldaterlivet“, fra „Unterhaltungsblatt für Welt- und Menschenkunde“, 1827 (12); „En Stjerne gjennem Taagen smiler“, af Friederike Lohmann, 1828 (1); „En Nar i det nittende Aarhundrede“, af Henrich Zschokke, 1828 (3); „Kosciuskos sidste Leveaar“ af K. Falkenstein, 1828 (4); „Statsfangen“ af Fr. Laun 1828 (5); „En fransk Fanges Flugt i Engelland“, fra „Bibliothek der neuesten Weltkunde“, 1828 (6); „Tærten og Kastetørklædet“, (Localiseret Oversættelse efter Fr. Kind); „Herrenhutherfamilien, af H. Zschokke, 1828 (7), (8); „Slottet Kaltenbach, eller: Brodertvisten“, af Blumenhagen,

1828 (8); „Den Blonde fra Namur“, af H. Zschokke, 1828 (9); „Sergeanten“, af H. Zschokke, 1828 (10); „Vildt-tyvene, eller: den varme Prøve“, af Blumenhagen, og „Den kvindelige Alders Trappetrin“ af Zschokke, begge 1828 (10) (11); „Krigerske Eventyr, fristede af en fredelig Mand“, af Zschokke, 1829 (1); „Af en Lykkeligs Liv“, af C. Spindler, 1829 (2); „Johanna den Anden, Dronning af Neapel“, af A. v. Tromliz, 1829 (3), (4), (5), (6), (7), [efter „Dresdener Abendzeitung“]; „Udtag af Dr. Volmers Skildring af de tropiske Landes Natur og Sæder“, (efter Udgaven i München 1828,) 1829 (8), (9); „Søstrene“, af Johanna Schopenhauer, 1829 (10); „Troskab sejrer“, af Vilh. Blumenhagen, 1829 (11); „Skildring af Livet i Lissabon“, efter „Morgenblatt für gebildete Stände“ 1829 (12).

I Betragtning af, at Subskriptionsindbydelsen paa „Nordlyset“ slet ikke nævner Tysk blandt de Sprog, hvorfra Oversættelserne vil blive taget, maa man jo sige, at netop de tyske Kilder er udnyttet ret rigeligt. Og at det bogstavelig talt er bleven til tyske „Klumper“ fremgaar af en Optælling af det Antal Sider, de spænder over, hvilket bliver til over 1700, d. v. s. omkring ved to Femtedele af samtlige „Nordlysets“ 12 Bind. Og saa er her endda ikke medtaget en Række mindre Oversættelser, som savner Kildeangivelser.

Jeg anser det for givet, at Blicher ikke har foretaget en eneste af disse Oversættelser selv.

For det første fordi han enten i Fortaler, Noter, Anmærkninger eller ved sit Mærkebogstav til Slutning har vedkendt sig Oversættelsen til en Række større og mindre Arbejder fra Engelsk, Fransk og Italiensk, hvorfor det savner enhver fornuftig Begrundelse, at han ganske skulde have undladt dette, naar han oversatte fra Tysk.

For det andet kan Sproget i disse Oversættelser umuligt være Blichers, hvad jeg straks skal vise.

Og for det tredje er det rimeligst at antage, at netop disse tyske Bidrag er den „Mængde Oversættelser“, som Bork siger, han leverede til „Nordlyset“, og „de

nødvendige Hjelpekilder“ som Elmenhoff havde sørget for at skaffe tilveje. Herfor taler ogsaa den Omstændighed, at Bork tre Gange før i Tiden havde udsendt Skrifter paa Elmenhoffs Forlag, og at det ene var en Oversættelse fra Tysk af „Hemmelige Efterretninger om Napoleon Bonaparte“.

Men Formodningen nærmer sig Vished, naar man foretager sig det — ingenlunde uinteressante — Arbejde at se disse Oversættelser igennem. Derved bliver man ret snart overbevist om, at det ikke kan være Blicher, som er Oversætteren, og dernæst genkender man med Tydelighed Borks Pen.

Her finder man Oprindelsen til det Kolon[:], som trængte sig ind paa visse overraskende Steder i Blichers Noveller, og som er almindelige i Borks Historier. I disse Oversættelser er det nemlig saa godt som gennemført overalt paa Kommaets Plads efter den anførende Sætning, indskudt i den anførte Tale.

Her finder man gennemført Borks Stavemaader Spørgsmaale, Slagsmaale.

Her tropper alle de tyske Ord op i tillæmpet dansk Skrivemaade: anbetro, Dagens Anbrud, Beraadslagning, engere Baand, begegne, Gevær (for Gevær, som Blicher altid skriver), bestyrtset, bekomme, qvæle (for: pine), tiltalte (for tildelte) Tungens Svadsighed og for ikke at lade os i Tvivl om Oprindelsen — den fra „Nyttige Breve“ allerede citerede Vending („jeg vil derfor i dette Brev sætte Dig det noget tydeligere ud fra hinanden“) i ny Skikkelse: „tør jeg driste mig til at sætte Dem Aarsagerne ud fra hinanden“ o. s. v. o. s. v.

Her finder man „samme“ brugt i samme Overdaadighed som i de Borkske Noveller og i „Nyttige Breve“ — og paa ganske tilsvarende Maade.

Her findes hvilken anvendt efter rent tysk Forbillede og ganske svarende til de foran anførte Eksempler, ogsaa i Henseende til Hyppigheden.

Her finder man endelig den for Bork specielle Udstyrelse af Versene, idet de indlagte Digte har smaa Begyndelsesbogstaver i Verslinjerne.

Alle disse samtidigt optrædende Fænomener kan ikke ret vel lade nogen Mulighed aaben for, at det ikke skulde være Bork, hvem Oversættelserne fra den tyske Sproggruppe skyldes. —

Da det næppe vilde lønne Umagen at gennemgaa alle disse Oversættelser, skal jeg indskrænke mig til at dvæle ved et Par af dem, idet disse to har særlig Interesse for det følgende Afsnit.

Den ene hedder „Tærten og Kastetørklædet“ og betegnes til Slutning: (Localiseret efter Fr. Kinds Fortælling: „Die Torte und das Halstuch.“) Den blev trykt som Nr. 1 af Prosabidragene i Juliheftet 1828 — foran „Jordbærret“ af Blicher.

„Lokaliseringen“ består i, at den tyske Forfatters Fortælling om, hvorledes en ung Mand blev taget ved Næsen af en smuk Kunstberiderske, er henlagt til Frijnsborg og Aarhus og Egnen derimellem. Ellers synes (jeg har dog ikke set den tyske Original) Fortællingens Gang at være uberørt af Sceneforandringen.

Heri forekommer den anførte Sætning: „... sætte Dem Aarsagerne fra hinanden...“, samme brugt 10 Gange paa 31 Sider (altsaa svarende til det sædvanlige Forhold hos Bork), 6 Tilfælde af hvilken som henvisende Stedord, den sædvanlige Borkske Form Spørgsmaale og — de smaa Begyndelsesbogstaver i Verslinjerne. Det omtalte Kolon savnes naturligvis heller ikke.

Der kan saaledes ikke ret vel være Tvivl om, at Bork er Lokaliseringens Ophavsmand. Jeg lægger Vægt paa denne Omstændighed, fordi den giver et ikke uvæsentlig Fingerpeg til Forstaaelse af en „Lokalisering“, der samme Aar — nogle Maaneder senere blev foretaget af en anden tysk Forfatter Heinrich Zschokkes Historie: „Den kvindelige Alders Trappetrin“.

Zschokkes Historie blev trykt i „Nordlyset“ for November 1828 og er ganske aabenbart oversat af Bork. Den fylder i „Nordlyset“ 41 Sider, paa hvilke det ofte omtalte „samme“ er brugt 8 Gange; gennemført Flertalsform Spørgsmaale; æ i Stræger, Elændighed; — hvilken i følgende Forbindelser: „Disse Ord, hvilke jeg endog fremførte . . .“, „Præsident i Provindsens Criminalret, hvilken Post jeg hidtil har beklædt . . .“, „— min Rejse til Hovedstaden, hvilken jeg nu i 10 Aar ej havde seet —“, „højest ubehagelige Følelser, hvilke gjorde mig bange —“; Tyskagtighederne: „hun talte mig 3 Kys til —“, „Beraadslagning“, „bekom fri Raadighed“, „først da bekom hun sin naturlige Anstand“; Viv: „min tilkommende Viv“, „Imellem Mand og Viv“, „den unge Viv“, „den Viv, jeg stedse elskede —“, „Min Viv blev Dag for Dag —“, „Manden og hans Viv“, „mig og min Viv“, „venneste Viv“.

Altsammen uforfalskede Borkske Ejendommeligheder, hvortil kommer, at Kolon, naturligvis findes, hvor det hos Bork skal findes. Jeg kommer iøvrigt tilbage til visse andre Ejendommeligheder, naar jeg i det følgende Kapitel kommer ind paa den „lokaliserede“ Form af Zschokkes Historie.

VII. EN MYSTISK SIGNATUR

I „Nordlyset“s Decemberhefte 1828, altsaa i det nærmest følgende Hefte, efter at Zschokkes „Den kvindelige Alders Trappetrin“ var offentliggjort, blev Novellen „Fire Perioder“ trykt. Denne er ikke signeret med det almindelige Blicherske Mærkebogstav, men med følgende Underskrift:

(Ved Godhed meddeelt til B.)

altsaa med en Parenthes, hvori der staar, at Blicher villigt har faaet Historien overladt til Brug i „Nordlyset“. Dog maa Parenthesen vel forstaas saaledes, at Blichers Mærkebogstav overfor Læserne skal være Garanti for, at han vedkender sig den „i Henseende til Formen“ som original. [Under Titlen var nemlig tilføjet: (Original Fortælling)]. Han optog den da ogsaa i sine „Samlede Noveller“ III Bind 1833 Slutningen.

Nu maa man jo vogte sig for at tage for haandfast paa en saadan Underskrift. En Digter kan finde paa mange Maader at betegne sit Forfatterskab paa, og Blicher har tidligere brugt flere. Allerede da han skrev „Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog“ i „Læsefrugter“, anbragte han en Parenthes under den af lignende Beskaffenhed som her —: (Fundet, gjenemseet og udgivet af S. S. Blicher).*)

*) Denne Signatur opfattede Avlaen i Viborg, „Viborger Samler“, i ramme Alvor. Den anmeldte Landsbydegns Dagbog med et Referat af Degnesønnen Morten Vinges Liv og tilføjede: „Denne særdeles lærerige og høist interessante danske Historie, efter gammel Haandskrift, har Hr. Paastor Steen Blicher i Thorning leveret, og Walter Scott ville let af den kunde avle mange Romaner“. — I denne Bemærkning ligger maaake Oprindelsen til Blichers Ræsonnementer over Walter Scott i „Røverstuen“s 2. Kap.

Men her er Forholdet af en anden Karakter. Dels er denne Parenthes af et andet Indhold, dels havde Blicher i den ofte omtalte Note i September 1827 givet en Regel for, hvad der var hans originale Arbejder: at der stod B. under —, dels fraveg han ikke denne Regel undtagen for de Bidrag, som var forsynet med hans Genganger P. Sp.'s Mærke, og endelig er der ikke nogen paaviselig eller antagelig Grund til at sætte denne Parenthes, — hvis Novellen iøvrigt er Blichers eget Produkt. Om dette Spørgsmaal skal her anstilles nogle Betragtninger, idet vi ikke bør lade os anfægte af den Omstændighed, at Novellen blev optaget i den Steenske Udgave af „Samlede Noveller“.

Man maa nemlig erindre, at „Nordlyset“ er bleven til under ganske andre Forhold end Tidsskrifter i moderne Forstand, og at Blichers Noveller er skrevet under et Højtryk, som egentlig kun har sit Sidestykke i en moderne Dagbladsredaktions Bestræbelser for at faa Bladet „fyldt“, kun at den Tid, Blicher og Elmenhoff havde at „løbe paa“, var en Maaned, medens Journalisterne ved Nutidens Dagblade kun har en Dag.

Følgen er, at „Nordlyset“s Stof maa ses under en anden Synsvinkel end de Digterværker, der formedes i Datidens stille Sorø, eller i Nutidens landlige Skjul, hvor vore Dages Forfattere opsøger sig Ro til at skrive en Bog „i Fred“. Følgen er endvidere, at Begrebet „original Fortælling“ maa tages i allervideste Betydning — som en Fortælling, der ikke ligefrem Ord efter Ord, Sætning efter Sætning er oversat fra et fremmed Sprog.

Jeg kommer i sidste Afsnit af nærværende Skrift til at vise, hvorledes Blichers Noveller og Digte i vid Udstrækning er bleven til under Indflydelse af Døgnets Begivenheder og under Pres fra Trykkeriet.

— — —

Hans Brix har allerede i sine „Blicher-Studier“ (1916) paavist den nære Forbindelse mellem Zschokkes Fortælling „Den kvindelige Alders Trappetrin“ og „Fire

Perioder“. Der er kun den Forskel mellem dem, at den første har en femte Periode, der foregaar, medens Fortællingens Hovedpersoner er Børn, medens den sidste begynder med Ungdommen, og saa finder Fortælleren i „Fire Perioder“ sig en Hustru i Søsteren til den kvindelige Hovedperson, medens Zschokkes Helt finder hende i en jævn Landsbypræsts Datter. Begges Forelskelse opstaar dog paa et Bal.

Skemaet er iøvrigt fuldstændig ens:

I begge Historier beskriver den mandlige Hovedperson den kvindelige do. med 10 Aars Mellemlum. — I begge gennemløber hun den samme Udvikling, fra elskovstørstende Ungdom, gennem den fuldmodne Kvindes Fornuftgiftermaal og Lyst til Koketteri bag Gemalens Ryg, den afblomstrede Alders Hang til Velleevned og Spil for endelig under de graa Haar at ende i en vis ydre Gudelighed, der i begge Fortællinger vækker den mandlige Hovedpersons „Modbydelighed“. — I begge er Helten en højtstaaende Embedsmand og hans Hustru en Engel — o. s. v.

Det er i Virkeligheden ganske givet, at Zschokkes Fortælling er det Mønster, hvorefter „Fire Perioder“ er skaaret, og det er endda saa iøjnefaldende, at man kan sige sig selv, at hvis Blicher af eget Initiativ havde skrevet Novellen, vilde han have baaret sig ad som med „Maria de Carmo“ og kaldt den „Omarbejdelse“ eller som med „Falddøren“, om hvilken han i en Fodnote oplyser, at Æmnet er hentet fra en engelsk Nytaarsgave, hvor det er „udført temmelig koldt og tørt“. I hvert Fald havde han ikke lagt det saa nær op ad Forbilledet, thi Plagiat i Tavshed har Blicher aldrig gjort sig skyldig i. Da nu dette med Rette kunne bebrejdes ham i Anledning af „Fire Perioder“, satte han den omtalte Signatur under: (ved Godhed meddelt til B.).

— — —

Men der er andre Grunde, der taler imod Blicher som Novellens Ophavsmand.

I Efteraaret 1828 havde Digteren faaet adskilligt mere at tage Vare end at skrive til „Nordlyset“. Den 1. November blev Frederik VI's Datter gift med Prins Frederik (den senere Frederik VII), og i den Anledning udarbejdede han i Oktober sin siden meget omstridte Pjece „Danmarks nuværende Tilstand kortelig fremstillet i Anledning af . . .“ o. s. v. Pjecen er paa 29 Sider, altsaa kvantitativt set svarende til en Novelle som „Ak! hvor forandret“, og den er næppe skrevet saa hurtigt som en Novelle, da der dog vel skulde foretages enkelte Undersøgelser forud. Pjecen udkom 1. November.

Desuden skrev Blicher Bryllupsdigt til „Randers Avis“ og til Borgerfest i Randers (maaske ogsaa til flere andre lokale Fester, da den kongetro Digter aldrig sagde nej til Anmodninger, naar de gjaldt Kongehusets Begivenheder). Endelig beskæftigede Brylluppet ham endnu saa sent som den 9. November, da han i sin Præstegaard skrev en Artikel til „Randers Avis“ under Overskriften „Den første Novembernat“, hvori han gav en stemningsbevæget Skildring af, hvorledes „et heelt Land illuminerede“ for Frederik VI som Tak for Stavnsbaandets Løsning, Hoveriets Afskaffelse, Udskiftningen, Frihed og Ejendomsret — kort sagt „for det Lys han udbreder over Landet“, — „Tak, Tak for alt godt, Fader Frederik! Gud lade Dig leve længe! . . .“ etc.

Man ser heraf, at Begivenheden har bundet baade Blichers Tanker og hans Tid, og det gik naturligt ud over „Nordlyset“, hvis Udgivelsestid ikke var noget saa urokkelig fastslaaet, at den ikke kunde udskydes, naar højere Hensyn krævede det. Novemberheftet udkom da ogsaa med yderligere 8 Dages Forsinkelse — nemlig først den 8de December. (Oktoberheftet var udkommen 1. November.)

Men Novemberheftet bærer desuden ogsaa i Indhold Præg af Blichers Optagethed, idet det kun indeholder et eneste originalt Bidrag fra hans Haand: Fortsættelsen

(anden Sang) af „De Indmurede“ (6 Sider). Desuden findes af ham en Oversættelse (12 Sider) „Frievillige Vovestykker“ og en „Taalgaade“(!) paa $\frac{1}{2}$ Side.

Herefter skulde saa Decemberheftet forberedes. Man er nu ind under Jul, man er i Jagttiden, og Heftet indvandt tre Dage af Forsinkelsen, idet det udkom 5. Januar. Skønt Blicher efter troværdige Mænds Vidnesbyrd ikke ofrede megen Tid paa Forberedelser af sine Prædikener, saa er det paa den anden Side rimeligt, at Jagt og Julegilder dog tog deres Del af Digterens Tid.

Under disse Omstændigheder er det ikke just sandsynligt, at Blicher skulde have faaet Tid til at skrive Tredje Sang af „De Indmurede“, „Fire Perioder“, „Maria de Carmo“ og Artiklen „Engang endnu“ (om Magdalenestiftelsen) — hvilket tilsammen bliver 58 Sider.

Med Hensyn til Digtet, „Maria de Carmo“ og Artiklen om Magdalenestiftelsen er der ingen Tvivl om, at de helt og fuldt er Blichers Arbejde. Men Tvivlen om „Fire Perioder“s spentropske Oprindelse vil formentlig gennem ovenstaaende være bleven yderligere bestyrket.

— — —
Hermed skal ingenlunde være sagt, at Blicher ikke har haft andet med Novellen at gøre end at modtage det „ved Godhed meddelte“ Manuskript og lade det gaa videre til Trykkeriet i Randers. Noget saadant vilde alene være utænkeligt paa Baggrund af, at han optog Novellen i de „Samlede Noveller“.

Men Sammenhængen er utvivlsomt den, at han har faaet Manuskriptet overladt til fri Behandling (Omkalfatring) paa et Tidspunkt, da det kneb med originalt Stof; Novemberheftet havde kun haft Oversættelser ved Siden det 6 Siders Digt, og naar nu „Maria de Carmo“ fremtraadte som en „Omarbejdelse“, saa blev det jo lidt magert med „det gode danske Saltmadsfad“.

Blicher har da antagelig pyntet noget hist og her paa Manuskriptet. Sandsynligvis har han strøget et første

Afsnit (som højst rimeligt ogsaa har været her efter det tyske Forbillede), han har indskudt og strøget, hvor det syntes ham nødvendigt — navnlig i første Afsnit, for at faa Ungdommens lette, spøgefulde Tone ind — han har tilføjet Sætninger og Parentheser, rimeligvis slettet forskellige Udtryk og Vendinger, som var hans Stil fremmed, og er endt med at mene, (maaske i Betragtning af en overhængende Stofmangel), at Historien nu — som han siger i „Røverstuen“ — „er mere sandfærdig end mange Andre, som vi foreskrive fra Udlandet.“

Lad mig til Oplysning om, hvad jeg mener, aftrykke nogle Afsnit af „Første Periode“, hvor Blichers — alias Peer Spillemands — Haand er tydeligst, idet jeg har sat [] om de Indskud, jeg tillægger Blicher. Forinden gentager jeg, at jeg anser det for ret utvivlsomt, at Blicher har strøget Børneperioden i det oprindelige Manuskript, og at han selv har formet den indledende Sætning, hvormed han placerer Læseren midt i Fortællingen:

[Med det academiske Borgerbrev i Lommen og publico encomio ornatus, rejste jeg ud til min Faders Gods.] Samme min Fr. Fader var en meget rig Adelsmand, saa jeg i Grunden slet ikke havde haft nødig at lære Noget [— thi at jage, spille, tube og ffase med Pigerne kommer af sig selv —] men han vilde, at jeg skulde lære Meget, for at gjøre min Stand Vre. Han var i Grunden langt mere stolt af sin Stand, end den meest ubidende Landsjunker, og derfor vilde han ej heller overlade Borgerstanden et Fortrin, som virkelig ikke er ubetydeligt, [jeg mener Lærdom — videnskabelig Dannelse. —] Fra mit sjette Aar af holdt han Hovmester til mig [og det hele Aar i Sprogene]; og da jeg gik til Universtitet, skrev han til alle de examinerende Profesorer med indstændigt Forlangende: at de vilde være ret strænge imod mig. Det vare de ogsaa, men jeg kunde mine Ting; og — foreløbigen sagt — jeg absolverede fire Aar derefter min juridiske Embedsexamen saaledes, at jeg efter andre sex Aars Forløb blev Kongens Amtmand [og ikke min Fuldmægtigs].

Mit Hoved var altsaa vel dyrket, men mit Begeme heller ikke forsømt: jeg dansede, søgte, reed, svømmede — alt med temmelig Færdighed; og skal jeg troe et mangestemmigt Vidnesbyrd [(indskudt i Stedet for Manuskriptets Udtryk om Øjne:) af sorte, brune, grønne, blaae og graae Øjne] har mit Ansigt og min hele Person ikke havt noget Kraftløbende. At den unge Student var af gammel Adel, og Arving til store Rigdomme, har dog rimeligvis forblændet de smulle Øjne, og flatteret hans Portrait. [Men Gen fandtes der alligevel, som i mig kun elskede Hjrden.

Og som en søm Hjrde, en smægtende Memorin, vantebe jeg omkring i min Faders Lunde, ledende efter Stella. Jeg skulde have ledet længe før, hvis ikke Ciceros Blygter og Epictets Grundfættninger havde fængslet mig til Studerekammeret.] Naar en atten-aarig Knøs leder ret alvorligt om en Kjereste, vil det ikke borde ham vanskeligt at finde.

Ikke langt fra os boede en rilig Justitsraad, som ejede en overmaade dejlig Stella paa sexten Aar. Vi saae hverandre, og indsaae i samme Øjeblik, at vi bare skabte for hverandre, samt at vor Kjerlighed maatte borde eblig. [I en Tid af otte Dage gjennemgik vi hele Stalaen — jeg mener Kjerlighedss — lige fra det første Sul til den første Omfabnelse.

Det var en Aftenstund i Maj og det allerønskeligste Vejr til at forlobe sig i: Himlen var klar og blaae som Stellas Øje; Luften varm, men ikke heed, og vistebe netop saa meget, at den kunde bugge Blomsterne i Søvn. Nattergalen trillede, klynkede, kullede en smeltende Amoroso; og Frøernes — jeg mener Beder Oges — duse Klokkespil ringede Solen ned. Bagtelen væktede med sømme Fløjtetoner sin Mage, og Skobduen kurrede sin til Roe. Førte af en usynlig Magt mødtes Stella — lad hende fremdeles hedde saaledes — og jeg i en Søvhytte . . . etc.

Dette Indskud — der gaar til og med „ . . . Intet uendeligt uden Jean Pauls Perioder“ — maa antages at erstatte en anden Fremstilling i det oprindelige Manuskript. Dette fortsætter saa med en Overgang — der er ganske tydelig markeret — til det oprindelige Mskr., da der i Blichers Indsats ikke har været Tale om „Forbauselse“:

Da den første Forbauselse var forbi, og Elstob-rusen havde antaget en stillere Character; med andre Ord, da Fornuften atter kom til sit Herredømme, lagde vi de allerfornuftigste Planer til et ret exemplarisk Englelib. Vi vilde intet Mindre end, oprette Him-melen paa Jorden; [og intet havde været lettere, hvis ikke baade Eet og Andet siden var kommen i ibevjen.] Vor første Beslutning var denne: at vor Njer-lighed skulde holdes aldeles hemmelig. [[Der var vir-kelig heller ingen, som mærkede den, uden dem, der saae os sammen.]] Det andet Decret, som emanerede fra Elstobs løvhvælvede Tempel var dette: at vi for ej at vække Mistante, kun vilde sees eengang om Dagen; [med mindre Omstændighederne skulde gjøre oftere Gjenfyn tilraadeligt og hensigtsmæssigt. — Vi møbtes virkelig heller ikke oftere, end det var muligt.] Den tredje Beslutning af os to unge fornuftige Men-nesker . . .“

Det anførte maa være tilstrækkeligt til at vise, at der taler to Tunger igennem „Første Periode“, og at Blichers giver Fremstillingen sit egentlige spøgefulde Præg.*)

Vil man nu prøve at springe Parenteserne over — hvor disse Blichers Indskud da ikke har erstattet noget andet i Fortællingens Gang — saa bliver der en Stil tilbage, der synes mig ganske tydeligt at røbe Over-sætteren af Zschokkes Historie, — Ole Bork. Jeg nævnede i sidste Kapitel, at han havde „localiseret“ Kinds Historie „Tærten og Kastetørklædet“ — som sikkert har vakt „Nordlyset“s Læseres Bifald, forsaavidt det egentlige Romanpublikum angaar, — og det ligger da nær at antage, at han har prøvet at drive „Localiseringen“ et Skridt videre. Thi „Fire Perioder“ er i Virkeligheden kun en Lokalisering af „Trappe-trinene“.

At Bork staar bagved Manuskriptets oprindelige Form viser sig endnu tydeligere, naar vi kommer til „Anden Periode“. Jeg ser bort fra, at hans konstante Flertals-

*) Yderligere henviser jeg til næste Afsnit III Kap. (om Lafontaine).

form „Spørgsmaale“ forekommer her, thi den kan være indsmuglet denne ene Gang af Trykkeriet. Mere betydningsfuld er, at Kolon her er gennemført efter de indskudte anførende Sætninger i anført Tale:

„— Jeg med;“ afbrød jeg: „men der gives . . .“;
 — „Skjønne Stella!“ faldt jeg ind: „tillad mig . . .“;
 „Deres Bebrejdelser,“ vedblev jeg sukkende: „ere vel fortjente . . .“; „Aa nej!“ afbrød hun mildt:
 „ingen Bebrejdelser . . .“ o. s. v.

hvad der er stemmende med Borks Tegnsætningsmetode, hvorimod Kolons Anvendelse paa denne Plads, som før omtalt, ikke er Blichers. At det ikke forekommer i „Ak! hvor forandret“ er allerede nævnt. Naar det hyppigt findes i Begyndelsen af „Maria de Carmo“ forklarer jeg det derved, at Sætteren er kommen i Vane med at bruge dette Tegn — efter at han har sat „Fire Perioder“ — hvor Blicher helt havde undladt at anbringe sit sædvanlige Komma.

Endnu mere peger forskellige moralske Vendinger paa Bork som Forfatteren:

Jeg saa nu klarligen, hvorledes jeg var faren, og at jeg befandt mig imellem Mennesker af den finere Verden: med Væthed fulgte jeg det angibne Tempo, og en levende Samtale, hvis Maal var at ironisere den sømme og skønneste af alle Følelser, vedligeholdtes, indtil næste Dans begyndte.

I denne Klage over den finere Verdens lette Omgang med Kærlighedsforholdet mellem Mand og Kvinde genkender man let Borks Tankegang. Mangfoldige er de Gange, han har taget Ordet for at fremhæve Ægteskabets Hellighed.

Paa samme Maade ligger der en slet skjult Forargelse over „den tolerante Gemal“ der ser gennem Fingre med Stellas Koketterier.

I „Anden Periode“ er der sikkert kun Mærker af Blichers Haand i Forandringer af Ord. Det tør antages,

at han paa flere Steder har strøget det Borkske „Viv“, som der her var rigelig Anledning til at anvende — og det forekom i rigt Maal i Oversættelsen af Zschokke —, det forekommer overhovedet ikke i Novellen. Ligeledes er det ikke muligt at paaavise Blicherske Sætningsindskud i de to følgende Perioder — disse er i uforfalsket Borsk Stil.

Fremdeles er det et vægtigt Indicium for Borupræstens Delagtighed i Novellen, at hans Yndlingsord samme forekommer ikke mindre end 6 Gange paa de 22 Nordlyssiden, og at det findes i f. Eks. følgende typisk Borkske Forbindelser:

„Derpaa udfoldede han Brevet, knæpsede til det med Fingeren, og vendte Ryggen til Vinduet for at læse Samme;“ — „Den galante Dame indledte paa det allerfineste, hvad vi bandede Menneker kalbe Intrigue — Eventyr — Roman. Og for at bortrybde den eneste Hindring i Sammes Gang . . .“; — „Hendes Ungdom er forsvundet, men ikke hendes Kjærlighed; dens renere, dens himmelske Deel træder bestandig klarere frem, ligesom den jordiske træder tilbage; og Sammes bedste uformindstede, usvæltebe Styrke er mig et Tegn paa dens højere Oprindelse . . .“

Det er i Virkeligheden ikke vanskeligt at se — og høre — at Blicher ikke kan have skrevet disse tre Sætningsforbindelser. Ikke blot fordi han ikke kunde lade „samme“ henvise til Vinduet og til „den jordiske Deel“, naar Meningen er henholdsvis Brevet og „den himmelske Deel“, men ogsaa fordi den Livsfilosofi, der ligger bag den sidste ikke er Blichers, men derimod Borks. For ikke at tale om selve Sprogetonen.

Zschokkes Fortælling indeholder forøvrigt Vendinger om Heltens Hustru — Adele —, som formentlig har givet Bork Impulsen til at skrive en tilsvarende Skildring af en ideel Hustru, og højst rimeligt er det „Else-lil“, som her har været Mønster for Galathea. —

Endelig taler for min Opfattelse forskellige smaa

Ejendommeligheder i Novellen: Dans, danse er stavet uden d tre Gange i 2. Per. (hvad Bork heller ikke bruger i Randers Avis, Blicher derimod altid); Stave-maaden i Navnene Valdborg, Uhlfeld og Stael-Holsteen minder om Borks Vilkaarlighed i Oluf Tryggesen; Ordene „Provindsialstad“ og „Landjunker“ viser tilbage paa den tyske Oprindelse til Novellen, og „en flad, nøgen, uafseelig Ørken“ er ikke et Udtryk, der er nær saa ægte Blichersk, som det er godt Borksk [tysk: unabsehbar].

Men naturligvis mener jeg, at Blichers egne Ord under Novellen er det vægtigste Vidnesbyrd om, at den ikke i egentligste Forstand er hans Værk.

— — —

Var det nu forkert af Blicher at optage „Fire Perioder“ i sine „Samlede Noveller“? Jeg synes det ikke. Den har for første Periodes Vedkommende et saa ægte Spillemandshumor, at den hører med til hans Digtning. Det har han vel ogsaa selv ment. Men det havde jo været bedre, om Digteren selv havde givet os Novelens Udviklingshistorie, eller at han i hvert Fald havde ladet Parentesen fra „Nordlyset“ blive staaende i den Steenske Udgave. Mulig har det ogsaa været Blichers Mening, og at den blot er faldet ud, eller bevidst udeladt, af det københavnske Forlag og Trykkeri, som vel ikke har kunnet se nogen Hensigt i at bevare alle de forskellige Signaturer, som fandtes i „Læsefrugter“ og „Nordlyset“, der naturligvis har fungeret som Manuskripter. Og om arkvis Korrekturforsendelse til Spentrup har der selvfølgelig ikke været Tale.

Hvad Bork har sagt om Sagen — hvis han da saa sin „Localisering“ indrulleret blandt Blichers „Samlede Noveller“ — uden den oprindelige Vedføjelse — ved vi intet om. Men han var en fredelig Mand og som Digter ved vi af „Ole Pedersens Bekjendelse“ at han betragtede sig selv som „Dilettant“. Og deri havde han jo Ret.

— — —

Hermed er jeg naaet igennem de Borkske Bidrag til „Nordlyset“, og det vil da formentlig være berettiget at gøre et Forsøg paa at bringe lidt Lys over det personlige Forhold mellem Bork og Blicher, at prøve paa at udrede de Traade, som kan have forbundet Borup og Spentrup med hinanden og omtale de Omstændigheder, som eventuelt har stødt de to Præstegaarde fra hinanden.

VIII. BORUP OG SPENTRUP

Mellem Spentrup og Borup Præstegaarde er der en god halv Mil — i Fugleflugtslinje nøjagtig 5 Kilometer. Alene af den Grund er der næppe nogensinde vekslet Breve mellem de to Nabopræster. Jeg har — for at benytte en Borksk Vending fra „De tre Klokker“ — „smaaligen søgt efter dem hos Borks Familie uden at have fundet Samme“.

De mulige Forhandlinger, som kan være ført mellem de to Præstemænd, har sikkert foregaaet mundtligt, hvilket man maaske ogsaa tør slutte af den Omstændighed, at Navnet Ole Bork ikke forekommer i Jeppe Aakjærs store Værk, der ellers har optegnet en Mængde Personer, Blicher stod i Forbindelse og Brevveksling med.

At de ikke har vekslet Breve er maaske ikke saa mærkeligt, som at ingen af dem nogensinde har nævnt den anden ved Navn offentligt. I hvert Fald er det ikke lykkedes mig at finde noget som helst Vidnesbyrd herom.

En delvis Undtagelse er dog den forhen omtalte Vending af Blicher, hvori han kalder Bork „hiin Pokkers Ole“, men deraf kan man jo ikke se, at det er Bork, der er Tale om.

Men ellers er der intet offentligt tilgængeligt, der tyder paa, at de to Mænd overhovedet har kendt hinanden, og her er Besynderligheden unægtelig størst paa Blichers Side.

Medens han som Præst i Spentrup skrev Digte

ved mange forskellige Lejligheder, ved Dødsfald og Fødselsdage, ved Nytaar, Fester og Kongebesøg, saa har han aldrig i „Randers Avis“ slaaet Harpen for Ole Borks Skyld. Ikke ved nogen af dennes Fødselsdage, ikke ved hans Præstejubilæum i Maj 1846 og ikke ved Borks Død samme Aar i December.

Denne Tavshed kan ikke forklares ved Blichers Sygdom eller Fraværelse, thi i Maj 1846 skrev han det jyske Digt „Do æ mæ da relle en pussig Krabaat“ til Randerskomponisten H. C. Simonsen i Anledning af, at denne havde sat Musik til de fem jyske Digte og udgivet dem paa Schmidts Forlag. Og 14 Dage efter Borks Død skrev Blicher sit sædvanlige Nytaarsdigt i „Randers Avis“. Begge disse Dage blev mindet af andre Poeter i Avisen.

Foruden i 1832 i Rimbrevet som Svar til den Indsender, der havde mistænkt Spentruppræsten for at være Forfatter til Ole Pedersens Fødselsdagsdigt til Dronningen, mener jeg ogsaa, at Blicher har hentydet til Bork i en Note i „Diana“ Aaret efter, hvori det hedder:

En fuldkommen paalidelig Mand har fortalt Forfatteren [Blicher], at han har seet en Ærn gribe saaledes en Hare i Heben norden for Keilstrup i Hidsherred og flybe med den over Sletten og Søen, over i Silkeborg Stob . . .

Keilstrup er en Landsby, under Gjødvad og Balle, og det er sandsynligt at „en fuldkommen paalidelig Mand“ er Bork, som har meddelt Blicher denne lagttagelse. Andre Steder tror jeg ikke Bork er nævnt i Blichers Arbejder.

Hvad nu angaar Boruppræsten, ligger det jo i Sagens Natur, at han ikke saa godt kunde skrive Digte til Blichers Ære. Dertil var hans Beskedenhed i Følge „Ole Pedersens Bekjendelse“ for stor. Dog er det maaske ikke just den eneste Forklaring, idet man jo kunde

henvise til, at Bork hvert Aar optraadte som Digter til Dronningens Pris, ihvorvel det jo paa den anden Side vil kunne indvendes, at hans Navn ikke stod i saa stor Fare for at blive kendt ved Høffet, som at hans Pseudonym vilde blive gennemskuet i Spentrup Præstegaard. Alligevel synes der at have været andre Grunde til, at Bork aldrig gjorde Vers om sin berømte Nabo.

Med gamle Niels Blicher har han derimod staaet paa en vistnok ret fortrolig Fod. I Virkeligheden var de to meget nærmere aands- og karakterbeslægtede — trods 25 Aars Aldersforskel — end Bork var det med sin 10 Aar yngre Kollega. Thi den udtjente Præst i Spentrup og hans aktive Embedsbroder i Borup var begge i lige Grad Børn af det 18. Aarhundredes Aand, medens Steen Steensen Blicher helt var den nye Tids Mand.

Da Niels Blicher døde, var Bork da ogsaa den første, der skrev Mindedigt over ham i „Rand. Av.“: „Et hjerteligt Farvel til Veteranen Hr. Pastor Blicher“, hvori Bork lægger „en Mindeblomst“ paa hans Grav til Vidne om, at han erkendte Værdien af det „Venskab Du mig, skjøndt yngre gav.“

De to Præster har vistnok ofte passieret sammen, om hvad de havde oplevet,^{*)} og de har sikkert ogsaa diskuteret videnskabelige Materier, ja under diskrete og elskværdige Former polemiseret i Avisen — Niels Blicher maaske uden at vide, hvem han skrev imod. I „R. A.“ 3. Marts 1827 havde Bork under Mærket u. f. indsendt en Artikel om Oprindelsen til Navnet paa en Høj paa „den saakaldte Overmark ved Landsbyen Gjødvad i Hids Herred“. Højen hed Harisnapshøi, der — „formener Indsenderen“ — bør skrives Har-Isnaps-Høi, fordi Navnet kommer af det forkortede Har[ald] og Forbogstaverne i de latinske Ord „Iuvet sanctus Nicolaus

^{*)} I „Rand. Av.“ skrev Niels Blicher efter at han var flyttet til Spentrup om Slinger, der var set i Randsløv og i Gjødvad, hvad der sikkert er Resultat af en Samtale mellem de to Præster i Sp. og Borup.

apostolus (Den hellige Apostel Nicolai staa ham bi tilligemed Endebogstavet af det sidste Ord“. Hertil føjede Bork, at det var „bekjendt“, at Ordet Snapsting kom af disse latinske Bogstaver, samt at de mange Kirker i Norden med Nicolais Navn viste, at denne Helgen havde været meget dyrket „i den catholske Old“.

Mod denne Forklaring af Snapsting anmærkede N[iels] B[licher] under 10. Marts, at Snapsting nok kommer af Snabeshøi Syd for Viborg. Desuden kan han ikke forstaa, at en hedensk Høi „skulde faa Navn af en Christendoms Helgen“.

Hertil oplyser Bork, 19. Marts, at Højene blev benyttede til Begravelser „noget ind i Christendommens Old“ og henviser i saa Henseende til Harald Blaataand, der begrov sine Forældre i Jellingehøjene.*) — Denne lille Espiode viser Borks Interesse for videnskabelige Problemer.

Et Par Aar efter polemiserede Niels B. igjen mod sin Ven i Borup i Anledning af, at Bork (11. Febr. 1829) havde taget Ordet for at sige sin Mening om en Strid der i Tiden stod „mellem den hæderlige Olding, Bogtrykker Hempel, og Jørgen Thisted“. I denne Forbindelse udtalte Bork bl. a. „Thi fuldkommen bistemmer Indsenderen . . . , at Faren for aandeligt Mørke, Sjæle-tyrannie, Hierarchie og Munkeaaag ingenlunde er at foragte“.

Det mener N[iels] B[licher], i en Artikel nogle Dage senere, slet ikke, der kan være Tale om. Faren for aandeligt Mørke er blind Allarm under „en saa aarvaagen og viis Regering“. — Resten af Polemikken maa være foregaaet mundtligt, thi Avisen har kun disse to Indlæg.

De nævnte Eksempler viser, at Bork og gamle Bli-

*) M. H. t. selve Forklaringen paa „Snaps —“ er denne saavidt vides ikke givet mere fyldestgørende alden. Mag. P. K. Thorsen har til mig erklæret, at den maaske kan være rigtig; men at det løvrigt er meget vanskeligt at komme tilbunds i Sagen. Hvorfra Bork har sin „Formening“ ved jeg intet om.

cher havde mange fælles Interesser, som sagtens har kaldt sidstnævnte til Borup Præstegaard adskillige Gange. Og man skal da ikke forsværge, at der ikke kan være talt Latin mellem de to klassisk dannede Mænd.

Med Steen Steensen Blicher har Bork næppe haft hverken Interesser eller Sympatier tilfælles i samme Grad og Omfang.

Man aner et Sammenstød mellem dem bag Blichers og Elmenhoffs Opraab om at komme Børnene af de kæmpende Grækere til Hjælp:

I Spidsen af „Randers Avis“ læstes den 20. September 1827 en „Opfordring“ til Danske om — som „hele den øvrige christne Verden“ — at understøtte den haardt betrængte Nation ved privat Hjælp: „lader os i det mindste søge at frelse nogle af de Skibbrudne som Bølgerne opskylle paa barbariske Kyster!“ „Af disse vække Nogle især den inderligste Medlidenhed — de forældreløse Børn!“ Opraabet forestiller „hvilken Glæde det vilde være, at kunne udrydde — om det var kun eet eneste Barn — af Sjæl- og Legeme-fordærverens Arme, at give den fra det kjere Fædreland bortrøvede Dreng eller Pige et andet her i Fredens og Frihedens velsignede Hjem.“ Det oplyses, at „et Barn at udløse koster fra 200 til 400 Rbdlr. Saameget vil dog Fleres forenede Barmhjertighed formaae at udrede“. Bidrag kunde indbetales paa Bogtrykkeriet i Randers, og der vilde blive aflagt offentligt Regnskab for Gavernes Anvendelse.

Det gik desuagtet saare smaat med Bidragenes Indbetaling. 15. Decbr. kom de første 2 Rdlr. og 23. Febr. indbetaltes de sidste 4, hvorved der ialt kun var indkommen — 28 Rdlr. Om offentligt Regnskab findes ingen Oplysning i „Rand. Av.“, hvor de indkomne 4 Bidrag efterhaanden blev offentliggjort.

Bork havde imidlertid over et Aar i Forvejen udtalt sig om denne Sag. 17. Aug. 1826 besvarer han det Spørgsmaal „Hvorfor tier vore Præster saa ganske i

Grækersagen?" For det første er det ikke rigtigt, at alle Præster tier: „Indsenderen . . . kjender ikke faa Præster, som mundtliggen have opfordret til at understytte Grækerne, og nogle, som anonymt have gjort det Samme paa Prænt.“

Men selv om de alle havde tiet, saa er „Aarsagen til deres Tavshed dog saare begribelig. De Flestes Raar ere af den Veffaffenhed, at de intet Bidrag kunne afgive til Grækernes Bedfte, og de anse det for ubestødent, at opfordre deres Medborgere til en Godgjørenhed, hvortil Evnen er dem selv nægtet. Desuden ere jo Stemmerne deelte om det Retmæssige i Grækernes Frihedskamp: der gives jo Følf, som med den tyrkiske Sultan udfjælde dem for Oprørere. Stode nu Præsterne frem, og talede deres Sag: vilde Spørgeren i Flora faae Anledning til at undre sig over, at Religionens Lærere befordrede Opftand . . .“

I disse Udtalelser, sammenlignet med Blichers glødende Forsvar for Grækerne, har vi Modsætningen mellem de to Præsters Væfen i skarp Belyfning. Men det viste sig, at Bork havde bedre Føling med Befolkningens Tankegang, end Blicher havde Evne til at faa den til at bringe Ofre for de græfke Børn. —

Paa mange andre Omraader var der en kendelig Modsætning mellem de to Nabopræsters Væfen og offentlige Fremtræden.

Hvor betegnende er det ikke, at medens Blicher Gang paa Gang retter Henvendelse til Myndigheder om Laan, Gang paa Gang klager over sine ulykkelige Omftændigheder i økonomisk Henseende, formaner Bork i „Nyttige Breve“ til Sparsommelighed og Tarvelighed og skriver i „Randers Avis“ en Ode til — Nøjsomhedens Pris:

Bed, Nøjsomhed, Du Himlens Datter! mig;
 da er jeg stor og rig og lykkelig;
 det ingen Krone fan en Konge skjænte,
 Du skjænter dem, fig til Din Fane lænte!

— — —
Den som umættelig i sin Attraae,
sig Meget ønsker, Meget savne maa;
fældsaet Haab og Frygt hos ham vil bygge;
ham gusten Avind følger, lig en Stygge.

Uf Din Egibe skjærmet, fromme Fæel
jeg uden Nid paa Andres Held kan see;
min Hørde Herren er: paa denne Klippe
mit Haab jeg bygger; det skal aldrig glippe.

Man kan heraf lettelig forestille sig, hvorledes en Samtale mellem Blicher og Bork om Økonomi maatte forløbe — hvis den da overhovedet kunde faa begyndt.

Paa Forhaand kunde man derfor vente, at Bork var ret ufølsom overfor Blichers hyppige økonomiske Nødtilstande. Og da man forgæves vil søge Boruppræstens Navn paa Listen over Subskribenter paa Blichers Noveller (at det ikke findes blandt „Nordlyset“s Subskribenter er en naturlig Ting i Henhold til det nære Forhold han stod i til Maanedsskriftets Udgivelse), kunde nogen maaske antage, at Manden var gerrig.

Det er derfor i saa Henseende oplysende at undersøge, hvem der ydede Bidrag til den store Landsindsamling, der i 1839—40 fandt Sted til Fordel for Blicher paa Initiativ af de tre Brødre Qvistgaard i Anledning af, at der var averteret Auktion i Spentrup Præstegaard over 7 Kakkellovne, som Myndighederne havde taget Pant i for resterende Skatter.

Elmenhoff offentliggjorde fra 10. Decbr. af Listerne over de indkomne Bidrag, og allerede d. 12. s. M. findes Bork opført som Bidragyder. Det kan nemlig ikke godt være andre end ham, der staar bag Mærket: R. B. i B. [Pastor Bork i Borup] 1 Rbd. — Dette er jo ikke meget, men han kom til Gengæld igen den 4. Febr., da der ogsaa staar: R. B. i B. — denne Gang for 3 Rdlr. Det bliver altsaa 4 Rdl., Bork ofrede til sin Kollega. Vel sandt — de 3 kom først, da der var bleven Fart i Indsamlingen, men hvis alle Blichers

Embedsbrødre i Landet havde fulgt i denne Broders Fodspor, saa var det jo blevet en klækkelig Sum. —

I Spentrup Præstegaard tvivler jeg meget om, at Bork er kommen ret ofte. Hans Begreber om et Hjem og navnlig om en „Viv“ har næppe kunnet trække ham til Fru Ernestines Hus — om Blicher ellers havde været en Mand, hvis Omgang han søgte. *) Jeg anser det for rimeligt, at gamle Niels Blicher i Samtaler med Bork ikke har kunnet holde helt tæt med „den huuslige Elendighed“ i Spentrup Præstegaard, og at Bork har dømt haardt om den Gamles Svigerdatter. Man tænke blot paa Skildringen af Else Høegh i „De tre Klokker“ og det Eftermæle, han gav hende i Digtene i „Rand. Av.“. Og det er derfor maaske ikke uberettiget at antage, at netop Blichers ulykkelige Ægteskab har faaet ham til at indsende sit andet Bidrag til Elmenhoff, der var Indsamlingens Kasserer i Randers.

I denne Forbindelse kan jeg ikke tilbageholde en Hypotese angaaende Adressen til et Digt, Bork indrykkede i „Rand. Av.“ for 7. Juli 1834. Det kan nemlig være Udtryk for hans Opfattelse af Forholdet mellem Ægtefællerne i Nabopræstegaarden. Det lyder med Indledning og Anmærkning som følger:

Af et gammelt Manuscript, fundet i
Bergamus.

En indisk Fyrste havde for en vis Villighed foræret Venus et Dreghoved Araf. Gudinden blandede Rectaren med samme og fandt den blandede Drik allerherest. Hun indbød det hele Olymp til at smage Mixturen. Men Momus bød hun ikke; thi han gav hende saa mange Gluffer, og tog altid hendes Mandes Gudefmedens Partie. For at hevne sig, forfattede Momus følgende Rilm, som han lod Merkur oplæse i det hele store Selskab af Guder og Halvguder:

) At der ikke har bestaaet nogen særlig intim Forbindelse mellem de to Præster ses deraf, at Bork aldrig er nævnt mellem de Nabopræster, som under Blichers Sygdom eller Bortrejse havde tilsagt deres Hjælp til Spentrupkaldets Beatyrelse.

At en utugtig Vd for Fedelen Man staaner
 og ej ved Gabestol, og andet Sligt forhaaner;
 at hun med fræl Foragt for Dyd og Hjertets Dommer
 ubbortes Vre end kan nyde, hvor hun kommer,
 det laer jeg gaae.

Men at sin Stjændsel hun paa Manden kaster,
 gjør ham til Syndebul for sine Laster,
 at han med al den Dee, hans Hjerte rammer
 begetes, drilles, medens Qbinden brammer,
 det kan jeg ei i mit Hoved faae.

Anmærkn. Man seer let, at Oversættelsen af det
 græske Haandskrift er Localiseret. u. f.

Det er naturligvis ikke givet, at denne „Localisering“ er foretaget med Blichers Hustru for Øje. Men paa den anden Side er det unægteligt nærliggende at antage det. Man maa jo erindre, at Forhold som dem, her er sigtet til, næppe indenfor den begrænsede Verden, Bork kjendte, kan have været saa almindelige, at der kunde være Tale om ret mange Adresser. Udtrykket „Gudesmeden“ kan jo godt i Borks Mund have taget Sigte paa Digteren Blicher (Rimsmeden). —

Den dybeste Forskel paa de to Nabopræster har dog vel vist sig i Opfattelsen af deres Kald. For Bork var Præstegerningen det væsentligste, og deri var for ham ikke alene indbefattet den egentlige Gudstjeneste i Kirken — Prædiken og Katekisation — men overhovedet Gerningen som „Folkelærer“, og „Religionslærer“ — Udtryk han bruger hyppigt om Præstens Virksomhed — og hvorved han forstod Oplysning og Vejledning i baade aandelige og materielle Anliggender af Betydning for Menigmand. Hans Skribentvirksomhed vurderede han næppe synderlig højt, og ud over Sørge- og Mindedigterne over sine afdøde Venner skrev han intet under Navn.

Adskillige af hans pseudonyme Digte saavel i alvorlig som i humoristisk Genre vidner imidlertid om Talent for den bundne Stil, og mange af disse Digte fra hans

modne Manddom ejer en Kraft, som ingenlunde er Blichers underlegen.

Som Afslutning paa dette Afsnit af disse Under-søgelser synes det mig derfor berettiget at citere følgende Prøver paa Borks Poesi: [Bogstavret Afskrift efter „Rand. Av.“]

De hansatte Hvidløg.

(Frit efter Horats.)

Hvad har, o Parcell jeg Uheldige forbrudt,
At du med Hvidløg mig idag forgibe vilde?
Har jeg min Fader qvalt; min svangre Moder stude
Af Gabetrappen ned, saa hun er faren lide?

En Mave Tsastar, som Væder, habe maa,
Da hele Fode han foruden Meen kan sluge.
At! i uheldig Stund jeg smagte nogle faa:
De rase i mit Liv og mig om Hjertet knuge.

Var iblandt Gjæsterne maastee en Ungersvend,
Paa hvem at hevne sig den Rollepige søgte?
Et Forfjel Hexen gjør paa Fjende eller Ven,
Naar blot hun kan sit Rald, som Djebelinde røgte.

I Elfkobs Qvide stedt, Medea forðum tog
af Hvidløgs Eddersaft den Salve, hun beredte
for Grælerprindsen, da paa Eventyr han drog
og Tjreparret bandt, som Ild af Munden svedte.

Med samme Saft besmurt, Medbellersten hun gav
en fager Brudesært, af røde Guld en Krone;
men Glauce Gaberne brat aabnede en Grab;
hun Rarons Baad bestee, istedetfor en Trone.

Et brændte Herkules saa rødsomt Nessi Blod
saa grulligt sved iflor ei Solen golde Ager,
som Giften brænder mig af den forburpne Rob,
Kjendt jeg Emeticus hberanden Lime tager.

Men skulde felfom Dyft engang paaomme Dig,
min nbligt gifte Ven! til sig en Ret at prøve:
da skal hos Søsteren din Ane lægge sig,
og holde for sin Mund, naar du vil Rhysse røbe.

[Rand. Av. 31. Mai 1827.]

B.

Høvedsmanden i Capernaum.

Stem Dig, min Harpe! til en hellig Sang;
at Jesu Venner Dig med Øyst maa høre
og lytte til, naar Tonerne sig røre,
som Israels, naar Davids Strænge Klang.

Da Frelsens Fyrste i Capernaum
af Guddomsbæld lod Trøst og Redning strømme,
høb for sin Almagt Soet og Sørrig rømme,
og Mæle gab den Tunge, før var stum:
en Høvedsmand sig nærmer Støvets Ven;
han for værlbruden Tjener ham anraaber:
„Ræk af din Lægedril dog nogle Draaber,
o Herrel til min vaandestebte Svend!“ —
„Jeg komme vil, og hannem Hjælp beteel!“ —
„At Herrel hvad er jeg; hvad ere Mine,
at ind til os en Mand, som Du, vil trine?
Nei blot eet Ord, saa endes Drengens Vee.
Thi, som min Øvrighed jeg lyde maa;
som mine Bud Cohorten maa udføre,
og Tjenerne ei min Befaling høre,
før at fuldbyrde den de rede staae:
saa gaaer det, Jesu! med Naturen Dig;
som Lov Din Villie den slug erkender;
naar med et Vink Du Dig til den henbender,
den paa at lyfste ei betænker sig!“
Forundring trænger sig i Jesu Sjel.
„En Tro, som den,“ bebreidende han siger,
„jeg fundet har hos denne brave Krieger,
til Stamme gjør Dig, stolte Israels!
Thi vide maa I, at fra Øst og Vest
til Bords med Abraham og alle Fromme
udi Guds Rige, skal med Tiden komme
af Fremmede saa mangen Himmelgjæst.
Men Rigets Sønner af den lyse Hal
i Mørket styrtes og i Dødens Skygger,
hvor Lænders Gnidsel ikkun hos dem bygger,
og sig med Angers Taarer ene skal!“
Den Høvedsmand derpaa af Jesu Mund,
som Troens Løn, Bønghørelse fornemmer,
og Sundhed i sit Øryst, og Kraft i Lemmer
hans syge Tjener fik i samme Stund.

[Rand. Nv. 23. Aug. 1827.]

B.

**„NORDLYSET“S
FØRSTE AARGANG**

I. LYSE UDSIGTER I SPENTRUP

Der er næppe Tvivl om, at Blicher betragtede sin Forflyttelse fra Thorning-Lysgaard til Spentrup-Gassum som Betingelsen for en sorgfri økonomisk Tilværelse.

At det var det, før han fik Kaldet, er saa selvfølgelig, at det ikke behøver at nævnes, thi der er næppe een Præst før og efter ham, som ikke har troet, at netop dette — bedre — Embede, som de søgte, var og vilde blive Midlet til at faa deres Børn opdragede, til at faa betalt deres Gæld, til at kunne hellige sig deres Kald uden Bekymringer for Udkommet.

Blicher giver sine Forhaabninger Udtryk i Juni 1825 i det ofte citerede Brev til sin Velynder, Etatsraad J. Collin, hvori han skriver — efter at have anført sine Grunde til at ønske sig Spentrup Sognekald:

„Jeg behøver vist ikke at anføre mere for at overbevise Deres Velbaarenhed om, at dette Præstekald er den bedste jordiske Lykke, som min Kone, Gaardens forrige Beboerinde, og jeg kunde ønske os. Indtægterne ville forhaabentlig være tilstrækkelige for mine Fornødenheder og mine Børns tarvelige Opdragelse, og jeg vilde der finde et for trykkende Næringssorger befriet landligt Asyl, hvor jeg kunde hellige mine Fritimer til mit Yndlingsstudium.“^{*)}

Blicher fik Embedet ved kongeligt Brev af 14. Septbr. 1825 af følgende Ordlyd:

^{*)} Borchænius: Fra Fyrrerne II S. 135.

Vi Frederik den Sjette etc.
 gjøre bitterligt, at Vi allernaadigst have bestilket og forordnet, saa og hermed bestille og forordne hidtil bærende Sognepræst for Thorning Menighed under Aarhus Stift i Vort Land Nørrejylland Herr Steen Steensen Blicher, som har de under Indfødsretten fastsatte Egenstaber, til herefter at være Sognepræst for Spentrup og Gaslum Menigheder i bemeldte Stift istedetfor den forrige ved Døden afgaaede Sognepræst Niels Bruun.

Givet paa Vort Slot Frederiksberg den 14. September 1825.

Under Vort Kongelige Haand og Segl.

Fra 20. September s. A. foreligger Brevet fra Blicher til Collin, hvori Digteren takker sin Velynder for den Andel denne har haft i, at hans kæreste Ønske er gaaet i Opfyldelse:

„Efter det, De i andre Henseender har virket for mig, kan jeg ikke tvivle paa, at det jo maa være Dem, som især har talt min Sag for min inderlig elskede Konge, hvis Naade mod mig under de Dem velbekjendte Omstændigheder har været saa ganske overordentlig. Jeg vil ikke sige mere end dette, at jeg nu med Lyst kan fortsætte mine Arbejder og med Rolighed see en blidere Fremtid imøde.“*)

Men ogsaa efter at Blicher har taget det nye Embede i Besiddelse, lyser hans Breve af Arbejdsglæde, af Haab og Mod.

Efter et godt Aars Ophold i Spentrup skriver han til Collin 27. Febr. 1827 (altsaa efter at de to første Hefter af „Nordlyset“ var udkommen):

„Jeg har uagtet de mange Omkostninger, Flytning og nyt Etablissement foraarsager, i Aar afbetalt henvend en tredie Del af min Gjæld, og dersom Kornet til næste Aar kunde holde sig henimod de nærværende Priser, haaber jeg at kunne klarere Resten. Thi ej alene at Kaldets Indkomster ere gode (af

*) Citeret i Aankjer I S. 258.

Tiende og Forpagtninger kom omtrent 400 Tdr. Korn); men det tegner ogsaa til, at det Maanedsskrift, jeg i Forening med Bogtrykkeren i Randers udgiver, vil yde betydelig Fordel, da Oplaget af Iste Bind — 700 Exemplarer — paa lidet nær er udsolgt. Vel er mit Arbejde meget anstrengende: Embedsforretninger, mine sex Børns Undervisning (en er foruden i Skolen og en endnu først Aar gammel) og nu 5—6 Ark Æsthetik maanedlig, hvilket virkelig ikke skrives saa snart, som det læses . . .“

I samme Brev klager B. over, at den megen Stillesidden angriber hans Helbred. „Dog hvad mit Legeme taber, vinder mit Humør ved de blidere Udsigter i Fremtiden.“

Et karakteristisk Eksempel paa Blichers Sangvinitet skal jeg i Tilslutning til ovenstaaende anføre, idet det baade illustrerer den nævnte Egenskab hos Blicher og viser hans Humør i det første lykkelige Aar af Nordlysperioden:

I „Protocol for Spentrup Skolecommission i Overensstemmelse med Anordning af 29. Julij 1814“ har Blicher (som Formand) indført følgende:

„Den 16de Junij 1827 var Skolecommissionen samlet og besluttede at indføre Gymnastik forbunden med Svømmeøvelser ved Skolen. Hvad Bekostningen oversteeg Skolekassens Beholding tilbød jeg S. S. Blicher mig at udlægge saavelsom paa min Mark at lade udgrave en Dam og indrette samme til Svømning. Ansøgning om Tilladelse, samt Forslag om at lade Gassum Sogns mandlige Ungdom Søndag Eftermiddagen deltage her i Øvelserne indsendtes. A. Skoledirektionen tilkjendegav Skolecommissionen sit Bifald med den tagne Beslutning og lovede at ville [indhente(?)] Cancelliets Bestemmelse angaaende, hvorvidt Gassum Sogns Skoledrenge skulde vorde forpligtede til at deeltage i Øvelserne.“

Senere hedder det i samme Protokol:

„Den 25de Junij blev af samtlige Sognebeboere den dybe Sandgrav udenfor Præstegaarden sløjft

til Gymnastikplads og indhegnet med et [Tallet mangler] Alen langt dobbelt Steendige.

Den 8de Julij [ulæseligt Ord] blev Gymnasticeer-maskinen oprejst. Den kostede som følger: 1) Tømmer 7 Rdr. 2) Tougene 12 Rdr. 9 sk. 3) Snedkerløn [Tallet mangler]. 4) Smedeløn [do.].

I Skolekassen var nu kun en Beholding af 5 Rdr. 1 Mk.; det øvrige har jeg S. S. Blicher for det første udlagt.“

Samme Protokol indeholder under 18. Oktober s. A. en Afskrift af Indberetningen til Cancelliet om Spentrup Skolevæsen af S. S. Blicher. Det hedder heri til Indledning:

„Den indbyrdes Underviisning øves bestandig i eet og alt fuldkommen overensstemmende med Reglementet. Ungdommen gjør i alle Dele ønskelig Fremgang. Gymnastik- og Svømmeøvelserne ere i Sommerens Løb flittig foretagne . . . Skoledrenge have endnu ikke deltaget i samme, da derom, efter indgivet underdanigst Forestilling, endnu forventes det højkongelige danske Cancellies Bestemmelse. Bekostningerne ved Gymnastikens Indførelse ere ikke faldne Districtet tilbyrde, da Tømmer, [Touge(?)] og Arbejdsløn ere betalte af Sognepræsten, og Svømmedam af ham paa Præstegaardens Mark foranstaltet hensigtsmæssigen udgravet og indrettet. Andet Svømmested findes ikke paa Miiles Omraade . . .“

Heraf synes at fremgaa, at Slutningen paa denne Sag er bleven, at Blicher har betalt det hele Anlæg af sin egen Lomme. Ved Siden af at belyse den sangvinske Præsts Økonomi faar man ogsaa et nyt og levende Indtryk af hans aldrig hvilende Virksomhedstrang og hans Offervillighed overfor Foretagender, der kunde tjene til Samfundets Vel. (I dette Gymnastik- og Svømmeanlæg har man sikkert Udgangspunkt for det Program, Blicher over 10 Aar senere udviklede for Himmelbjergfesterne, ved hvilke Ungdomsidræt som bekendt skulde danne et ikke uvæsentligt Afsnit).

Endnu et Bevis paa Blichers Følelse af at være paa

den grønne Gren efter Forflyttelsen til Spentrup findes i den Virksomhed, den utrættelige Præst udfoldede for Beplantning af Præstegaardens Hedelod. I Forventning om Statens Hjælp til dette Foretagende begyndte han for egen Regning Indhegningen af et 50 Tdr. Land stort Areal „med et 11 Kvarteer højt dobbelt Dige.“ Planen dukker frem i Arkiverne i April 1826 og i Oktober 1827 skriver han til Collin:

„Det gaar godt frem med Indhegningen, der koster mig hver Lørdag 7, 8 Daler.“

Det vil af disse Dokumenter fremgaa, at Blicher „trak“ rigeligt paa Fremtiden, men ogsaa at „Nordlyset“ i ham havde en Redaktør, der ikke blot ikke saa nøje paa Skillingen, men virkelig ogsaa havde Penge og — brugte dem. Det er tydeligt, at Gymnastik- og Svømmevæsenet har kostet ham adskilligt, og hvis han hver Uge i 1827 betalte 8 Daler til Stendiget om Plantagen, saa er det klart, at Diget har slugt Hovedparten af den Ekstraindtægt, „Nordlyset“ gav ham.

Men Digteren følte sig i dette Aar som Matador, som Mæcen, som en lykkelig Mand. Paa denne Baggrund maa første Aargang af det nye Maanedsskrift ses.



II. „NORDLYSET“ SOM „PROGRAM“

Jeppe Aakjær fremhæver i sit store Værk om Blicher stærkt „Nordlyset“ paa „Læsefrugter“s Bekostning, og i en vis Henseende har han Ret: Der er grumme lidt af blivende Værdi i Aarhus-Tidsskriftet, men saare meget i Randers-Tidsskriftet. Men paa den anden Side maa det ikke glemmes, at Blichers udødeligste Novelle „En Landsbydegns Dagbog“ første Gang blev offentliggjort i „Læsefrugter“, og at det tillige indeholdt nogle af Blichers bedste Digte. Hvis man nu tænkte sig, at Blicher ikke i nogen af de to Maa-nedsskrifter havde skrevet noget, saa er det temmelig sikkert, at „Nordlyset“ havde fulgt „Læsefrugter“ i Forglemmelsen. Nu er det saaledes, at det Bind af sidstnævnte Skrift, hvori „Landsbydegnen“ er trykt, kan opnaa Priser paa Auktionerne, der alene løber op i det dobbelte, af hvad der betales for „Nordlyset“s samtlige 12 Bind.

Fra Blichers og Elmenhoffs Side var man sikkert klar over, at „Nordlyset“ skulde være en Konkurrent til Elmquists Tidsskrift. Det ses af mange Omstændigheder: Format, Udstyrelse, Pris, Stoffets Arrangement, delvis dets Indhold, Reklameringsmaaden — kort sagt hele det ydre Apparat er skaaret fuldstændig efter Elmquists Mønster. Blicher kan nok saa meget insistere paa i Subskriptionsindbydelsen, at „Nordlyset“ vil søge at „undgaa Collision“ med andre Tidsskrifter — Konkurrencen bestod alligevel og med den maatte han regne. Hvis han skulde være i Tvivl, om at den

eksisterede, saa skulde de maanedlige Annoncer i „Randers Avis“ fra Elmquist om „Læsefrugter“s Indhold nok sørge for at holde ham Kendsgerningen for Øje. Og det er ret betegnende at se, at Elmquist, som siden 1818 ikke havde averteret „Læsefrugter“s Indhold i „Rand. Av.“, begyndte igen, da „Nordlyset“ var startet, og fortsatte dermed, indtil Konkurrenten var gaaet ind. Og Elmquist forsømte ikke i den første Annonce i 1827 at oplyse, at hans Tidsskrift udkom i 34te Bind [= prøvet Gods!]

Af dette Konkurrencehensyn har fulgt, at Blicher har maatte følge „Læsefrugter“s Eksempel og bl. a. optage Prøver paa de litterære Taskenspillerkunster, som den Tid var saa fyldt med, de saakaldte „Cross-readings“ — hvorved forstaaes Vers, som er sat op i to Spalter ved Siden af hinanden, og som kan læses baade nedefter og tværs over og frembringer derved to stik modsatte Meninger. Blicher har endogsaa i egen Person foretaget en Oversættelse af et saadant Produkt fra Engelsk og indrykket det i „Nordlyset“ med sit Mærke under.

At Spentruppræsten derimod ikke tilsigtede en ny Æra i Digtningen er temmelig klart.

Det fremgaar alene deraf, at han i hverken i Subskriptionsindbydelsen eller i de maanedlig offentliggjorte Indholdsfortegnelser nævner sig selv som Bidragyder. Han har aabenbart end ikke tænkt paa, at hans Noveller skulde blive det ny Tidsskrifts største Værd. Hør, hvorledes han indleder første Heftes Digt:

Nordlys! — Mistyd ej, Landsmand! dette Ord!
 Her er ej Tanke om et Lyg i Nord;
 Nej, kun et lidet Glimt paa Nordens Himmel:
 Et muntert Blus, et venligt Aftenfjær
 Kan ej — vil ej forbunkle Stjerner's Hær;
 Men snoer sig fredlig blandt den lyse Brimmel.

Her er slet intet af Program for en ny Tid med en knyttet Haands Slag i Bordet, snarere er det en ydmyg Bøn om at faa Lov til at eksistere.

Derefter sammenligner han „Skjaldens Flugt“ med Nordlyset. Skjalden svinger sig fra „Jordens mørke Bugt“. Hans Sjæl stræber stedse opad, han gaar mellem Himlen og Jorden, naar dog aldrig Himlen, „men føler tit, han end ved Jorden klæber“. Videre sammenligner han Nordlysets frie Flagren, dets mangfoldige Farveskær, dets skiftende Spil mellem blegt Maaneskin, røde krigsvarslende Fakkelluer og knitrende Lyn med Digterens vekslende Stemninger, naar han kvæder til Harpen. Ligheden mellem Nordlyset og Skjalden finder han ogsaa deri, at Nordlyset „brænder udi Nattens Stund“ og kender ingen fast beregnet Tid, og at Digteren „synger helst, naar hele Jorden tier“, Magten kalder ikke hans Hjertes Sang frem; „befaler ej — beregner ej hans Gang“. Og saa slutter han med følgende fredsommelige Ord til Publikum:

„Min gjæve Sandsmand! Herlig nu modtag
Bort Aftenlys, naar efter daabfuld Dag
Til Sang og Eventyr du Øret vender!
Naar Mørket ruger paa den tause Jord,
Et venligt Glimt opstiger i dit Nord
Og stibfri Glæde til dit Hjerte sender.“*)

Ikke sandt, det kunde da umulig udfordre nogen! Nej, der var vist heller ingen, der følte sig udfordret, men der var ogsaa saare faa, der bemærkede „Nordlyset“. Ser man Subskribentlisterne igennem, finder man ingen af Samtidens kendte Navne i Litteraturens Verden. Muligvis har de skaffet sig at vide, hvad der stod deri, muligt, at de ogsaa har været anonyme Holdere af Nordlyset gennem en Boghandler —, men deres

*) Digtet er optrykt (med tillæmpet Retskrivning) i P. Hansens Udgave af Blichers Digte (1870).

Navne har de ikke givet som Anbefaling for Blichers Redaktørvirksomhed. Selv Ingemann har ikke været Abonnent, hvilket fremgaar deraf, at Blicher i Brev af 6. Febr. 1827 lovede at sende ham det udkomne.

Indledningsdigtet er forøvrigt af en vis Interesse i en anden Henseende, idet det viser, hvornaar Digteren arbejdede. Det ligger egentlig i Sagens Natur, at det maatte være om Natten, naar han havde en Skare Børn om sig Dagen igennem og ellers skulde passe alt andet sit Embede vedrørende.

Men det stemmer godt nok, med hvad Blicher allerede i 1817 skrev i Brev fra Randlev til Ingemann, hvori Digterens Bane bestemmes:

„— en Digter skal ingen Stilling have; han skal svæve som Comet mellem Fixstjerner; hans Bane skal ikke være beregnet, hans Liv ikke inddeelt efter Klokkeslet. Hans Dag bliver til Nat, og hans Nat til Dag, alt som den evige Aands usynlige Pust berører hans Sjæls Streng. Ja selv de sødeste Ægte-
mands- og Faderglæder ere ikke egentlig for Dig-
teren . . .“*)

Og Blicher „forbedrede“ sig ikke med Aarene, thi i Digtet „Mit Modersmaa!“ („Rand. Avis“ 5. Marts 1840) taler han gentagne Steder om sin natlige Digten:

Hvad jeg igjennem Mørket haver skimtet,
Hvad til mig huldt fra Nattehimlen glimted':
Det haver Du for Dagens Børn forkyndt.

. . . Slægt paa Slægt vil sjunge,
Hvad jeg har digtet mangan stille Nat.
De danste Viser, jeg ved Lampen kvæder,
Fremkalbe søde Taarer, milde Glæder,
Naar Skjalben længst har Livets Vand forladt.

„Nordlyset“ kunde ikke paaregne nogen Opmærksomhed i nogen af de æstetiske Kredse i Hovedstaden;

*) Citeret efter Aakjær: Anf. Værk, I S. 132.

aldeles ikke i den Hejbergske Klike, og knapt nok i den Ingemann-Grundtvigske —, og det var Blicher sikkert ogsaa klar over. Hvad han kunde vente, var en lokal eller højt regnet en jydsk Læsekreds, og for en saadan Kreds kunde det ikke nytte at skrive Programmer eller à la Oehlenschläger at slaa i Bordet og bebude en ny Tid i Digtningen — hvis det overhovedet havde været i Blichers Tanke.

Hovedformaalet var da utvivlsom væsentligt af økonomisk Art. At han derved opnaaede at faa sin digtende Skabertrang og -Evne omsat i klingende Mønt, at faa sine Digte (der hidtil havde været hans Hjertebørn) og overhovedet sin Pens Produkter trykt i det Omfang, den kunde producere, og til en rimelig Betaling, var ham sikkert vigtigere end at faa en Talerstol, hvorfra han kunde forkynde Verden sine Ideer. Man erindre at Elmquist var langsom med at optage, hvad Bl. sendte ham og betalte elendigt.*)

Af disse Forhold fulgte, at Blicher maatte vække Opmærksomhed om Tidsskriftet blandt dem, der ikke holdt det paa hans blotte Navn, ved at offentliggøre Titlerne paa Bidragene i Hefterne.

Lad os erindre, at Blicher som sagt intet Steds havde lovet, at han personlig vilde skrive i „Nordlyset“. Det fulgte naturligvis af sig selv, at han vilde gøre det, men han var indtil da kun kendt som Lyriker, og kun skattet som saadan. Som Lyriker havde han modtaget megen Anerkendelse, som Prosaforfatter var han i bedste Fald ubemærket, thi en Omtale som den „Viborger Samler“ (se foran Side 62) gav Landsbydegnens Dagbog, var jo alt andet end en Hyldest til Digteren, det var blot en Anerkendelse til Finderen.

Lad os endvidere huske paa, at Blicher var Præst. Sandsynligvis har han til Tider følt Forbandelsen derved hvile over sin Muse. Folk, d. v. s. det brede Lag, som skulde sikre „Nordlyset“ det tilstrækkelige Oplag,

*) Smlgn. Brev af 25. Febr. 1824 (Heise: Breve til og fra Ingem. S. 166).

var vel den Gang — som nu — tilbøjelig til at tro, at naar „Hr. Pastor Blicher“ skrev, saa var det paa en eller anden Maade „gudeligt“.

Men Titlerne — de talte da i hvert Fald intet Forhaandssprog. I Stedet for en Advarsel kunde de vel endogsaa øve en Tiltrækning. Hvorfor skulde Blicher ikke være ligesaa meget Menneskekender som Nutidens Forfattere, der vil have fat i det Samfundslag, som bedømmer en Bog, efter hvad den hedder? Hvorfor skulde han ikke vide, at medens et litterært „Program“ kunde skræmme „Læsere og Læserinder“ langt udenom „Nordlyset“, saa vilde en interéssant Titel trække — i hvert Fald Læserinderne til?

Blicher gemte under alle Omstændigheder sit Program. Hvad han indbød Læseverdenen til at subscribere paa var ikke — som Hans Brix, i Strid med Kronologien, hævder i sine „Blicher-Studier“ — „Røverstuen“, (den kom først i Juni Maaned) og heller ikke en litterært-æstetisk-kritisk Afhandling med en Overskrift som f. Ex.: „Nordlysets litterære Program“ eller „Hvad Nordlyset vil“ ell. lign., men følgende Indholdsfortegnelse over første Hefte:

Nordlyset. — Fruentimmerhaderen. — Mine. — Femten Fangers Flugt af Revolutionsfængslerne i Lyon. — Scener af Bastillen. — Den pavelige Soldat. — Pierre le Grand, den første Filbustier. — En Aftenunderholdning paa Dagbjerg Dø. — Robin Hood. — Baggesjen.

Her var dog noget for enhver Smag, men især var der noget for Fruentimmernes Smag — for at tale i den Tids Sprog. „Fruentimmerhaderen“ var i Virkeligheden en genial Titel, set fra et Reklamesynspunkt, thi det turde have været en ligesaa uomtvistelig Kendsgerning i 1827 som 90 Aar senere, at Kvinderne interesserer sig mindst ligesaa meget for de Mandfolk, der ikke kan lide dem, som for dem, der elsker dem.

Bastillen var endnu i hin Tid et interessant Emne; hvem ønskede ikke at læse om en Flugt fra Revolutionsfængslerne, og endelig kendte enhver Jyde dog i det mindste af Omtale Dagbjerg Dos.

Men intet af alt dette er knyttet til Blichers Navn, ingen af Bidragene smagte af „Program“, litterært set.

Man opponere ikke mod denne Betragtning ud fra en lidt for populær Respektfornemmelse af Digtekunstens Ophøjethed. Thi ofte fødes det store og det ægte i det lave, og meget ofte er den Digtning, som af sin Ophavsmand var bestemt til at straae i evig Glans, glemt, før Manden døde, medens det, som i al Beskedenhed blot bad om Lov til at eksistere, til at blive taalt, til at blive læst af Folket, i Tidens Løb findes frem som Menneskeskildringens mest ægte Dokumenter, fordi det er fri for Udspekulerethedens Kunstletthed, fordi det er Produkter af en Aand, der skrev i Kraft af, at den havde et Indhold.

Dette er Blichers egentligste „Program“. Han takserede ikke selv sine Noveller synderlig højt — i første Omgang. Tidsskriftet skulde sikkert — hvis det overhovedet skulde være noget for Blicher, kunstnerisk set — være hans Digtes Arena. Naar Efterslægten har dømt anderledes, saa tror jeg, det hænger sammen med, at Digtene blev skrevet, fordi han vilde, men Novellerne, fordi han skrev dem uden ærgerrig Bagtanke, og ud af sin menneskelige Sjæls umiddelbare Medfølelse med Menneskeskæbner, hvori der var Stænk af det, han selv havde oplevet. Og selv om man maa indrømme, at „Nordlyset“ fra første Færd væsentlig havde økonomiske Formaal for Øje, saa er Blicher ikke den eneste Digter, der paa denne Baggrund har skrevet sig en Berømmelse til.

— — —

Man kunde rejse det Spørgsmaal, om Blicher ikke gennem længere Tid havde forberedt sig paa at begynde et Tidsskrift selv og derfor havde samlet Materiale i

Form af Manuskripter til Noveller og Digte, maaske Oversættelser til et saadant.

Nu er det just ingen umiddelbart indlysende Ting, at Digteren Blicher skulde arbejde paa længere Sigt. Den Digter, der ikke har sit Liv inddelt efter Klokket, har næppe sit Arbejde indrettet paa mere end Dagen og Vejen. Men desuagtet var det jo muligt, at Blicher i Praksis var en anden end i Theorien.

Og forsaavidt er der een Omstændighed, der synes at tyde paa, at noget kan være skrevet paa Oplag — Oversættelsen af „Præsten fra Wakefield“. I Fortalen hertil skriver han nemlig, at han har besluttet sig til at levere Oversættelsen „stykkeviis i „Nordlyset“, da han „vidste, hvor misligt baade for Oversætter og Forlægger, det ofte er særskilt at udgive Bøger, der ej ere stemplede med en Modeforfatters Navn“. Disse Vendinger kan opfattes, som om det oprindeligt havde været Tanken at udsende Goldsmiths Roman i Bogform, og i saa Tilfælde maatte Oversættelsen vel være fuldt udarbejdet. Mulig har Elmenhoff vægret sig ved at tage en saa stor Bog paa Forlag.

Men hvad angaar Noveller og Digte har der sikkert ikke været Tale om „Fabrikation til Lager“. Herimod taler desuden mange andre Omstændigheder.

Til og med 1825 skrev Blicher til „Læsefrugter“ og til „Harpen“, og i dette Aar var han optaget af Hjælpen til de stormlidte paa Jyllands Vestkyst, foruden af Antagelse og Opførelse af Skuespillet „Johanna Gray“, i hvilken Anledning han foretog en Rejse til København. I Efteraaret kom Forflyttelsen til Spentrup og deraf følgende Rejser mellem Randers og Thorning under Naadensaaret. Endelig samlede og udgav han i Efteraaret „Sneeklokken“.

I Foraaret 1826 udarbejdede og indsendte han Forslag til Landhusholdningsselskabet om Plantning og Binding, og kort efter begyndte han at tumle med Planen om Bepplantning af Spentrup Præstegaards Hedelod.

Han siger selv om sit digteriske Arbejde i denne Tid: „Et uroeligt og tildeels majsommeligt Liv holder mig i denne Tid næsten aldeles borte fra Musernes Dyrkelse —“*) Kort Tid efter (Juni 1826) kom Fr. VI paa Besøg i Jylland, og B. skrev da Sange til Landsfaderens Visit i Viborg, Asmildkloster o. fl. St. — antagelig var Digteren ogsaa selv nærværende i Jyllands Hovedstad ved denne Lejlighed. — I 1826 skrev han desuden til „Kjøbenhavns Morgenblad“ („Ringen“), til „Nyt Aftenblad“ („Guiseppe og Lauretta“), til „Osian“ („Paa en ung Kones Ligkiste“) og „Gefion“ („Prolog“, „Til min Bedstemoders Søster“ og „Luftslottet“). Endelig polemiserede han i „Rand. Av.“ med Jetzmark om Betalingen for Avertering af „Stormnatten“.

I Aug. 1826 blev „Nordlyset“s Udgivelse forhandlet med Elmenhoff, og før den Tid er det højst usandsynligt, at Blicher skulde have givet sig til at skrive paa Oplag. Men heller ikke umiddelbart efter er det rimeligt, at han har givet sig i Færd med at forberede Tidsskriftet. Han vilde dog vel først se, om der tegnede sig Abonnenter, og Indkaldelsen af Listerne paa disse skete først 4. December.

Tager man alle disse Omstændigheder i Betragtning, synes der at være saare ringe Mulighed for, at Bl. stod rustet med Oplag af originale Noveller til Optagelse. Men Muligheden er forsvindende, naar man tager Hensyn til Blichers Natur, og den bliver ikke større ved at lægge Mærke til, hvorledes en Mængde Bidrag til „Nordlyset“ er skrevet paa Grundlag af trykte Kilder, der først er kommen til Spentrup ganske kort Tid før de i bearbejdet, omarbejdet, omdigtet Skikkelse blev trykt i det nye Maanedsskrift.

*) Brev til Llunge 20. Apr. 1826. Citeret efter Aakjær I S. 179.

III. BLICHER SOM NOVELLIST

Hvis Blicher havde haft et litterært Program, som skulde slaas fast i den første originale Novelle, der fulgte efter det dog i nogen Maade programmatisk Indledningsdigt, saa vilde han næppe have anvendt „Fruentimmerhaderen“ til dette Formaal. Som Komposition er denne Novelle et svagt Arbejde, dens Menneskeskildring er selvmodsigende, Personerne er usandsynlige, og som stilistisk Dokument er den uden egentligt Særpræg. Den har imidlertid Interesse i anden Henseende, idet den er et Eksempel paa den almindelige Ejendommelighed hos ham: at han maatte have et givet Udgangspunkt for sine Fortællinger.*) Saa-danne Udgangspunkter havde han haft for „Landsbydeggen“, og „Præsten i Thorning“ i historiske Aktstykker eller mundtlige Overleveringer, og det samme havde han for „Fruentimmerhaderen“.**)

Denne almindelige Ejendommelighed — der utvivlsomt i meget høj Grad er den egentlige, om end for Hovedparten af Blichers Læsere halv ubevidste Aarsag til den Tiltrækning, hans Noveller øver paa hvert nyt Slægtled — er af en saa fastslaaet Regelmæssighed i hele hans Digtning, at det vilde være absurdt at antage, at den næste Novelle, der — i to Halvdele med en

*) Vilh. Anderaen udtrykker dette Forhold paa to Maader i Aft. om „Blichers lyse Digtning“ (Litteraturbilleder I 1903), hvor han dels siger: „Han havde et eget Anlæg til saaselig Erindring, vistnok hans ypperste kunstneriske Evne“ (Side 124), og: „Han er aldrig naaet højere, end hvor han skildrer et af Stedet og Staven bundet og bestemt Menneskeliv, altsaa i den „topografiske“ Poesi“ (S. 131).

**) Smiln. Aakjær II. S. 77—79.

Maanedes Mellemlum — blev trykt i „Nordlyset“: „Jordskjælv i Messina“, — eller som den blev kaldt i „Samlede Noveller“: „Kjærlighed i Syden“ — skulde være et rent Fantasifoster. Hermed mener jeg ikke, at der ligger noget historisk end sige selvoplevet bag den, men derimod, at Ideen er hentet fra en Fortælling i et fremmed Sprog — maaske italiensk. Blicher har ikke selv ydet os Vejledning i saa Henseende.

At der ligger et fremmed Element bag Novellen, slutter jeg af forskellige Træk, der peger tilbage paa det 18de Aarhundredes Litteratur med de ret udbredte Stridigheder mellem Elskov og Dyd i elskende Personers Følelser. Blicher har været heldig med at tage Standpunkt i denne Strid, saa han hverken er bleven udsat for at blive taget til Indtægt for den ene eller den anden Part, idet han — paa neutral Vis — har betragtet Resultatet af den foreliggende Kamp som et klimatisk Fænomen, en Opfattelse, der næppe har været den idegivende italienske(?) Forfatters Mening.

Lad mig referere Begivenhedernes Gang, som de er skildret af Blicher:

Maleren Bandini bliver en mørk Aften Vidne til to lejede Snigmorderes Samtale, hvorefter det fremgaar, at de lige har myrdet en ung Pige og nu venter paa hendes Elsker for at støde Dolken i hans Bryst. Da Elskeren nu nærmer sig, springer Bandini frem og tilbyder sin Hjælp, og de to nedlægger i Forening den ene Bandit, medens den anden flygter. Den saaledes reddede Adelsmand, Cotaldi, fortæller sin Elskovshistorie til sin nye Ven, og da det maa anses for givet, at hans elskede Armida er dræbt, rejser de begge til Cotaldis Hjem i Messina. Her møder Bandini sin Skæbne i Adelsfrøkenen Gianetta, han vil ved Vennens Hjælp bortføre hende men bliver fængslet af den Medbejler, som Gianettas Fader har udset til Svigersøn.

Saa kommer Jordskjælv og frigør den fængslede, han iler til Stranden, kommer ombord i et Skib, som strander, men før det synker, opdager han Gianetta ombord, griber hende og svømmer i Land

med hende. Paa Strandbredden opdager han, at han har reddet et Lig — hun er død under Strabadserne. Her finder Cotaldi sin Ven ved sin Elskedes Lig, giver Løfte om at lægge dem i samme Grav, hvorefter Bandini støder Dolken i sit Hjerte. Dermed er det ene Par forsørget.

Cotaldi har reddet sine Kostbarheder og vender tilbage til Neapel, hvor han finder sin formentlig dræbte Armida, og de blev saa forenede med „et helligt og lykosaligt Baand, som Døden maaskee endnu ikke har opløst“.

Som det af dette Omrids vil ses, er her stadig Anledning til Graad. Der udgydes ogsaa gennem hele Fortællingen Strømme af Taarer, bl. a. paa Grund af, at Medgangen saavel som Modgangen giver Vand. Sandsynligvis har Samtidens Læserinder grædt omkap med de grædende Helte og Heltinder.

Men medens Blicher sad ved sit Skrivebord og opererede med de fire Menneskeskæbner og deres Taarestrømme, har han følt, at Læserne — Mandfolkene — havde et billigt Krav paa lidt Trøst. Han har maaske selv fældet Taarer, men ind imellem ogsaa smilet polisk bag Brillerne ved Tanken om alle de røde Øjne, Kvinderne vilde faa under Læsningen, og rimeligvis har han paa sine Steder været urolig for de Konsekvenser, Ideen eller, om man vil, den italienske Original førte ham, den jyske Digter, ud i. Var han ikke ved at glide ind i Lafontaines Maner? Vilde ikke Læserne beskyldte ham for Sentimentalitet? Blev der nogen Forskel paa „Nordlyset“ og „Læsefrugter“? Maaske har han „udi Nattens Stund“ vandret frem og tilbage i sin Stue for at finde en Udvej af Uføret, en tør Plet i dette taareomflydte Jordskælvsland.

Og saa begynder han at snakke med ind imellem. Da Bandini har erfaret den yndige Gianettas Kærlighed i et ubevogtet Øjeblik, medens han maler hendes Portræt, iler han hjem til Cotaldi for

„at udøse en Deel af den oberstrømmende Salighed i sin Vens Barm.

Denne havde de foregaaende Dage med ængstelig Betvring spurgt om hans Hjertes Tilstand; men kun faaet meget dunkle Oracelsvar i de afbrudte Ord: »Engel! Himmel! Helvede! Død! Ud! Salighed!» og andre flere, som findes i de Elskendes Aurora . . .”

Længere nede paa Siden tiltaler Blicher Læserne saalunde:

Vi ville springe over hvad den lykkelige Elsker — saa snart han fik Mælet — sagde, for at beskrive sin paradisiske Salighed; men derimod ikke undlade at gjøre den Bemærkning — (som Dæmper paa mangen Læser og Læserindes sympathetiske, stedsfærdige, Solsharpe) — at den i Kjærlighedens Storme allerede noget aftjælede Gotaldi hverken deelte sin Vens Glæde, eller hans dristige Haab.”

Efter at de Elskende er bleven enig om at flygte sammen fra Gianettas Hjem, faar Bandini Brev fra sin Elskede, og atter finder Blicher det fornødent at fremsætte nogle vejledende Bemærkninger:

„Saa snart han var kommen hjem, udfoldede han det dyrebare Brev — der egentlig kun var en fingerlang Papiirstrimmel.

Hvor mange Kys, han trykkede paa dette første Kjærligheds-Bant, kan vist ikke være Læserne saa vigtigt at vide, som dets Indhold, der bestod i følgende faa, men indholdsrige Ord:

„Inat Klodden 13, bag Haugemuren, de fire Myrther“.

Derfor Mogen skulde undre eller støbe sig over, at en fornem, velopdragen og sædelig Pige saa hastigt kunde fatte den Beslutning, at give et lønligt Møde; den bære det lagt paa Sinde: at Kjærlighed i Italien er en ganske anden Videnskab, end her i Norden, og at den hidsket, ligesom Planterne, drevet af en hedere Sol, udlækkes, voger og modnes med en Styrke og Hurtighed, som er ubekendt under denne koldere Himmel . . .

— — —
Hvorfor skulde jeg her give en omstændelig Beskri-

belse over tvende Elftendes første lønlige Sammenkomst? For den, der har haft en Saadan, er Beskrivelsen overflødig; for Andre uforstaaelig, ja maaskee, som alt det Uforstaaelige og Mystiske, fristende og farlig."

Natten derefter bliver bestemt til Flugtens Iværksættelse, hvorpaa Blicher igen tager sig af Læserne:

"Sigesaa lidet ville vi trætte Læserne med lang Fortælling om Elfterens utaalmødige Vængsel, samt hvad han foretog eller ikke foretog sig i de næste fire og tyve eviglange Timer; men hellere strax lade Bortførelsens højtidelige Skloffe lyde.

I de her citerede Brudstykker er der to Elementer, der fortjener Opmærksomhed i litteraturhistorisk Henseende: det ovenfor omtalte, der viser tilbage til det 18. Aarhundrede, og det der peger fremad mod Blichers følgende Digtning. Med det første sigter jeg til Forfatterens Tiltale til Læseren angaaende en mulig Forundring over, at en dydig Pige som Gianetta „saa hastig kunde fatte den Beslutning at give et lønligt Møde“.

Man vil vide, at i det 18de Aarhundredes Litteratur var Problemet Elskov og Dyd stærkt debatteret, og at dydig Elskov i væsentlig Grad beroede paa, at Elskoven gav sig god Tid til at sejre over Dyden. Elskovens hastige Sejr var en udydig Elskovs Sejr. Blicher forsvarer i dette Tilfælde sin Heltinde med en Henvisning til, at den Slags Ting gaar hurtigere i Syden end her i Norden.

Men Novellen fortæller endnu om et Tilfælde, hvor vi faar en temmelig langvarig Kamp at se — skønt ogsaa den foregaar under den „hedere Sol“.

Den mere langvarige Kamp foregaar i Armidas Indre, efter at Cotaldi har erklæret hende sin Kærlighed. Cotaldi er jo kommen ind i det Palads, hvor den vellystige Kardinal holder hende indespærret, og han søger nu at overtale hende til Flugt med sig. Herom fortæller han sin Ven:

„Bleg som den Billedstøtte, til hvilken hun hælde sig, sad hun længe efter at jeg havde ophørt at tale, før hun fra sit dybtjukkende Bryst frempresede disse Ord:

„Retfærdige Himmell! nu først veed jeg hvad jeg har tabt!“

„Nei, Signora!“ blev jeg ved, „De veed endnu ikke Alt: ogsaa Deres Proces har De tabt; Deres Gjenstande ere alle uigjenkaldelig borte.“

„Saa er jeg ogsaa en Betlerste!“ raabte hun, „Himmel, og jeg vandrede sorgløs og letfindig paa denne Lavastrøm; men jeg føler det, nu begynder den at brænde igjennem — se mig, Cotaldi! hvorfor tøver De? hvad vil De den vanærede, fattige, fortviblende Armida?“

„Elke og frelse hende!“ var mit Svar.

„Jeg udbillede hende nu min hele Plan“

Jeg bad, jeg besvoer hende ved Alt hvad der er helligt, baade paa Jorden og i Himmelen, at bese hendes ædle Gjenstridighed, at modtage og skjænke Trøst og Haab. Længe modstod hun: ædel Undseelse kæmpede mod Hjertets varme Ønske — omstøder sejrede det Sidste: hun sank ned for mine Fødder, omfavne mine Knæe, og vædede mine Hænder med en Strøm af Taarer. Jeg løstede hende op til mig; men hun skulte sit blussende Ansigt ved min Varm. „O, Du Raaderige!“ hvidskede hun, „hvormed har jeg Uværdige fortjent din Forbarmelse?“

Der er i denne Scene Ting, som gør det tvivlsomt, at Blicher staar i nærmere Forhold til Novellen end Bearbejderens. Scenen er i saa høj Grad et Barn af det 18de Aarhundredes Aand, at det synes utænkeligt, at Blicher af eget Initiativ vilde have skrevet saaledes.

Denne Antagelse bestyrkes ved de ironiske Henvendelser til Læserne — der absolut er Blichers egne — og ved den diskrete Polemik, han senere i „Røverstuen“ fører mod denne Fortællegenre. Jeg slutter derfor, at disse Elskovs- og Dyds-Kampe har været en integrerende Del af det italienske Forbillede.

Hvad nu angaar det andet Moment — der paa en Maade er født af det første — de smaa Sidebemærkninger til Læserne, er disse saa nye, at de sætter Skel

i Blichers Digtning. Det er tydeligt, at det er Peer Spillemand, som her for første Gang stikker Hovedet frem i Novellerne. Klarest ser man Begyndelsen hertil, naar man forlænger Antydningerne her i „Jordskjælvet“ til f. Eks. „Fire Perioder“, hvor Peer ligefrem taler hviskende bag den hule Haand til Læseren i indskudte Bemærkninger som disse (i første Periode): „Vi mødtes virkelig heller ikke oftere end det var muligt“ — eller: „(Der var virkelig heller Ingen, som mærkede den (Kærligheden) uden dem, der saae os sammen)“.

Metoden er afgjort Blichers Opfindelse, om end denne er gjort i flere Tempi. Det er nemlig sikkert nok, at Peer Spillemand er en omarbejdet Udgave af Barberen fra Nibe, som i „Jyllandsrejsen“ gaar ved Siden af Blicher og ræsonnerer paa sin Maade. Her i „Jordskjælvet“ er han saa at sige kommen til at staa bagved ham og virker som Sufflør i den skrivende Digtters Øre.

At det er fra denne Novelle „Barberen fra Nibe“ dukker op i sin nye Forklædning som Peer Spillemand, slutter jeg desuden af den Omstændighed, at samme Blicherske Dobbeltgænger præsenteres for „Nordlyset“s Læsere midt i „Jordskjælvet“, idet Slutningen af Februarheftet indeholder „Spillemanden“s Biografi med Underrubrik: „En literair Notice meddelt af ham selv i et Brev til Redactionen“.*)

Jeg forestiller mig da, at Figuren har „meldt sig“ med Svømmebæltet i Blichers Fantasi, mens han sad og skrev paa Jordskjælvet og søgte at redde Læserne fra at drukne i Taarestrommenes Flod. Ved Hjælp af denne Figur retter han de smaa private Henvendelser til Læsernes Selvopholdelsesdrift. Han har da saa at sige grebet Peer ved Vingebenet og fæstnet hans Fysiognomi paa Papiret i denne „literaire Notice“. Thi

*) Optrykt i P. Hansens 3. Binds Udgave 1871 (I. Bd. Tillæget) og i Hans Hansens Udgave 1905—7. II Bind.

Figurens Væsen er i Virkelighed fuldt udarbejdet i Novellen, skønt han først over et Aar senere fik sit eget Forfattermærke i Tidsskriftet.

Overhovedet udfoldede Blicher i dette første Aar af sin Redaktørvirksomhed en Produktivitet, der er ligesaa mægtig, som det Humør, i hvilket han skrev, er iøjnefaldende. Det er, som om han lever og arbejder i Lykkerus over sin Skæbnes Blidhed og over Opdagelsen af sine Evner som Prosafortæller. Man erindre igen, at Blicher før den Tid væsentlig havde skrevet Vers. Han havde udsendt fire Digtsamlinger — Digte, Jyllandsrejsen, Bautastene og Sneeklokken —, til „Læsefrugter“ havde hans Bidrag i Hovedsagen været i bunden Stil, og de fire Prosaarbejder, han der havde faaet trykt, havde ikke tilladt hans Lune og Vid den frie Udfoldelse, som „Nordlyset“ nu ydede ham Mulighed for.

Han forsømte dog ikke sin Harpe, — hvert Hefte indledes regelmæssigt med et Digt af B — men det er aabenbart, at Prosaen fængsler ham stærkere, end han selv havde tænkt sig, den vilde, da han udsendte Subskriptionsindbydelsen.

Og nu forsøger han sig i alle den ubundne Stils Nuancer.

I „Krybeskytten“ skildrer han en tysk Fribytters Kamp med sine Forfølgere, og det dramatiske Liv naar i Skildringen af Krybskyttebandens Forsvarskamp i Værtshuset i Osterzell, hvor den blev belejret af de augsburgske Grenaderer, en Højde, som Blicher aldrig naaede i sine for Scenen bestemte Dramaer, og som i denne Henseende er et mønstergyldigt Eksempel paa, hvor naturligt og let Blicher beherskede sine Virkemidler i denne Genre.

I „Gyldholm“ forsøger han sig i en ny Toneart: Han drømmer sig tilbage til Oldtiden og lægger heri nogle Filosoferinger om Sjælevandringer (der i denne Tid

bl. a. var omtalt i „Læsefrugter“). At der ikke er kommen noget hverken interessant eller betydeligt ud af dette Forsøg, afkræfter ikke selve Eksemplet paa Blichers ihærdige Arbejde med Modersmaalets forskellige Tonearter.

Herefter følger „Røverstuen“, der i sit Væsen og Kolorit er i nært Slægtskab med den senere Novelle „Kjeltringliv“. Hvis Blicher paa dette Tidspunkt havde faaet Ideen til at sætte Peer Spillemand-Mærket under Novellerne af denne Tone, havde det været ligesaa berettiget at benytte P. Sp. som Signatur under „Røverstuen“ som under „Kjeltringliv“.

Som før omtalt har Hans Brix betegnet denne Novelle som „en Art Program for „Nordlyset““ — som „denne Novelle, hvormed Folket indbødes til at tegne sig for „Nordlyset““. Heri mener jeg, at H. B. har afgjort Uret, medens jeg paa den anden Side i denne Analyse finder mange Punkter at henvise dem til, som maatte ønske en Redegørelse for denne Novelles Konstruktion. Dog finder jeg Anledning til at gøre opmærksom paa endnu en Forfatter, som Blicher her hentyder til — foruden de af Brix nævnte Raupach og Apel, nemlig Tyskeren Lafontaine.

Det hedder i 2det Kapitel: „Hvo er vel denne Forfatters [Blichers] Mønster og Forbillede! Lafontaine? Nej! dertil ere hans Helte og Heltinder ikke englelige nok . . .“

Det er i denne Forbindelse interessant at sammenligne denne Karakteristik af den tyske Efterromantiker med den Bemærkning, Ole Bork fremsætter om ham, dels i „De tre Klokker“, hvor det hedder: „Nu kunde den arme Pige virkeligen ej faae Mere frem; Taarerne glindsede i hendes Øjne, og Monologen svandt hen i ene veemodige Forestillinger, dem mine Læsere og Læserinder formodentlig kjende af Lafontaine, og derfor fritage mig for at beskrive . . .“ og dels i „Fire Perioder“, hvor det i et Afsnit, der er Borksk præget,

hedder: „ . . . en regelmæssig Postexpedition, som nemlig maatte besørges ved Brevduer — saa meget havde min snilde Stella allerede profiteret af sin Lafontaine“.

Man vil let se, at der er en Væsensforskel i den Tone, hvormed den tyske Forfatter omtales i „Røverstuen“, og den, hvormed han behandles i de to sidstnævnte Steder. Hos Bork tages han ikke paa den Maade von oben herab som hos Blicher.

Lafontaine var iøvrigt en omkring Aarhundredskiftet overmaade megen læst Forfatter i Danmark, og oversattes bl. a. af flere danske Præster. — Alene den sidste Omstændighed kan have bevirket, at Bork ikke havde Mod til at frakende ham Betydning med den Overlegenhed, hvormed Blicher udtalte sig. — Fra 1799 til 1828 blev ikke mindre end 22 forskellige Romaner og Fortællingsamlinger oversat til Dansk, og blandt disse Oversættere var ogsaa — Knud Lyne Rahbek! Men det var dog en beskedent Brøkdel af Lafontaines Produktion, der beløb sig ialt over 160 Bind. — „Deutsches Literatur-Lexikon“ ved Herm. And. Krüger (München 1914), hvorfra jeg har hentet dette Tal, udtaler om Lafontaine, at han „war der gelesenste Modeerzähler und skrupelloseste Vielschreiber unter den literar. Zeitgenossen der Klassiker. Sentimentalität u. Lüsternheit wuste er in s. Familienromanen klug mit einander zu verbinden“. — Det tjener til Blichers Ære, at hans Dom for næsten 90 Aar siden i den Grad er bleven bekræftet af L.s Landsmænd og af — Tiden.

I „Urtepotten“ spiller Blicher paa de tragiske Strenge i et Milieu fra Venezia, hvor Adelen med Støtte af Borgerskabet og Haandværkerne søger at styrte Regeringen. Tragedien opstaar derved, at den gyldne Krukke, som den adelige Oprørsfører har skænket sin Elskede, Haandværkerens Datter, i det kritiske Øjeblik styrter ud af Vinduet og dræber Elskeren, just da alt afgang

af, at han kunde gaa i Spidsen for Tropperne. I faa af Blichers Noveller virker Ulykkesmomentet saa knugende paa Læseren som i denne Fortælling, hvilket viser at det var en Toneart, som Digteren beherskede.

Men ikke mindre suveræn viser Blicher sig i sin Behandling af Modersmaalets intime Stil i Novellen „Stakkels Louis“, som følger efter „Urtepotten“, og hvori han anvender Brevformen som Ramme om Handlingen. Indledningen til et Par af Brevene fra Christian von Rosenberg til sin Ven og fordums Skolekammerat Præsten Frits viser dette:

„For en tre Uger siden ere Husets Damer — Mama og to Døttre — formerede med en lille forbildet Frøken fra Vandet, en vittig Carnaille. Inden en halv Time vare vi to saa fortrolige, og kjændtes som om vi havde været Mand og Kone i tre Uger. Hun paastod, at alle Mennesker i Danmark komme til Verden med Træsko, at vi boe i hule Træer, spise Ager[n] og Ulbekjød, og at enhver nvgift Kone faaer en Dragt Brygl i Morgengave af sin Mand. Jeg bejaede det Altsammen, og forsøgede end ydermere dette smigrende Malerie med adskillige lyse Bønselsstrøg. Jeg fortalte hende: at alle vore Fruentimmer kunne tale lige fra Fødselen af; men at de maae bære Mundturb, som kun aflægges medens de spise og sove; at de dog have een fri Snakke-dag om Maaneden, som alle Mandfolk da tilbringe under aaben Himmel; men at dem i Fjæstetiden ingen tilstaaes, da Silden ellers vilde blive forjaget fra Kysterne . . .“

„Stig mig engang, gamle Frits! hvad er Melancholle? Derjom det er denne herfens Venouelse, jeg nu undertiden sporer, saa maa jeg tilstaae: jeg kan ganske godt lide den. Veed du hvad, Frits! Det er ret interessant at bære melancholst; dog troer jeg, at det bør ikke vare for længe ad Gangen, for saa forfalder Man let til Tænkning, Bøeste og alstensk forfængelige Speculatser — Man kunde ogsaa allens fals brække Halsen, forudsat at Man i Melancholle er egen til at løbe sin Bænde mod et Huus, et Træ, eller mod en Andens Bænde; eller og at hænge sig over paa Rygningen af Stolen, for ghygende at be-

tragte Maanen. Igaar Aftes befede jeg saaledes baglænds ned og brækkede Bagbenet — af Stolen. — Jeg vil næsten troe, at det er et usundt Sted, hvor han boer vor gamle Louis; thi det er egentligen først siden jeg var derude, at jeg sporer blint Hang til Eftertanke og stille Maanebetragtninger; men saa skal I — stop! jeg veed, Du kan ikke lide den Vand; og vores Armee er ligesaa slem dertil, som den, Uncle Toby stod ved; det maa være endemisk i Flandern. Egentlig vilde jeg sige, at — nu har jeg min S — min Troe! glemst hvad det var, jeg vilde sige. Jo! nu veed jeg omtrent, hvad det var: jeg vilde fortælle Dig Noget om Rougemont. . . .”

Hvilket straalende Humør lyser ikke ud af disse Linjer! Det er et saa klassisk Dansk, at det for den Sags Skyld med Ombytning af enkelte Ord kunde være skrevet af en af det 20de Aarhundredes bedste Stilister.

I samme Aar skrev han endelig „Den sachsiske Bondekrig“ og „Jøderne paa Hald“, der hver for sig atter har sin egen sproglige Kolorit, der stemmer nøje med Fortællingernes særlige Stemning.

Man kan da med fuld Ret sige, at Blicher i dette første Aar, maaske det lykkeligste Aar i Digterens Liv, prøvede sit sproglige og stilistiske Talent paa mangfoldige menneskelige Sindsstemningers Omraade.

IV. Blichers Oversættelser

Bestræbelserne for at „undgaa Collision“ med andre bestaaende Tidsskrifter har utvivlsomt været i ikke ringe Grad medbestemmende til Blichers Beslutning om allerede i April at begynde en ny dansk Oversættelse af Oliver Goldsmiths „The Vicar of Wakefield“.

Blicher bedømte Goldsmith og hans berømte Roman ligesaa rigtigt, som han havde bedømt adskillige andre Forfattere — i „Røverstuen“s andet Kapitel — den tog Publikum og vedbliver dermed fremdeles. Oversættelsen i „Nordlyset“ udkom siden i Særtryk og oplevede flere Oplag. Siden da er en Oversættelse (anonym) udkommen i 70erne og udsolgt, og i indeværende Aarhundrede er atter en fjerde Oversættelse bragt paa Markedet. 40 Aar før Blicher havde en Poul Bast oversat Romanen i en ganske vist læselig, men meget ubehjælpelig Form.

Uden Sammenligning indtager „Præsten i Wakefield“ langt den første Plads af „Nordlyset“s Oversættelser, og det ses ogsaa af Blichers Fortale, at han selv tillægger den fundamental Betydning. Denne Fortale lyder i sin Helhed saaledes:

Forerindring til den danske Oversættelse.

Denne over den hele læsende Verden saa berømte Roman er for omtrent et halvt hundrede Aar siden fremtraadt i dansk — desværre saare uheldig — Omflædning, og Man tør vel tilregne hiint mislykkede Forsøg, at det engelske Mesterværk hertilands ikke

har været mere almindelig be kendt og beundret. En
 og Originalen noget værdigere, Oversættelse an-
 saae jeg for en ønskelig Tilbægt i vor skønne Litera-
 tur; men da jeg tillige vidste hvor misligt, baade for
 Oversætter og Forlægger, det ofte er, særskilt at ud-
 give Bøger, der ej ere stemplede med en Modesforfat-
 ters Navn: besluttede jeg at levere nærværende Skribt
 stykkevis i „Nordlyset“, saaledes at det endnu i denne
 Aargang kunde vorde tilendebragt. Jeg haaber her-
 ved ikke at fortjene mig Utaal af Maanedsskribtets
 Læsere; men vel at de allerfleste vilde tiltræde min
 rigtignok høje Mening om denne Digtningens Værd;
 og at det ikke er overbrevet, naar jeg fritud paastaar:
 at saalænge klart Bliit i det menneskelige Hjerte, tro
 og sandtru Skildring af Samme; simpelt, naturligt og
 mangfoldigt Charactertegning; stedse stigende Interesse i
 Fortællingen; en bestandig stærkere og stærkere sam-
 menbraget Knude, der omsider, ligesaa let og natur-
 ligt, som overraskende og glædeligt, opløses — og
 endelig Alt dette i et Sprog, der er lige langt fra
 svulstigt Ordbram, fremkunstlet Følerie og vidtløftig,
 langtrukken Snakksomhed — saalænge siger jeg, at
 alle disse Egenskaber ere Kjendemærker paa en god
 Roman, vil „Bræsten i Balefield“ hæbde sin Rang
 som Mønster for en Digtart, der i vore Dage, frem-
 for de fleste andre, har bundet baade Dyrkere og
 Beundrere.

S. S. Blicher.

Hvis Blicher overhovedet nogen Steder har udtalt
 sig om Programmet for sin Forfattervirksomhed i Al-
 mindelighed og sin Novellistik i Særdeleshed, saa maa
 denne „Forerindring“ regnes til saadanne Udtalelser.

Det er næppe muligt helt at frikende Blicher for de
 Fejl, han roser Goldsmith for at have undgaaet, saa
 lidt som alle de gode Egenskaber, han tillægger den
 engelske Digter, altid i samme Grad har været til Stede
 i hans egne Fortællinger. Forøvrigt burde B.s Over-
 sættelse af Goldsmiths Roman udgives paany — alene
 for Oversættelsens Skyld.

— — —

Blicher oversatte desuden — som før omtalt — efter
 Buchwalds franske Original „En ung Krøblings sidste

Tanker“ (Decemberheftet 1827). Forholdet til denne Forfatter viser Blicher fra en karakteristisk Side og fortjener i det hele at fremdrages.

Johan Heinrich von Buchwald var af en ret verdensborgerlig Opdragelse. Han blev født i Wien 1787 under sine danske Forældres Rejse dertil, gik i Skole i Odense, hvor Faderen var Stiftamtmand, kom i 15 Aars Alderen til København paa Militærinstituttet, blev 17 Aar gl. sat ombord paa et Skib som Skibsdreng, kom til Batavia og tog Tjeneste som Kontorist, rejste kort efter til Bombay og herfra paa et engelsk Skib tilbage til London 1807. Over Holsteen kom han i fransk Militærtjeneste, deltog i Feltoget mod Østrig og senere i Napoleons Ekspeditioner til Spanien og Portugal, blev 1813 udnævnt til Premierløjtnant og var Napoleon tro til det sidste under Admiral Verhuëll, som havde Kommandoen over de i Holland garnisonerede Tropper. Efter Napoleons Fald tjente han i 7 Aar i den hohlenloheske Legion, først i det nordlige, siden i det sydlige Frankrig og paa Corsica og derefter i Havre de Grace. — 1822 foretog han en Rejse til Danmark, vendte igen tilbage til Frankrig og tog sin Afsked i Caën 1823. Nu rejste han igen hjem til Danmark, dekoreret med Æreslegionen og Liljen og med Titel af Premierløjtnant og levede nu dels som Huslærer paa Lerchenborg, dels som Volontær paa Toldkamret i København, indtil han i 1828 udnævntes til Lektor i Fransk ved Universitetet i Kiel, hvorfra Oprøret i 1848 drev ham til København. 1852 blev han atter indsat i Embedet men tog sin Afsked i Foråret 1854. Han døde i Aaret 1876.*)

Det har formodentlig for en stor Del været Buchwalds Verdensberjsthed, som har imponeret Blicher, og rimeligvis har tillige den Omstændighed, at Office-ren skrev sine første Bøger paa Fransk, bidraget til, at den jyske Landsbypræst saa noget meget større i ham, end Eftertiden har set.

Nok er det, Blicher tog sig for at oversætte et af Buchwalds Digte „Pillegrimen“ — til „Nordlyset“ (Aug. 1827) og føjede dertil følgende Note:

„Den ærede Forfatter, hvis høist mærkelige, aandsrige Erindringer (udkomne i Rbhvn. 1827) gøde den

*) Smign. Erslews Forf.-Lex. og Biogr. Lex.

interessanteste Væsnings. Undertegnede længe har båret saa helbigt at overkomme, bedes undskyldte, om ovenstaaende Forsøg ikke har ganske tunnet afprøve Originalens simple, men mandigtvorne Kraft. — Oversættelse er endnu banstelligere, end Copiering.

S. S. B.

Saa vidt jeg ved, lod von Buchwald ikke høre fra sig i den Anledning. I Virkeligheden kunde han jo ogsaa godt være tjent med denne ærlige og trohjertede Kompliment, der intet mangler i Retning af Anerkendelse.

Blicher har saa henvendt sig til von Buchwald med Anmodning om Tilladelse til at oversætte hans paa Fransk trykte Novelle „Les dernières pensées d'un jeune Invalide“, der udkom i København 1824 og siden sammen med en i Paris 1823 udkommen Digt-samling blev udgivet under Titlen „Les regrets d'Alfred“. At Tilladelsen er bleven givet fremgaar deraf, at Blicher lod sætte under Titlen: „Af Heinrich von Buchwald. (Oversat med Forfatterens Tilladelse af den franske Original.)“

Nu ses det jo straks, at Blicher har begaaet en lille Fejl i Oversættelsen af Titlen: „Krøbling“ er ikke ganske det samme i Rigsdansk som „Invalid“. Dette foranledigede von Buchwald til at rykke ud med et — i Betragtning af den uskrømtede Beundring, Blicher tidligere havde udtalt for Buchwalds Forfatterskab — meningsløst Overfald paa Spentruppræsten, hvem han næsten helt frakender Evnen til at oversætte fra Fransk.

Blicher svarede offentlig med en Note i Novellen „Akl hvor forandret!“ (Oktober 1828) — der er undertegnet med Peer Spillemands Mærke. Som bekendt forekommer der i Novellens 3. Kapitel (Slætgildet) en Replik af Proprietær Lammestrup saalydende:

„Æ tykkes mi gue Uen*) sier saa bleg ud . . .“ etc. Hertil føjedes i „Nordlyset“ en Note af følgende Indhold:

*) Dette Hr. Sammestrups „gode Ven“ erindrer mig om et ligeløbende „gode Ven“, jeg nyligen har seet anbragt i lignende Sammenhæng, og vel heller ikke i meget forskjellig Betydning. Hr. S. v. Buchwald har nemlig i No. 1 af hans „Bilag til Erindringerne“ følgende: — „Det andet Exempel paa slet Oversættelse falder nærmest mellem mig og min gode Ven Hr. S. S. Blicher“ — „naar saadanne Fejl ikke mulcteres, saa etc.“ (maae nemlig Recensenterne ikke revse andre Oversættere.) Men Fejlene ere disse: 1) S. S. B. har oversat Invalid ved Krøbning, og 2) det dobbelttydige hôte ved Vært, hvor det borde hedde Gjæst. Min gode Ven S. S. B. har sagt mig: at han allerede herfor har faaet, og ubægerlig modtaget en lille mundtlig, men høflig Correz (det var i en Oversættelse af Hr. v. Buchwalds eget Arbejde „dernières pensées“ at hine Fejl vare indløbne). Saa hædrende som S. S. B. allerkjelligt vilde ansee Hr. v. Buchwalds Venstabs — det grunder sig ellers kun paa to Breve og to Timers Samtale — saalibet forlanger han vel, at dette skal antage Caracteer af Hovmesterskab. For saadanne to Fejl — hvoraf den ene egentlig ingen Fejl er, og den anden kun en halv — først at høre et privatissimum, og derefter paa publice at udmønstres af Oversætternes Legion, eller rettere udpeges som No. 2 blandt flette Oversættere: det er i det mindste ikke venstabeligt. Det tykkes mig forresten sært, at Hr. v. B. nu vil slaae ind paa Recensentvejen (i Almindelighed deres Tilflugt, der ej kunne komme frem paa nogen anden); men endnu særere, at just hans gode Venner først maae holde for.

Efter den Tid forekommer hverken von Buchwalds Navn eller hans Arbejder i „Nordlyset“.

Det lille Intermezzo viser imidlertid en typisk Egenkab ved Blichers Temperament og hans Maade at være paa overfor andre Skribenter. Blicher var aldrig angst for at være den første til at udtale sin Anerkendelse af andre, naar deres Arbejder da ikke (som Heibergs Vaudeviller) var hans Væsen principielt imod. Men fik han saa til Gengæld overlegen Kritik, saa rejste han Børster og protesterede. Og saa sav-

nede han meget ofte den Overlegenhed, som kunde have sparet ham for mange af de Fejder, hvori han som Regel tabte Slaget. Dog maa det siges, at den Replik, han under P. Sp.-Mærket her gav til von Buchwald, hører til de klogest turnerede. Den trak heller ikke yderligere Diskussion efter sig.

V. OPRINDELSEN TIL „E BINDSTOUW“

Nordlyset's første Aargang indeholder endvidere „Oprindelsen til „E Bindstouw“, idet Majheftet bragte „De forunnelest Oer i Jens Jensens Lyu, ætter hans æjn Beskryuels“, og Juliheftet: „Uolle Vistisens Skryuels hjem fræ Kjøvnhaun te hans ki-ere Foræller“. Hertil slutter sig i 1828 Blichers første jyske Digt „Faaual Marri!“ og i 1829 Digtet „Den jyske Landsoldat“ [Den Ti a uar en bette Kaal . . .] Alle disse jyske Fortællinger er lagt ind i „E Bindstouw“ paa forskellige Steder, „Faaual Marri“ afslutter Samlingen. Blicher har altsaa ikke taget Hensyn til Kronologien i Historiernes Tilblivelse. —

Alle fire Bidrag er nærmest skrevet i Spentrupegnens Maal, i hvert Fald i østjysk Dialekt. Blicher var jo ellers født og som Dreng opvokset i en Egn med vestjysk Dialekt, d. v. s. med foranstillet Kendeord, i samme Egn havde han været Præst i en Aarrække og havde her skrevet sine første Prosaarbejder uden at forsøge sig paa Bondemaalet. Det ligger da nær at antage, at hans Ophold i Spentrup har ført ham sammen med den Anledning; som har givet ham Ideen til Jens Jensens Historie. Og jeg har i saa Henseende en bestemt Mand mistænkt for at være Ophavsmanden.

Det er ikke noget ualmindeligt Fænomen i Litteraturen, at en Forfatter, der benytter levende Model, forandrer Modellens Navn efter bestemte Principper. Hvis f. Eks. Modellen har et Navn, der ikke ender paa -sen,

faar han heller ikke i Bogen et saadant Navn. Kjær-gaard bliver derfor f. Eks. til Engberg, Kold til Haar eller omvendt; hedder Modellen derimod Hansen eller Jensen, optræder han i Bogen under et tilsvarende almindeligt Navn som Nielsen eller Petersen. Og selv indenfor sen'-ernes mindre hyppige Grupper sker der uvilkaarlig en Navneforandring efter samme Princip, saa f. Eks. Navnet Thomsen bliver til Lassen eller et Navn i samme Almindeligheds-Niveau. Den Slags Navneforandringer foretager Forfatterne næppe tilfældigt, men fordi den levende Models Personlighed uvilkaarlig er knyttet til Navnet, endog i den Grad, at det bliver vanskeligt at fastholde Billedet af Originalen, hvis man giver ham et Navn i Bogen, der ligger i et andet Almindeligheds- eller Usædvanligheds-Plan.

Nu finder man i Spentrup Skoleprotokol gennem en længere Aarrække blandt Skolekommissionens Medlemmers Underskrifter Navnet Mads Mads Sen prentet med en forsigtig men fast, tydelig og omhyggelig Haand. Skriften kan godt tilhøre en Mand, der nogenlunde har været Pennen mægtig, og der er intet i Vejen for, at han kan have skrevet Brev hjem fra Felten. Men Mads Madsen har utvivlsomt desuden hørt til Sognets mest tungfærdige — mandlige — Beboere, da et Kommissionsmedlem dog gerne skulde kunne „belægge sine Ord“, naar han skulde tale med Præsten; Provst og Biskop kunde jo ogsaa ventes. Endelig var han ikke ældre end han kunde have været med i Napoleonskrigene — og ikke yngre end at han yndede at fortælle om sine Oplevelser. Og Navnene Mads Madsen og Jens Jensen hører hjemme i samme Almindeligheds-Gruppe.

Det er da ikke urimeligt at antage, at det Spentrup Skolekommissionsmedlem Mads Madsen er den Jens Jensen, som fortæller om sin Tjeneste som „Dragoon dannoa“, sine Sammenstød med Franskmændene, der raabte „Piiv mæ laang Rør“, og med Polakken, som

raabte „Dovre“ og stak Jens i det højre Laar med sin „Pigkjep“, hvisaarsag Jens tog Affære: „Do æ sue nærel“ sø a, aa saa hog a hans Kjep mit öuer, aa ham sjæl bag etter. „Do ku ha uoer fræ mæl!“ sø a“. —

Hvorfra nu end Anledningen til, at Blicher blev jydsk Digter paa Jydsk, end er kommen — at der har været en østjydsk Anledning turde være utvivlsomt — saa er det sikkert nok, at Begyndelsen var vellykket. Det er et Stykke jydsk Folkepsykologi, sammentrængt i en jydsk Bondes knappe Stil, og af en Ægthed, der dels peger tilbage paa den levende Fortæller, og dels aabenbarer en ny opvoksende Evne hos Blicher i dette lykkelige Aar.

Knap saa ægte i Støbning og Humor er den følgende Historie om Ole Vistisens Eventyr som Tjener i København. Komikken er flere Steder i denne Fortælling drevet ud i en Karikatur, som er jydsk Humor fjendtlig, fordi den savner Sandsynlighed som Grundlag.

Dybt og mesterligt rammer Blicher derimod i Majheftet 1828 det vemodigt-resignerede i jydsk Følelsesliv med Digtet „Faaual Marri!“ Men det er ogsaa blevet til paa Baggrund af en trist Begivenhed i Spentrup Præstegaard, hvoraf Blichers Digtning i denne Tid bærer tydelige Spor.

Digtet „Faaual Marri“ indledes med en Fortale, der dels gør Rede for dets skotske Forbillede og dels forsvarer det jydsk Sprog ved en Sammenligning med Engelsk. Denne Fortale burde have været trykt foran Særudgaverne af „E Bindstouw“, nu er den kun optrykt eet Sted, nemlig i Hans Hansens Udgave af Novellerne — desværre med moderniseret Retskrivning, med visse Fejl, der ikke er gennemskuelige for alle og enhver, og ikke fuldstændig. Dette berettiger til at aftrykke den her i dens oprindelige Form:

Det er almindeligt, at Hovebstadens Tungemaal border Norm for hele Landets Skriftsprog; det er næsten ligesaa almindeligt, at Provindstalmundarter

foragtes, og gjøres til Gjenstand for Brængefjemt og Latter. Paa Paris's Theatre maae Gascogneren holde for; paa Londons Walliseren, Irlænderen og Skotten; paa Kjøbenhavns Jyden — nu undertiden ogsaa den sællandske Bonde. — Kun i de Lande, hvor eet Skriftsprog er tilfældes for flere Isolerede Stater, kunne flere Dialecter hævde nogen Anseelse ved Siden af hverandre. — I Itallen stride tvende Hoveddialecter om Forrangen — om Man kan bruge det Ord stride, hvor venstabelig ofte maa søjes til; hvor det bekjendte Mundhæld: „lingua toscana in bocca romana“ viser, at Sprogets Reenhed i den ene Stat opbejres ved Udtalens Ynde i den anden. Selv den meget afvigende venetianske Dialect er ikke forsmaaet som Skriftsprog; og Goldonis Comedier i denne Mundart — netop de der i Venedig have gjort størst Sykke — havde ingenlunde til Hensigt at gjøre venetiansk Tungemaal latterlig for Venetianere. — I det store germaniske Rige taales Blatthdsk og Nederfachsisk ved Siden af det Højthdsk; og andre fra Skriftsproget afvigende Dialecter findes hellere na i ve end comiske.

Den jhdsk Mundart, der igjen har flere Underafdelinger, besidder mange ret mærkelige Ejendommeligheder — det er Udtalen meest, der skurrer i Kjøbenhavnske Ører. Det har mange særegne kraftfulde og klart betegnende Ord og Bendinger, som ikke findes i det danske Skriftsprog. Mange gammel-danske, som dette har forglemt eller tilfidesat for udlændiske, høres endnu i den jhdsk Bondes Mund, og — i Verdens Hovedstad, ved Høffet i St. James, hvor de lhyde hørdigt fra de Yndiges Læber. Det jhdsk U, der som Consonant er en Vedersthyggelighed i sællandske Ører, udvider som W (Dobbleju) de engelske Dammers fine Munde. Den jhdsk Udtale af b, d, g (i Sælland ofte p, t, k: saasom neppes for nebbes, sitter for sidder, likker for ligger) forekommer Britten blød og behagelig. W er i Jylland bestemt, i Engelland ubestemt Artitel. I Jylland har Man Fornoun og Utternoun, i Engelland Forenoon og Afternoon. Baade i Jylland og i Engelland Stalker, Storken (Det danske Skriftsprog kender neppe dette Ord.) En Knæjt i Jylland bliver Ridder i Engelland (paa Engelsk udtal Næjt, paa Skotsk Knæjt); og en jhdsk Kvinn kommer i Engelland til at sidde paa Tronen som Queen.

Der kunde opregnes flere hundrede jydsk Provind-
fialord, som gjenfindes i det engelske og scotiske, men
ikke i det danske Sprog, og flere, der i Udtalen ligne
mere de første end de sidste: denne Aaastand vil Ex-
empler, udtagne af efterfølgende korte Digt, godtgjøre.

Endelig vil Forfatteren, der, skjøndt selv en fattig
Fugl, lader haant om at pryde sig med stjaalne
Fjedre, oprigtigen tilstaae: at et fornødt trykket Digt
i den scotiske Dialect, af Scotten Vaidlaw „Twas
when the wan leaf frae (engelsk from, jydsk frø) the
birk tree was fa'in“ foranledigede nærværende For-
søg, der ikke har til Hensigt at sætte Lattermusserne
i Bevægelse.

Herefter opfører Blicher under Teksten som Noter
en skematisk Sammenligning mellem 19 jydsk, en-
gelske og rigsdanske Former for Ord, der forekommer
i Digtet. Sammenligningen bliver til utvivlsom Fordel
for det jydsk.

„Nordlyset“s fjerde jydsk Bidrag blev trykt med
rigsdansk Titel, men fik i Blichers Udgave af „Sam-
lede Digte“ Overskriften „Sældaaen“. Andre Udgi-
vere har siden egenmægtig sat „Den jenarmed Sældaa“.

**„EN
MÆRKE­LIG TER­MINS­DAG“.**

I. DEN ÆGTESKABELIGE KATASTROFE

Det er almindelig kendt, at den 11te December 1827 blev en skæbnesvanger Dag i Blichers Liv. Dels har Digteren selv i Noten til sine Erindringer^{*)} gjort opmærksom paa denne Dag som en Dato, han selv „ønskede at glemme“, dels har flere Biografer og Kritikere siden mere eller mindre diskret søgt at løfte Sløret for den Begivenhed, Blicher sigtede til.

I Korthed kan det her siges, at Blicher paa den Dag (Aften eller Nat) greb sin Hustru Ernestine i Ægteskabsbrud, hvilket havde til Følge, at de for en Tid skiltes, idet hun tog Ophold i Randers i et lille halvt Aars Tid. Hun vendte tilbage til Blicher, kort forinden hun fødte sit 10. Barn, Sønnen Hans Gustav, som kom til Verden 7. Juni 1828.

Det lykkelige Aar 1827 var saaledes endt i en skærende Disharmoni, og det er ikke at undres over, at Blicher følte sig lammet i sit Arbejde. Nu gik alt saa godt for ham, og saa viste det sig, at Hjemmets Grundvold var bleven undermineret paa den frygteligste Maade. Med Hustruens Bortrejse er der sikkert bleven lagt en Byrde af Forpligtelser over paa Blicher med Hensyn til Børnene, og skønt han stadig hos sig havde sin gamle Fader, Niels Blicher, — som jo nok var ham en Trøst og Opmuntring, hvad der bl. a. fremgaar deraf, at det skal have været den gamle Mand, som mæglede mellem Ægtefællerne og fik Ernestine tilbage

^{*)} Dog først da disse optryktes som Indledning til P. L. Møllers Udg. af Novellerne 1846.

til Hjemmet — saa er det rimeligt, at det gik ud over Redaktørvirksomheden og Skriveriet.

I første Omgang blev Januarheftet af „Nordlyset“ da ogsaa yderligere 11 Dage forsinket, saa det ikke kom før 23. Januar. Det indeholdt dog den sædvanlige originale Novelle fra Blichers Haand, det var „Jøderne paa Hald“, som formodentlig delvis var skrevet før Katastrofen; — i det foregaaende Decemberhefte havde Blicher intet originalt Prosabidrag, men derimod Oversættelsen af Buchwalds før omtalte Novelle „En ung Krøblings sidste Tanker“. Forsinkelsen skyldes derfor sikkert kun almindelig Nedtrykthed, Ligegyldighed og Ubeslutsomhed, og jeg tænker mig, at han i sidste Øjeblik — for at faa Heftet fyldt (det blev forøvrigt et af de mindste Hefter der overhovedet udkom) — har grebet til at optrykke Digtet „Til det gjenfødte Grækenland“, som tidligere havde været trykt i „Viborger Samler“ og derfra med alle Fejl var aftrykt i „Kjøbenhavns Skilderie“. Ellers synes der ikke at have foreligget nogen Anledning til netop at genoptrykke det nu.

Det blev ikke bedre med at faa Februarheftet ud i rette Tid, nu løb der yderligere 4 Dages Forsinkelse paa, skønt Blicher selv kun skrev smaa 8 originale Sider dertil. Formodentlig er da Ole Bork i sidste Øjeblik bleven mobiliseret til at skaffe Oversættelser. Af disse er der samlet en Mængde tilfældigt Skrabsammen, som i høj Grad er præget af Hastværket, og i Mangel af bedre nyder Borks Oversættelse af Friederike Lohmanns „En Stjerne gennem Taagen smiler“ Æren af at være Nr. 1 af Prosabidragene. Blicher har dog sit sædvanlige Indledningsdigt.

II. KATASTROFENS LITTERÆRE DOKUMENTER

Der følger nu et Afsnit i Blichers Digtning, hvori det tydeligere end i nogen anden Periode ses, hvilken intim Forbindelse, der bestaar mellem Digterens Oplevelser og hans litterære Frembringelser, og hvorledes hans Digtning er skabt Maaned for Maaned. Overhovedet alt, hvad „Nordlyset“ indeholder i de følgende Maaneder med Blichers Mærker under, er præget af hans Sinds og Tankes Kredsen om Ulykken. Omtrent alle Ræsonnementer og Sjælstilstande finder Udtryk og prøves paa Papiret, indtil Ernestine kommer tilbage. —

At det er bleven muligt at forfølge denne Sammenhæng, skyldes naturligvis alene den Omstændighed, at Blicher var Redaktør, hvilket vil sige, at han havde Adgang til at faa sin Pens Produkter befordret i Trykken saa hurtigt og i saa stort et Omfang, som det var ham muligt at skrive. Af disse 5 Maaneders Digtning faar vi det tydeligste Vidnesbyrd om det givne Udgangspunkts Rolle i hans Forfatterskab.

— — —

Under 26. Januar 1828 skrev Blicher et Brev til den fungerende Biskop i Aalborg, Stiftsprovst Stockholm,^{*)} hvem han beder om en kraftig anbefaling, i Anledning af at han agter at udgive sine Fortællinger særskilt og venter derpaa „et Antal Subscribentere — nogle af

^{*)} Anf. i Aakjær III S. 197. Se ogsaa samme Forf. I S. 86 (Art. i Kjøbhvns. Posten) og S. 189 (det Art. ledsagende Brev til Llunge).

Yndest for mine Digtninger og flere maaskee af Medynk over min Ulykke“. Om dennes Beskaffenhed udtaler han:

Med faae Ord: jeg har seet mig nødsaget til at separere mig fra min Kone. Mit Hjerter bløder, og mine forhen fattige Omstændigheder ere ved denne rædselsfulde Forandring blevne endnu mere fortvivlede. Jeg har nu blot Haabet paa den barmhjerterige Gud, og Troen paa Naaden i alle hans Førelser og Prøvelser. Og i den Troe bliver jeg ved at virke for mine Børn, saalænge han forunder mig Styrke til ikke at segne under mit Kors.

Den Gudhengivenhed, som Blicher her tager sin Tilflugt til, er vistnok mere i Embeds Medfør end i Kraft af hans Sinds religiøse Svingning. I hvert Fald kommer denne Side af Blichers Væsen ikke frem i de digteriske Stemningsudbrud, der gik i „Nordlyset“.

Hvad Stiftsprovst Stockholm har svaret er vistnok ikke bekendt, men Blicher søgte i hvert Fald at realisere sin Plan — om end i en anden Form end den i Brevet til den fungerende Biskop angivne. I „Randers Avis“ for 4. og 18. Februar 1828 findes nemlig følgende Bekendtgørelse indrykket:

Subscriptionspan.

Den Velvillie, hvormed mine Noveller ere optagne, har givet mig Mod til at forsøge en særskilt Udgivelse af Samme. Den vil udkomme engang i Løbet af dette Aar under Navn af „Urda, Nytaarsgave for 1829“ og indeholde 12 Fortællinger: fire, som findes i Læsefrugterne, nemlig Landskabsbegnen; Et Eventyr paa Heben; Else Sandberg; og Leonora, en Inquisitionshistorie; sex af Nordlyset, nemlig: Fruentimmerhaderen, Jordskjelvet i Messina; Røverstuen; Urtepotten; Stakels Louis; den sachsiske Bondetrig, og Søberne paa Halb; samt tvende utrykte: Peer Spillemands Skibsjournal og et Aar paa Landet. De ville

samtlig udgjøre omtrent 24 Ark sin Tryk og habes
for 1 Specie Exemplaret.

Spentrup i Januar 1828.

St. St. Blicher.

Subscription modtages i Randers hos Hr. Bog-
handler Cramer og paa Bogtrykkeriet.

Den Medlidenhed, Digteren havde regnet med, gav sig aabenbart kun svagt til Kende. Der kom maaske nok enkelte Subskribenter (derom vides intet), men der kom i hvert Fald ingen Bog. Man hørte intet videre til „Urda“ før den 19. August, da et Avertissement i Avisen indkalder de „paategnede Subscriptionsplaner“ „for at Oplagets Størrelse kan bestemmes“; tillige oplyses, at „Bogen vil komme til at indeholde nogle flere, end de i Planen anførte, Noveller“. Endelig oplyser en ny Bekendtgørelse i Avisen for 17. December, at „Urda“ ikke kommer „før i Løbet af næste Aar og for 1830“, samt at den slet ikke vil indeholde nogen af de tidligere trykte Noveller, men kun „ganske nye og intet andetsteds trykte saavel Digte som fornemmelig Noveller“. Deraf følger saa, at Bogen kun vil blive halv saa stor og kun koste 1 Rbdlr.

Intet af alt det hjalp. Der kom som bekendt ingen Nytaarsgave, og det var naturligvis, fordi der ingen Subskribenter kom eller i hvert Fald for faa. Blicher mødte ingen Medlidenhed i Danmark, men Danmark var vel forresten ogsaa lovlig undskyldt i dette Tilfælde, da Landet ikke kendte til Stillingen i Spentrup Præstegaard, og hos de faa, der kendte den, har den nok paakaldt andre Stemninger end netop Medynk. Forøvrigt havde den Anledning, der fremkaldte Subskriptionsplanen paa „Urda“, forlængst ophørt at være aktuel paa dette Tidspunkt — i Decbr. 1828.

Det første Aktstykke, Blicher lod trykke i „Nordlyset“ efter Katastrofen, er Indledningsdigtet i Februar-

heftet, som har den tilsyneladende neutrale Overskrift „Snedkersang“.

Den præges af dump Resignation. Om Troen paa „Naaden i Guds Førelser og Prøvelser“ er der intet Spor. Mere er Digtet et Udtryk for, hvad man med et poetisk Udtryk kunde kalde „Træthed til Døden“. Læg Mærke til det tungfodede Versemaal:

Af Sorg der ej findes i Verden saa lidt:
 Vi fødes til Uro og Smerte;
 Selv Glæden den thnde Finering er lidt,
 Der skuler et ormskullet Hjerte.
 Men Snedkeren bygger det Huus dog forbi,ft,
 Hvor Møje og Rummer forsvinde tilsidst.

Dette er den almindelige Livsopfattelse, som pludselig har bemægtiget sig Digterens Sind. Har hans tidligere Lyrik end ofte strejft Tungsindets Grænser, saa er han nu helt inde i Haabløshedens Ørken.

I næstsidsste Vers møder vi Blichers ægteskabelige Tragedie. Heraf ses det, hvad den egentlige Aarsag er til Snedkersangens Fremkomst, til dens tungsindige Daktyler og dens dødtrætte Stemning:

Her pløje tilsammen de Riger og Vand,
 Her lime de Skinden til Manden;
 Men Bløjningen giber sig ofte forsand,
 Og Limningen gaaer fra hinanden.
 Men Snedkeren pløjer og limer tilsidst,
 Hvad Jngen afstiller paa Jorden forbi,ft.

I sit Væsen er Digtet en Gravsang. Ægteskabet er gaaet fra hinanden i Limningen, d. v. s. det er opløst. Paa dette Tidspunkt tænkte Blicher ikke Billedet igenem, for ellers vilde han have vidst, at Snedkeren netop meget ofte bruges til at reparere Skader, der hidrører fra, at Limningen er sprunget. Det er rimeligt, at hans gamle Fader har taget Billedet op i sine Samtaler med Sønnen og foreholdt ham, at der jo dog kunde være Tale om, at faa Limningen fornyet. I

hvert Fald blev han den „Snedker“, som fik dette besørgt.

I samme Hefte af „Nordlyset“ — 4 af de sidste Sider — skriver han sine aarlige Uddrag af „Nisseavisen“, men heri findes en anden Stemning udtrykt. Her hudfletter han Kvindekønnet med et Raseri, som har dybere Baggrund end almindelig litterær Satiretrang kan forklare:

Fra Bogtrykkeriet i Vandløse udkommer, paa Forfatterens Forlag: „Slampamper, Nytaarsgabe for Bønderfrøner, af Eleverne i Districtsstolens øverste Klasse“. Den kommer til at indeholde: 1) Ode til Nattergalen, af Maren Michelsdatter; 2) Gæsfenes Sprog, en psykologisk-æsthetisk Undersøgelse af Svend Beersén; 3) Kjerlighed mellem Væderen og Faarene, af Karen Hansdatter; 4) Hankattens Serenade, af Morten Michelsen; 5) Gadedjæret, en Elegie af Mette Moensdatter; 8) Daarellsten, Fragment af en utrykt Tragoedie, af Kirstens Andersdatter; 9) Trofald i Graven, Novelle af Else Mølsdatter; 10) Barnemordersten, en tolvaarig Heltinde, af Gedde Torkildsdatter; 11) Elstov i Sløjstole, af Grethe Frandsdatter o. s. v.

Her følger saa nogle onskabsfulde Udfald mod Heibergs Vaudeviller. Navnlig „Recensenten og Dyret“ gaar det ud over, idet han parodierer Heibergs Benyttelse af Ledermanns Stammen i den indlagte Sang „Hvabeha—ha—ha—hvadbehager“. Blicher skriver (om en Forestilling paa Vaudevilleteatret i Ballerup, hvor „Hr. Dr. Branlequeues nyeste Composition „Krøblingerne““ blev opført): „Den Quartet, i hvilken den Stamme falder ind med sit „Fa—fa—fa—Fanden ga—ga—gale“ maatte tre Gange gjentages“. („Recensenten og Dyret“ var som bekendt opført et Par Aar før.)

I Slutningen af sine Uddrag af Nisseavisen bringer Blicher en Liste over „Nye udkomne Skrifter“, og blandt disse findes ogsaa Titlen: „Kunsten at leve

lykkelig med Ungkarle, en Haandbog for Damer“^{*)} Maaske ligger der i denne Titel en Hentydning til Fru Blichers Forfører.

De anførte Prøver giver et ret tydeligt Billede af Blichers Sindsstemning i disse Dage. Dødstrætheden og den dumpe Resignation er afløst af ubehersket Raseri over hans Skæbne som Ægtemand og som Digter, og det ligger nær at antage, at det Forsøg, han gjorde paa at faa sine Noveller ud i Bogform, og som jo alt-saa mislykkedes, har gjort ham dobbelt bitter overfor Vaudevillemageren i København, der altid fik Publikums Øre, skønt han efter Blichers Mening ikke for-tjente det.

— — —

Næste Bidrag i Tidsskriftet er Indledningsdigtet „Tiden, Kjerlighed og Venskab“ i Martsheftet. En Parenthes under Titlen angiver, at det er hentet fra Fransk, men hvis det er rigtigt, saa er det sikkert omstøbt af Digteren i en Sindsstemning, som svarer nøje til den franske Original, eller det franske Forbilde. Heri gør han op med Kærligheden:

Oldingen Tiden nærmer sig en Flok Piger, som vil have ham jaget paa Flugt. De henvender sig til Amor og beder ham:

— — — „o Kjerlighed!
 „Du vil os hjælpe vist at bringe
 „Sin Diding til den anden Bred!“
 Dem En abbarende tilraaber:
 „O Piger! naar med Kjerlighed
 „Man Tiden at fordrive haaber,
 „Man saare ofte Stkbrud leed.“

Kærligheden skyder dog sin Baad ud og trodser Strøm og Vind. Den er tit i Færd med at faa Tiden fordrevet, men i det lange Løb bliver den træt og taber Aaren, som gribes af Tiden, der giver Amor den Lærdom:

^{*)} Hele den paaagældende Artikel er optrykt af Aakjær I S. 173 ff.

„At Tid kan Kjærlighed fordrive,
Det seer Du, unge Daare, nu.“

Da brat ved Amors Side stiger
En yndig Nøse mod Tiden frem.
„Gal hvo est Du?“ den Gamle siger;
„Hjg bober Du at drive hjem?“ —
„Jal — det er mig, Man Venstak talber;
„Af Frygt for Tiden, jeg ej veed:
„Jeg trodse tør din gamle Alder,
„Som Du den unge Kjærlighed.“

Her har Resignationen antaget en ny Form. Her har han forsonet sig med Kendsgerningen. Somren er forbi, Efteraaret er inde, der er kun Septemberluftens Vemod over hans Himmel: Kjærligheden har afblomstret, ene Venskabet formaar at modstaa Tiden.

Men atter ser han Katastrofen under en ny Synsvinkel i den derefter følgende Novelle „Sildig Opvaagnen“. Nu er han kommen Begivenheden saa meget paa Afstand, at han kan ræsonnere koldt og nøgternt over det Bedrag, han har været hildet i, men ogsaa saa meget paa Afstand, at han mægter at frigøre sine Personer helt fra Modeller og Milieu og udelukkende hellige sig det psykologiske Problem: Hvorledes kan det være gaaet til, at jeg har været blind saa længe — og hvorledes er nu mit Forhold til de Væsener, jeg troede var mine Børn?

Lægens Frue bliver derfor en Skikkelse, der saa lidt som muligt minder om Fru Ernestine. Hun har intet af dennes ydre Gestalt og sikkert heller ikke noget som helst af det Væsen, som Blichers Hustru havde i den almindelige Bevidsthed. For yderligere at fjerne Novellens Milieu fra dens Oprindelse er Scenen flyttet til en Købstad, Fortælleren er gjort til Præst og her lykkelig gift. Man forstaaer, at Blicher maatte foretage disse Sikkerhedsforanstaltninger, for at Læsekredsen ikke skulde sige: „Nu skriver Spentruppræsten No-

veller om sin Kone!“ At han kunde det, viser at han har vundet Herredømmet over sig selv.

Spørgsmaalet om, hvad der er Tyngdepunktet i denne Novelle, hvad der er den specielle Aarsag til, at den blev skreven, mener jeg maa besvares med Henviſning til Novellens Slutning, d. v. s. til Doktorens Forhold til sine (eller Kaptajnens) Børn. Det er rimeligt, at dette Problem beskæftigede Blicher længst, inden han fandt en Form, under hvilken han kunde skrive sig løs af den pinlige Forestilling, han levede i: Spørgsmaalet om det Barn, hans Hustru gik svanger med, var hans eller Forførerens. Da han skrev Novellen, kunde han intet vide med Sikkerhed, men da Ernestine fødte Barnet d. 7. Juni, kan han jo ikke være bleven i Uvished ret længe derefter.

Det er da i Forholdet til Børnene hjemme i Præstegaarden, Novellen efter min Mening fik en forløsende Indflydelse paa Digterens Sind. De hjerteskræende Scener, han har tegnet — iøvrigt med en mesterlig Haand — mellem Doktoren og hans Børn, har ikke kunnet undgaa at faa en heldig tilbagevirkende Kraft paa Blichers Forhold til sine Børn.

Det er da utvivlsoomt deri, Novellens personlige Værd for Blicher selv ligger, at han igennem sit nøgterne Ræsonnement over Konens Utroskab, naaede til den menneskelige Opfattelse af sit Forhold til de uskyldige Børn, for atter gennem Omgangen med dem at genvinde den Sindets Ligevægt, som var Betingelsen for, at han igen kunde faa sit Hjem, eller i hvert Fald sit Hus, i nogenlunde Orden. Vi skal straks se, at denne Novelle egentlig betegner Kulminationen af hans Fortvivlelse og tillige Indledningen til en roligere Sjæls-tilstand.

— — —
Saa gik der igen en Maaned. Aprilheftets Indledningsdigt hedder „Den største Nar“ og betegner forsaavidt en ny Æra i Blichers Forfatterskab, som det

er det første Bidrag i „Nordlyset“, hvorunder Peer Spillemands Mærke findes.*)

Nu er Digteren kommen helt op paa Selvironiens Højder, hvorfra han med et sarkastisk Smil ser ned paa sig selv; P. Sp. har næsten Medlidenhed med det sølle B., der gik og tog sig Verden saa nær. Det er der saamænd ingen Grund til, det er Narrespil det hele, og Spørgsmaalet er blot, hvem der er den største Nar:

„Er det den, som Benneløfter troer?
Den, som bygger paa en Kvinde's Ord?
Er det den, som fast sig bilber ind:
Venkab, Kjerlighed er meer end Vind?
Nej! thi ellers var jo Alle Taaber;
Gengang i det mindste Over dog haaber,
At de stjerne Barndoms Drømme maae
I Opfyldelse nødbændigt gaae.

Nej, Resultatet af „P. Sp.“s Overvejelser over Spørgsmaalet, om hvem der da er den største Nar, bliver da tilsidst, at det er ham selv, fordi han har — skrevet alt dette.

Hertil er Blicher kommen og — kommen forbavsende hurtigt, vil nogle maaske synes. Og dog er det i Virkeligheden ret naturligt, at det maatte gaa saa hurtigt for en Natur som Blicher. Hertil bidrog naturligvis Faderen sit og Børnene deres, men mest tror jeg dog selve Blichers Skriverier har hjulpet; ved Hjælp af disse blev Katastrofen en Oplevelse, en Tilskikkelse, som han kunde komme igennem ved digterisk Behandling. Og da han nu har presset Sujettet for alt dets Indhold, vendt og drejet det paa alle Kanter, paa en vis Maade slidt det op, saa er der i Virkeligheden ikke mere tilbage af Oplevelsen for Digteren, og følgelig er der heller ikke mere Basis og Jordbund for Fortvivlelsen, Raseriet, den kolde psykologiske Analyse,

*) Det er dog ikke helt korrekt. I Februarheftet findes et Digt paa italiensk undertegnet Pietro Musico med en dansk Oversættelse mærket P. S.

Ironien for Ægtemanden. Skal han nu ikke blive tom paa Tanker, saa maa han ind i noget nyt.

Afslutningen paa Tragedien bestaar da i, at han i Heftets Slutning paakalder Glemselen til endelig Lægedom for sit Hjerteskaar.*) Dette Digt, der ikke siden har været optrykt, fortjener ikke blot ved den Rolle, det spiller som Afslutning paa en Episode i Blichers Liv, men ogsaa for dets egen Skyld, at kendes, og jeg gengiver det derfor i sin Helhed:

Leth.

(En Efterligning.)

Bober Ingen Dig en Sang at høre,
Blege Pig, med det mørke Haar?
Nul saa skal for Dig min Harpe lyde:
Fred jeg dog omsider hos Dig naer.

Vel nedsender Du i dine Bølger
Mindet om hver stor og dydig Id;
O! men ogsaa vennehuld Du dølger
Læstens Rædselsbaad til evig Tid.

Har et Blændværk af forbudne Øster
Saaet Hjertet med en giftig Braad:
O! hvor sødt din Balsomdraabe trøster!
Sløber mægtigt Angrens hvasse Od.

Om jeg end i dybest Kummer sulter,
Sveeg mig falsklig min Ven, min Mø:
Naar sig over mig din Bølge luller,
Sidste Klage-tone maae hændse.

Om for Døden jeg forfærdet skælver,
Truet mig dens rædselsvangre Skæ:
Naar sig over mig din Bølge hvælver,
Fra min Barm skal Skræk og Smerte skæ.

Derfor Pigel med det mørke Øje
Lyder Sangen Dig af frejdig Barm:
Skal mig Kammers tunge Vægt nedbøje,
Blege Pigel tag mig i din Arm!

B.

*) Samme Aprilhefte indeholder som Hovedbidrag fra Blichers Haand Kommedien „Løn som forskyldt“, men den er skrevet paa et tidligere Tidspunkt og havde i længere Tid under Titlen „Grossererens“ ligget i København, hvor den blev forkaftet af det kgl. Teaters Censorer.

Egentlig er hermed alle Spor udslettet af den Begivenhed, som prægede Blichers Digtning i denne Periode. I Majheftet kom „Faauul Marri“ som Indledningsdigt og derefter Novellen „Rodiserinden“, der begge intet som helst har med Blichers Ægteskabshistorie at gøre.

Alligevel er det næppe rigtigt i denne Forbindelse at forbigaa et Bidrag i Majheftet under Overskriften „En opfyldt højst ulyksalig Spaadom (En med alle Omstændigheder sandfærdig Begivenhed, som tildrog sig i Neapel 1783)“. Sandsynligvis er det en Oversættelse, skønt den ikke er betegnet som saadan, men den er forsynet med Blichers Mærkebogstav B. og er saaledes gaaet gennem hans Haand og iklædt dansk Form af hans Pen.

Historien drejer sig om en dydig og lykkelig gift Frue Bing, som bliver spaaet, at hun skal blive sin Mand utro. Under suggestiv Indflydelse af Spaadommen gaar denne halvt imod hendes Vilje i Opfyldelse, men dette koster hendes Liv. Paa sin Dødsseng beder hun om sin Mands Tilgivelse. Det hedder henimod Slutningen:

„ . . Du, min Ægtemand! tilgib mig! jeg bar Dig utro? men jeg fulgte derhos min ulykkelige Stjæbne. Græd for mig; thi jeg døer!“ . . . Saaledes faldt da i sin blomstrende Alder en Kvinde, smykket med mange Dhyder og Naturyndigheder, som et Offer for Overtro og Eidenstab“ . . .

Blicher føjer en Anmærkning til Fortællingen og siger heri, at han ikke ved, om den Prins, der er Forførelsen overfor Fru Bing er den samme som en vis Colubrano, der „med saa megen Beundring omtales i en dansk Dames og tydsk Digterindes Breve fra Neapel.“ Hvis dette er Tilfældet, uddrager han af Historien følgende: „Moral: For at gjøre Lykke hos Damerne (at sige de ret galante Damer) maae Man være brav liderlig.“

Er nu dette et Forsvar for Fru Ernestine? Vil hendes

Mand have hende gjort til et Offer for Skæbne, Overtro, Lidenskab og en liderlig Kvindeforfører? Det kunde se saadan ud, da det jo ellers er ret uforklarligt, at han giver sig til at oversætte og kommentere en Historie af denne Art — selv om han naturligvis maatte siges at have visse Forudsætninger for at behandle Emnet. Men med denne „Spaadom“ er de utro Hustruers Periode definitivt afsluttet i „Nordlyset“s Bidrag fra Blichers Side.

„NORDLYSET“S SLUKNING

I. NED AD BAKKE

Fra Midten af Aaret 1828 — altsaa efter at „Nordlyset“ havde levet sin halve Tid — sker der et Brud paa det Princip, der hidtil har været fulgt i Ordningen af Tidsskriftets Stof. Indtil da havde det været en ubrudt Regel, at den originale Novelle, Blicher sædvanligvis havde i hvert Hefte, stod som Nr. 1 af Prosa-bidragene, altsaa umiddelbart efter Indledningsdigtet. Men fra Juni 1828 brydes denne Regel: Nr. 1 bliver en Oversættelse af en Beretning om „en fransk Fanges Flugt i Engelland“, medens „Eva“ rykkes hen til Heftets Slutning; i Juliheftet staar Borks „lokaliserede“ Oversættelse af Tyskeren Kinds Fortælling „Tærten og Kastetørklædet“ som Nr. 1, medens „Jordbærret“ bliver Nr. 2; i August: Zschokkes „Herrenhutherfamilien“ (Slutning) Nr. 1, „Fiore og Fioretta“ Nr. 2. Med enkelte Undtagelser bliver fra nu af Blichers originale Noveller rykket bag en eller anden Oversættelse af en nu fuldkommen glemt og ligegyldig tysk Forfatter. Ja selv „Hosekræmmeren“ maa i Januar 1829 finde sig i at komme bag efter den uundgaaelige Zschokke, og følgelig forbavser det ikke, at „Præsten i Vejlbye“ i Maj staar allersidst i Heftet, medens en 127 Sider lang Oversættelse fra Tysk breder sig paa første Række, eller at „Telse“ og „Letacq“ rykker langt bagud til Fordel for tyske Oversættelser og for Borks Historier „Ebbe“ og „De tre Klokker“.

Man kunde maaske søge Aarsagen hertil i et Forsøg fra Bogtrykkerens Side paa at imødekomme den her-

skende Smag ved at rykke de tyske Oversættelser (der jo holdt „Læsefrugter“ oppe) fremad, i Haab om derved at standse Tilbagegangen i Abonnenttallet. Men Forklaringen er sikkert den ganske nærliggende, at Blichers Manuskripter først kom i yderste Øjeblik, og at man maatte lade sætte og rentrykke, hvad der forelaa først og i god Tid. At dette har været Tilfældet med den ordenskære Borks Arbejder er ret sikkert, og det er vel ligesaa forstaaeligt, at Blicher var bagud med mere end med sine Pengesager. Denne Antagelse bekræftes, naar man ser, hvorledes Novellen „Letacq“ blev spredt over tre Hefter og hvorledes den slutter.

Saa meget er imidlertid sikkert, at det var begyndt at gaa stærkt tilbage med Interessen for „Nordlyset“. Endnu saa sent som Anno 1916 kunde man spore det i Antikvarboghandelen, hvor der hyppig forekommer første Aargang, de første 4 Bind af Tidsskriftet, men yderst sjældent de 12 Bind komplet. Undervejs havde man tabt de 200 af de 340 Abonnenter.

Hvad Aarsagen hertil har været, er det lettere at gætte paa end at faa klart bevist. Hvorfor gaar Tidsskrifter af denne Art i det hele taget ind efter kortere eller længere Tids Forløb?

Nogen Forklaring kan maaske hentes i den Omstændighed, at Konkurrencen var haard. „Læsefrugter“ udkom i samme Landsdel, havde 9 Aars „Anciennitet“ da „Nordlyset“ begyndte, og var sikkert i langt højere Grad end dette egnet til at fastholde det store Antal, det brede Lag i Abonnentflokken, fordi det anlagde sit Stof under behørigt Hensyn til Massens litterære Smag, d. v. s. Trangen til den rent tidsfordrivende Underholdningslektüre. „Læsefrugter“ gik indtil 1833, tæller ialt 60 Bind, og blev saaledes 5 Gange saa gammelt som „Nordlyset“ — uagtet det ikke havde nogen Blicher eller bød paa nogen anden original Forfatter som Efterslægten har bevaret saa meget som Navnet paa.

En anden Stump Forklaring ligger maaske i „Nordlyset“s tiltagende Forsinkelser.

Gennem hele Aaret 1827 udkom Tidsskriftet i Reglen omkring den 12. i Maaneden, enkelte Maaneder et Par Dage senere, men til Gengæld ogsaa flere Gange nogle Dage før. Men med Begyndelsen af 1828 blev Udgivelsen over 14 Dage forsinket, saa f. Eks. Blichers Digt „Juletanker“ i Jan.-Heftet først kom Abonnementerne i Hænde ved Januar Maanedes Slutning. I Løbet af de følgende Maaneder holdtes Udgivelsestiden omkring d. 24. i hver Maaned, men med Oktober lægges der som før bemærket yderligere en Uge til, saa dette Hefte ikke kom ud før 1. Novbr. Derefter kommer Tidsskriftet ikke før den følgende Maaned (Novbr.h.: 8. Decbr. — Decbr.h.: 5. Jan. osv.), ja Majheftet udkom endda først den 23. Juni. Det er ikke utænkeligt, at netop „Nordlyset“s Abonnenter, der væsentlig var Embedsmænd og andre Ordensmennesker, bleven irriterede over denne Uorden, skønt selve Hefternes Indhold ikke var synderlig knyttet til Almanakkens Begivenheder. „Læsefrugter“ var ikke mindre forsinket, men det synes ikke at have tæret paa dets Levetid.

Man kunde ogsaa opstille det Spørgsmaal, om Blicher havde stødt sin Læsekreds for Hovedet, om han ikke havde holdt sig sit Nordlysprogram med Hensyn til Beskedenhed og Fredsommelighed i første Heftes Indledningsdigt efterrettelig, om han havde saaret Embedsstanden, som udgjorde den faste Stab i Abonnentflokkene.

Spørgsmaalet kan synes for moderne, men kun for en overfladisk Betragtning, thi Landet var i hine Tider ingenlunde „større“ end nu, og den Frihed og Tolerance, som man den Gang undte en Forfatter, var absolut ikke mere dybtgaaende eller mere omfangsrig end Nutidens. Tværtimod.

Imidlertid synes det ikke, at Blicher havde opført sig uskikkelig blandt sine Landsmænd. Og dog — Ægte-

skabsaffæren og dens meget kendelige Spor i „Nordlyset“ har naturligvis ikke gjort det, som den maaske i vore Dage vilde have gjort: forlenet Præsten i Spentrup med en særlig interessant Nimbus. I den Henseende har Blicher sikkert regnet ligesaa fejl, som da han i Brevet til Stiftsprovst Stockholm slog paa, at nogle kunde ville tegne sig paa en Udgave af Novellerne af Medlidenhed med hans Skæbne. Hvis han da overhovedet har „regnet“ —

Hvad der maaske dog mere har bidraget til at gøre Blicher upopulær som Skribent — og faktisk i de liberale, konstitutionelle Kredse i Hovedstaden en Tid lang gjorde ham upopulær, er den Pjece, han skrev i Anledning af Brylluppet ved Hoffet den 1. November 1828: „Danmarks nuværende Tilstand“.^{*)} Der er næppe Tvivl om, at det Angreb — saa uretfærdigt det i mange Retninger end var —, som rettedes mod Blicher af den senere bekendte Politiker David i „Maanedsskrift for Litteratur“, blev til Skade for Blichers Anseelse i de litterære Kredse, som ellers af politisk Liberalisme saa med Velvilje paa Bondedigteren.

Alligevel forklarer maaske end ikke alle disse Grunde tilsammen „Nordlyset“s hastige Død.

Heller ikke en Bemærkning af Blicher selv i et Brev til Ingemann fra Juni 1832 om, at han selv indsaa det rigtige i dennes Ytring, (at han [Blicher] skadede sig selv ved at „adsprede sine Frembringelser i et Tidsskrift“) og derfor gør, som Ingemann havde tilraadet: „samler det adspredte“^{**)}, giver nogen virkelig Forklaring, thi havde „Nordlyset“ økonomisk svaret Regning og havde holdt sig i Live, er det udenfor al Tvivl, at Blicher var bleven ved fremdeles at „adsprede sine Frembringelser“.

^{*)} Om den Fejde, der i den Anledning opstod, henviser jeg til Aakjærs anf. Værk I sidste Afenit.

^{**)} Heløe: Breve fra og til Ingemann S. 273.

II. AFSLUTNING

Under Indtrykket af Tilbagegangen eller i hvert Fald i denne Tilbagegangsperiode skrev Blicher imidlertid sine lødige Noveller. Han hørte til den Slags Naturer, hvis Aands Dybde og Styrke udfolder sig rigest under Modgang, og han er derfor i egentligste Forstand en Illustration til Sagnet om Phalaris' Oxe.

Nu maa man naturligvis ikke glemme, at Digteren gennem sin Produktion i hele Aaret 1827 — da han kvantitativt skrev mest — havde faaet en vis teknisk Færdighed, en Øvelse i Prosaformen, som selvfølgelig er kommen det sidste Aar til Gode. Men desuagtet er det klart for enhver Kender af Blichers novellistiske Digtning, at intet, af hvad han skrev i 1827, tilnærmelsesvis kommer paa Højde med „Hosekræmmeren“ og „Præsten i Vejlbje“ fra det sidste Aar, hverken i Følelsens Inderlighed eller i Menneskeskildringens Ægthed og i Konfliktens tragiske Storhed. Og intet Steds kommer hans Sprogs malende Evne i den Grad til Udfoldelse som i Skildringen af Ditmarskerbøndernes Kamp mod Junker Slenz' Landsknægte eller disses Huseren i Ditmarskens Byer — i Novellen „Telse“. Og mod dennes tragiske Slutning blegner Tragedien under Oprøret i Venezia („Urtepotten“).

Men han arbejder nu med mere og mere Besvær. Hans Bidrag til „Nordlyset“ bliver færre og færre og samtidig mindre og mindre. Den sidste Novelle „Letaçq“ er spredt ud over tre Maaneder, altsaa hele sidste Bind af Tidsskriftet. Og saa blev den endda først

færdig fra hans Haand, da han fik den udgivet i sine „Samlede Noveller“.

Da han nemlig er kommen til det Sted i Fortællingen, hvor Letacq kommer ind med Obersten, hvis Hænder den tro Tjener har bundet paa Skrømt, afbryder Blicher Beretningen (der mangler altsaa ca. 8 almindelige Oktavsider) med følgende Henvendelse:

Høifstærede Læsere og Læserinder! I dette Øjeblik faar jeg Underretning: at det bestemte Artetal vil hermed fylbes, og at der ikke vorder Rum for mere. — Det gjør mig meget ondt; men jeg er nødt til at afbryde. Dog, hvad siger det? En Anden kan jo let føje Slutningen til; eller i manglende Fald kan Enhver selv tænke sig den.

Min sidste Novelle bliver altsaa et Brudstykke, et Eventyr med Begyndelse, men uden Ende — dog saaledes er jo det virkelige Liv — et Brudstykke, om hvilket det bedste hedder: Fortættelsen følger.

B.

Kan man faa et stærkere Vidnesbyrd om, hvilke tragiske Vilkaar Blicher arbejdede under? Behøver man en mere levende Illustration til Belysning af Blichers Forhold til sin Kunst? Det var i Virkeligheden som Dagbladsjournalisten, der har den Opgave, at holde Sætteren vedlige med Manuskript. Deraf den nære Forbindelse mellem Digterens Stemning og Oplevelser og de trykte Dokumenter.

Men over alt dette staar dog Vidnesbyrdet om Blichers naturbenaadede Fortælle- og Kompositions-kunst. Man forestille sig, hvad det vil sige, at skulle skrive og komponere fra Bladet en Fortælling, medens Manuskriptet Side for Side jages til Trykkeriet, og saa dog forme en Skildring, som i 90 Aar derefter er læst med usvækket Interesse af hvert nyt Slægtled . . . !

— — —

Umiddelbart efter „Letacq“s Afbrydelse følger et lille Digt, der ikke er optaget i nogen af de Digtsamlinger, som dels er udgivet af Blicher selv og dels af

de forskellige Udgivere, som siden har besørget Udgaver af hans Digte. Det har øjensynlig en lille Forhistorie i Spentrup Præstegaard og viser derved hen til et Slags Samarbejde, der har bestaaet mellem Blicher og hans gamle Fader. Desuden bekræfter det atter den almindelige Regel om det givne Udgangspunkt.

I „Randers Avis“ for 17. December 1829 findes nemlig følgende Digt:

Over en ihjelsultet Sangfugl.
At! der seer jeg Dig ligge død,
Hvis Sang var mig saa kjær som sød!
Steenød jeg Dig at ligge seer —
Og aldrig hører jeg Dig meer.
Jeg mangen Gang sørgmodig sad
Og lytted til dit muntre Qvad;
Da letted du mit tunge Sind —
Sang Sorgen ud og Glæden ind.
At! tværtimod al Ret og Skjæl
Du hungred', søde Fugl ihjel.
Men for du sang saa sødt for mig,
Jeg aldrig skal forglemme Dig.

N. B.

Det er „udtjent Sognepræst“ Niels Blicher, som har skrevet dette Vers, formentlig over en Kanariefugl i Præstegaarden. Om Dødsaaarsagen virkelig skal søges i Sult, altsaa i Familjens eller rettere Fruens Forsømmelse af Fuglen vides ikke, men derimod er det utvivlsomt, at dette i kunstnerisk Henseende saare lidt fordringsfulde Poem har Anledning tilfælles med Steen Blichers lille Digt i „Nordlyset“:

Over en Lærke, som hungrede tilbøbe.
Du sang, Du tolkede din Fryd, din Nummer
I Toner, Verden ikkun halvt forstod,
Indtil Du nynnede Dig selv i Slummer,
Da Livets mørke Fangebuur forlod.
De hørte Dig — de prisede din Stemme,
Naar Harmonier fra din Strube flød;
Dog i din Trang de kunde dig forglemme:
De lønnebe dit Qvad med Hungersød.

Var det en Digterfjæl, som Dig bebo'de?
 En Flygtning fra Lisboa? Rom? Athen?
 Af dem, som Fremmede paa denne Klode
 Maae fulke tungt for Brød, og faae en Steen?

Hal bort med Stenen! Stenen kun bethnger
 Du fængsler — let og frie er Skjaldens Gang.
 En Broderfjæl, o Værke! Dig bethnger:
 En Sangers Epitaphium en Sang.

B.

Det turde være overflødigt nærmere at paavise, at de to Fuglevers forholder sig til hinanden som Rimeriet til Poesien. — Men det er i Virkeligheden ligesaa unødvendigt at gøre opmærksom paa, at Steen Blichers Digt over Lærken har samme Udgangspunkt som Faderens over Sangfulgen.

Lærken, der hungrede tildøde, har iøvrigt tydelig nok Adresse til Blicher selv. I sin Bitterhed over den Mangel paa Forstaaelse eller „halve Forstaaelse“, han mødte, anklager han Publikum for at glemme ham i hans Trang og at lønne hans Kvad med Hungersdød.

Vi er her ved et centralt Punkt i Blichers Tankegang, en Betragtning han ofte henfaldt til.

Var den berettiget?

Utvivlsomt ikke — set med Samtidens Øjne. Blicher nød i Virkeligheden ikke liden Begunstigelse og fik ingenlunde ringe pekuniær Støtte i sin Tid. Paa dette Tidspunkt havde han for lidt over 4 Aar siden faaet et af Landets bedste Præsteembeder, og han betragtede jo ogsaa dette som Afslutningen paa sine økonomiske Bekymringer, som sit „højeste jordiske Ønske“.

Men Ulykken var, at Blicher var en yderst slet Økonom, for hvem Penge ikke kunde slaa til, og som derfor ved den mindste Anledning befandt sig i en ny finansiel Misere. At bebrejde Samtiden, at den ikke Gang paa Gang staar rede til at forstrække en uøkonomisk Digter med Penge, er at gøre Samtiden Uret. Man kan forlange saa meget, at man skal blive skuffet.

løvrigt er Blicher ikke den første og bliver ikke den sidste Digter, der ikke forstod sig paa Pengehusholdning. For ham, som for saa mange andre, er denne Mangel paa økonomisk Sans en saa integrerende Del af deres Personlighed, at man kunde fristes til at sige, at den er en Forudsætning for deres Digtning. I Sverige levede samtidig et af dette Lands største digteriske Genier, Almquist, i ganske samme Situation; den endte for ham kriminelt, medens den for Blicher blot blev permanent. Hvis Blicher havde været Økonom, ja — saa havde han blot ikke været Blicher.

Noget andet er, at vor Tid kunde have ønsket ham meget, meget mere Paaskønnelse og Anerkendelse for hans menneskelige Kunst, fordi vi af Hjertet undte den Mand saa meget større Glæde i og af Livet. Og dog — hvis han havde faaet al den Glæde, vi nu undte ham at have oplevet, hvis han havde mødt den Paaskønnelse, Anerkendelse og Taknemlighed, som vi ønsker, han havde mødt: Var han saa bleven den Blicher, hvis Digtning vi nu elsker?

„Nordlyset“s Historie tyder ikke derpaa.

Sidste Hefte af Tidsskriftet indledes med et Prosa-stykke (det eneste Hefte, som ikke er begyndt med Vers), „Peer Spillemands Afskedsord til Nordlysets Læsere“.^{*)} Det er holdt i Blichers lystigste Stil, tilsyneladende i Peer Spillemands rigtige Spøgefugl-Tone. Men en nærmere Betragtning aabenbarer hurtigt, at Tonen er for lystig til at være ærlig ment. Det er snarere, som Aakjær siger, „som hørte man en hulkende Mand bag de klovnagtige Narrefagter“.

Imidlertid er der nogle Betragtninger, som sikkert skal tages alvorligt, nemlig de Bemærkninger, Peer Spillemand siger om Tidens litterære Smag (det vil altsaa sige det Publikums Smag, som „Nordlyset“ maatte regne med). Peer siger:

^{*)} Aftrykt i Aakjærs anf. Værk I S. 200—04.

Jeg spaaede ham [Blicher] strax i Begyndelsen, at „Nordlyset“ ikke vilde blive gammelt. „Dine“ „lacrymosa poemata“ „weinerliche Historier“, sagde jeg til ham, „ere ikke efter Mængdens Smag. De ere alt for simple, eenfoldige, trolige og naturlige. — „Det kan gjerne være!“ siger Publicum, naar det har læst dem. „„Sligt opleve vi jo hver Dag: det har vi hørt før, saadan Noget har vi vidst, længe før Forfatteren kunde knappe sine Buger.““ Nej, lille Ven, sagde jeg, Spøgerier, Wampyrgeſchichten, Dæmlebesættelser, gøffelige Forbandlinger, unaturlige Forbrudelser — det er bedste Couleur. Det Utrolige, det Urimelige, det Umuelige, darinn sollst Du machen! . . .

Hvor ofte har jeg ikke taget ham under Hagen og sagt: „Søde Mand! Du kender kun lidt til Mennesket, og slet Intet til Menneskene; Man maa bruge dem som de ere! Spejl Dig i Røgebue! i Cl Lauren! i Raupach! og Andre af samme Skole! De Folk har det rette Greb paa Tingene.“ „Hver Fugl synger med sit Røb“, svarer han. „Jeg gaaer helst paa mine egne Been.“ „Vær saa god!“ siger jeg, „som Du behager! gaae da saalænge, til Du falder over dine egne Been!“ Og seel som sagt, saa gjort: der ligger han nu med sit Nordlys — kunde næppe dribe det til tre Aargange . . .“

Denne spøgefulde Vurdering af Aarsagerne til „Nordlyset“s Fallit faar imidlertid i Slutningsdigtet et Supplement, som fortjener at kendes. Da det heller ikke har været optrykt, gengiver jeg det in extenso. Det følger umiddelbart efter Digtserien „Livet“ og er altsaa det sidste Bidrag „Nordlyset“ bragte:

Dg nu min Væser! Du som monne vandre
Tre Aar med mig paa Phantasiens Vej:
Om troligt vi har fulgetes med hverandre,
Foruden ømt Farvel vi stilles ej.

Mit Nordlys skinned blegt; dog seer jeg ikke,
En Bygtemand det været har for Dig;
Hvad jeg har stillet frem for dine Blikke,
En ventlig Muse aabenbared mig.

Gil vi ej stedsse gennem Blomsterdale,
Men stundum over Fjeld og striden Strøm:

Saa huff! at den, som Livets Lid vil male,
 Maae ikke smigre med forførfik Drøm:
 Foranderlig er jo den Vej, Du træder —
 Jeg vilste Dig dens Sorger med dens Glæder.

Og tykkes dig, at jeg har drømt
 Heel tit til ingen Nytte:
 Huvell hvad har Du da forsømt
 Ved til min Drøm at lytte?

Har Eventyret moret Dig —
 Om Nytten ej var mærkelig,
 Om „blot til Lyft“ de Skjalde kvæde —
 Hvad Skade bringer skildfrie Glæde?

En Bennestrib
 I al den Tid
 Du i mit Værk kan spejle;
 Dog egentlig
 Slet ingen Krig
 Men blot en Jødefejde.*)

Jeg aldrig stolt har kaldt mit Skrivt en Værebog;
 I Kundskab selv jeg er jo endnu en Skolepog!
 Jeg højt kun, som Bihjælper, Dig staved' min Tabel;
 Og at jeg staved taaleligt, det tør jeg haabe vel.
 Kan selv Du lægge sammen, hvad jeg Dig stabet har:
 Bort Skolecammeratskab dog nogen Frugt jo bar.

Nu falber Læppet ned, og Øfsene udsuffes;
 Min Forestilling er tillende — Huset luffes.
 Min Aftenunderholdning var en Pot pourri,
 Og intet mer — dog al! alt før den var forbi
 En Deel gif bort — Man kan jo Alle ej behage —
 Desmeer jeg talter dem, der blev hos mig tilbage.

Har Du besøgt mig i min lille Have,
 Jeg, hvad den yded', haver med Dig deelt.
 Formaaee ej hjertemeent, skøndt fattig, Gavel
 Alt er jo stykkevis, og Intet heelt.
 En Blomst Du hift og her dog vilst har plukket
 Som qbæged Dig en Stund ved Syn og Lugt?
 Jeg Dig min liben Gjendom oplukket';
 Der fandt Du dog vel een og anden Frugt?
 Skal ingen fleer Du i min Have sanke:
 Skjænt stundum Gartneren en Herlig Tante!

*) Her sigtes til Striden om „Danmarks nuværende Tilstand“. Kritiken begyndtes af David, der var Jøde.

Saa tit efter Glæden, Du jager omsonst;
 Uheldig er Jaagen, forgjæves din Kunst,
 Naar Sorg i sit Garn Dig mon hilde.
 Maaskee dog Du stundum ved Nordhøst Skimt
 Har fundet af Glæden et smilende Skimt —
 Da traf ogsaa jeg, hvor jeg vilde.

Nu staae vi op fra tarvelige Bord.
 Jeg beed, Anretningen var ikke stor;
 Dog haaber jeg, Man vil tiltakke tage!
 Selv takker jeg Enhver ret hjertelig,
 Som ved Beværtningen har hjulpet mig,
 Saa den har kunnet Gæsterne behage.

Partiet er forbi. Jeg ønske vil:
 Vi Allesammen maae fra dette Spil
 Som vindende opstaae!
 Men før vi fra hverandre gaae,
 Jeg først og sidst dog takker
 For Bistand god min troe og hære Makker.

Men foer Du med mig paa den himmelske Søe,
 Som vælger og blinker foroven;
 Forlod for en Stund denne Norderigsøe,
 For højt Dig at ghyge paa Boven:
 Fortrød ej en Fart over Digterens Hav!
 Der frygte Du ei for at strandel!
 Vel lodser han ej over Død over Grab;
 Han peger dog, hvor Du skalt lande.
 Han gab Dig dog aldrig et falske Signal;
 Dit Fyr han jo aldrig har slukket;
 Den Havn, som Du søger fra vilbene Val,
 Han hellere aabned' end lukked'.
 Om nu end vi skilles paa natlige Stie:
 Naar Morgenen grøer, da mødes og vi.

B.

Disse Vers er maaske det interessanteste og personligste menneskelige Dokument, Blicher nogensinde har skrevet. De er under alle Omstændigheder dem, der giver det intimeste Udtryk for hans Stemningsliv. Hører man ikke gennem de skiftende Rytmer Digterens frembrydende Graad og hans Anstrengelser for at beherske den! Er det ikke, som man saa Blicher lyslevende staa for sig og holde Tale til en lille trofast

Vennekreds, som han ikke kan faa sagt, hvad der ligger ham paa Hjertet inden Afskeden! Gang paa Gang begynder han derpaa, anvender de forskelligste Billeder og Situationer: Teatret, Haven, Bordet, Spillepartiet, Sørejsen — men hver Gang synes han, at det kan siges bedre paa en anden Maade. Saa bliver Talen da en Række Gentagelser, som det nødvendigt maa blive, naar en Mands Afskedstale gaar i Stykker ved hans indre Bevægelse.

Har Blicher tilsigtet denne Virkning, har han med Overlæg siddet og udarbejdet denne Samling af Brudstykker? Sikkert ikke. Afskedshilsenen er utvivlsomt ligesaa umiddelbart nedskrevet, som Billederne og Tankerne har passeret gennem hans Sjæl. Derfor er dette Digt det menneskelige Dokument, det er, derfor afspejler det saa ægte og saa simpelt Digterens Skuffelse, Bitterhed, Sorg og Vemod, isprængt Taknemlighed mod hans Venner og enkelte Glimt af Haab om, at der kan komme en ny Dag med et nyt Møde.

LIDT BIBLIOGRAFI

OLE BORKS SIGNEREDE BIDRAG TIL „NORDLYSET“

I nedenstaaende Fortegnelse angiver Tallene i () det respektive Bind og Sidetallet og Bogstaverne i [] Signaturen under Bidraget.

1827 En Serenade fra Carl den Femtes Tid (Oversat af det Spanske). (III, 127) [Ø.]

Handskernes Historie. (III, 225—29) [u. f.]

Reconvalescenten. (IV, 345—50) [Ø.]

1828 Edvard og Adelid. (VI, 108—11) [Ø.]

En Skolescene fra et af de sidste Decennier i forrige Aarhundrede. (VI, 223—26) [Ø.]

Friderik den II. og Recrutten. (VII, 236—38) [Ø.]

Søren Aabye. (VII, 252—58) [Ø.]

1829 Tvende Originalbreve fra de første Christnes Forfølgelsestid. (IX, 210—13) [Ø.]

Præstehistorier. (IX, 213—21) [Ø.]

Herredsfoged L's Præstehistorier. (X, 105—11) [Ø.]

Oluf Tryggesen og Eindrid (Af islandske Sagaer). (XI, 127—28) [Ø.]

Ebbe. (Et Sagn fra Hidsherred). (XI, 130—42) [Ø.]

Herredsfoged L's Præstehistorier. (XI, 234—39) [Ø.]

Oluf Tryggesen og Eindrid. (Af islandske Sagaer). (XI, 239—40) [Ø.]

De tre Kløkker. (En Fortælling fra Hidsherred). (XI, 285—322) [Ø.]

- Min Ven og jeg. (XI, 336—39) [u. f.]
Herredsfoged L.'s Præstehistorier. (XI, 347—51)
[B.]
Tid at tale, Tid at tie. (XI, 354—56) [u. f.]
Oluf Tryggesens Omvendelsesmaade (Af island-
ske Sagaer). (XII, 127—28) [B.]
Springet. (XII, 236—38) [B.]
Den Prøvende (XII, 248—65) [B.]
-

BLICHERS SIGNEREDE BIDRAG I „NORDLYSET“

1827. I Bind.

Januarheftet.

- Nordlys! — Mistyd ej Landsmand dette Ord. [Indledningsdigt. S. 1—2. — Uden Titel. — Sign. B.]
Fruentimmerhaderen. [S. 3—42. — Sign. B.]
En Aften-Underholdning paa Dagbjerg Dos. [S. 102—07. — Sign. B.]
Robin Hood. [Digt. Omarbejdet efter det Gammelengelske. S. 108—13. Sign. B.]

Februarheftet.

- Saxo. [Indledningsdigt S. 117—18. Sign. B.]
Jordskjælvet i Messina. [Første Halvdel. S. 119—43. — Sign.: (Sluttes i næste Hefte).]
Peer Spillemand (En literair Notice, meddeelt af ham selv i et Brev til Redactionen). [S. 230—38. — Sign. B.]
Canning som Digter. [Prosaskitse. S. 241—44. — Sign. B.]
Smilet og Taaren. (En nordamerikansk Sang.) [S. 244. — Sign. B.]

Martsheftet.

- Snorro. [Indledningsdigt. S. 245—47. — Sign. B.]
Jordskjælvet i Messina. [Sidste Halvdel, fra: „Jo min inderlig Elskede“ raabte jeg, idet jeg sprang ind og trykkede hende til mit Bryst, „jeg vil tænke . . .“ — S. 248—73. — Sign. B.]
Krybeskytten. [S. 273—99. — Sign. B.]
Peer Spillemand til Barberen i Nibe. S. P. D. [S. 348—50. — Sign. B.]

1827. II Bind.

Aprilheftet.

- Doxologia. [Indledningsdigt. S. 1—2. — Sign. B.]
 Gyldholm. En Middagsdrøm. [S. 2—20. — Sign. B.]
 Præsten i Wakefield. En Fortælling skreven i hans eget Navn
 af O. Goldsmith. Forerindring til den danske Oversættelse. [Sign. S. S. Blicher. 1ste—6te Cap. S. 20—53.]
 Engelske Retsforhandlinger. [S. 94—98. — Sign. B.]
 Et Capitel af Damecathechismussen. [S. 99—100. — Sign. B.]
 Ingen Crossreading. [S. 100—01. — Sign. B.]
 De Fredløse. [Indledning om Oversættelsen. — Første Sang. — S. 106—12. — Sign. B.]

Majheftet.

- Imorgen. [Indledningsdigt. S. 113—14. — Sign. B.]
 Præsten i Wakefield (Fortsættelse). [7.—12. Cap. — S. 163—98]
 Engelske Retsforhandlinger. [S. 215—16. — Sign. B.]
 De forunnelest Oer i Jens Jensens Lyu, ætter hans
 æjn Beskryuels. [S. 216—20. Sign. B.]
 De Fredløse. Anden Sang [S. 220—24 ud. Sign.]

Juniheftet.

- Imorgen*) [Note]*) Frit efter et nordamerikansk Digt. [Indledningsdigt. S. 225—26. Sign. B.]
 Røverstuen. [S. 226—83. Sign. B.]
 Præsten i Wakefield (Fortsættelse). [13.—17. Cap. S. 283—319]
 De Fredløse. Tredie Sang. [332—39. ud. Sign.]

1827. III Bind.

Juliheftet.

- Pfingsten [Indledningsdigt. S. 1—2. Sign. B.]
 Præsten i Wakefield (Fortsættelse). [18.—21. Cap. S. 64—107]
 Pier, Pair og Pere. [S. 113—15. Sign. B.]
 Uolle Vistisens Skryuels hjem fræ Kjøvnhaun te
 hans ki-ere Foræller. [S. 115—21. ud. Sign.]

Augustheftet.

- Urtepotten. [S. 131—60. Sign. B.]
 Præsten i Wakefield (Fortsættelse). [22.—29. Cap. S. 161—210]
 Pillegrimen (Efter Heinrich von Buchwald). [S. 240 Note. Sign. S. S. B.]

Septemberheftet.

Til Valmuen. [Indledningsdigt. S. 241—43. Sign. B.]

Præsten i Wakefield (Sluttet). [30.—32. Cap. S. 244—73]

Stakkels Louis! [S. 274—311. Sign. B.]

Af Nisseavisen for 1927. [S. 342—47. Sign. B.]

NB. Da kun een af Fortællingerne etc. [Se foran Side 10.
Sign. S. S. Blicher. S. 352]

1827. IV Bind.

Oktoberheftet.

Niels og Jens (Thema af Ewald varieret). [Indledningsdigt.
S. 1—3. Sign. B.]

Den sachsiske Bondekrig. [I—II. S. 3—43 (Sluttet i næste Hefte) ud. Sign.]

Ord til Sorgmusiken vid Minnefesten öfver Sven Hylander. Af Esaias Tegner*) [Note*] (om S. H.) sign. S. S. B. — Oversættelse. S. 127—28]

Novemberheftet.

Lanternen og Fyret. [Indledningsdigt. S. 129—31. Sign. B.]

Den sachsiske Bondekrig (Sluttet). [III—IV. S. 131—64. Sign. B.]

Peer Spillemands Rejse til Parnas. [S. 229—37. Sign. B.]

Om Dødsstraffe. [S. 237—45. Sign. B.]

En fransk Gravskrivt. [S. 248. Sign. B.]

Decemberheftet.

Faderlig Kjerlighed. [Indledningsdigt. S. 249—52. Sign. B.]

En ung Krøblings sidste Tanker. Af Heinrich v. Buchwald. (Oversat med Forfatterens Tilladelse af den franske Original). [S. 253—95. Note S. 289 er sign. C. C. B.]

Endnu en Mindelse om Redningsanstalter for unge Piger. [S. 351—56. Sign. B.]

Til vore Gjæster. [S. 356—57. Sign. S. S. Blicher. J. M. Elmenhoff.]

1828. V Bind.

Januarheftet.

Juletanker. [Indledningsdigt. S. 1—5. Sign. B.]

Jøderne paa Hald. [S. 5—54. Sign. B.]

Autographe. [S. 71—83. Sign. B.]

Til det gjenfødte Grækenland* [Fodnote*) Dette Digt er rigtignok aftrykt i No. 65 af „Kjøbenhavns Skilderie“ for 1825; men fejlfuldt, og ikke siden optaget i mine Samlinger. B. — S. 103—08. Sign. B.]

Navarino-Slaget*. [Note*) Fremst af Skuespiller Nielsen paa det kongelige danske Theater den 9de December 1827. — S. 108—12. Sign. B.]

Februarheftet.

Snedkersang. [Indledningsdigt. S. 113—14. Sign. B.]

Litterære Artikler af Nisseavisen. [S. 217—20. Sign. B.]

Angelica Catalani. [Italiensk Tekst sign. Pietro musico. Dansk Tekst: Oversat af P. S.]

Martsheftet.

Tiden, Kjerlighed og Venskab (Efter det Franske). [Indledningsdigt. S. 225—26. Sign. B.]

Sildig Opvaagnen (Orig. Fortælling). [S. 227—58. Sign. B.]

De Gamles Fest*. [Note*) De udtjente Præster Niels Blicher og Jørgen Blicher. — S. 347—48. Sign. B.]

1828. VI Bind.

Aprilheftet.

Den største Nar. [Indledningsdigt. S. 1—3. Sign. P. Sp.]

De Uadskillelige. (Omarbejdet efter en Tirade i l'Hermite en Italie par Jouy. Paris 1824). [S. 4—13. Sign. B.]

Løn, som forskyldt. Original Comoedie i 3 Acter af P. Sp. [S. 13—56]

Friederich den Anden og General Schmettau. [S. 101—03. Sign. B.]

Cølibatet, en af Catholicismens store og vise Velgjerninger, eller et lidet Exempel paa Munkekydskhed. [S. 103—05. Sign. B.]

Avertissementer af Nisseavisen for 1828. [S. 106—08. Sign. B.]

Lethe. (En Efterligning). [S. 111—12. Sign. B.]

Majheftet.

- Faaual Marril [Indledning og Digtet: S. 113—17. Sign. B.]
 Rodiserinden. (Orig. Fort., grundet paa en virkelig Begivenhed). [S. 118—42. Sign. B.]
 En opfyldt højst ulyksalig Spaadom. (En med alle Omstændigheder sandfærdig Begivenhed, som tildrog sig i Neapel 1783). [S. 143—57. Sign. B.]
 Vejrspaadomme. [S. 227—28. Sign. P. Sp.]

Juniheftet.

- Politisk Gnavpose. [Indledningsdigt. S. 229—32. Sign. P. Spillemand.]
 Corilla. [S. 310—11. Sign. B.]
 De engelske Vaaben. [S. 311—12. Sign. P. Sp. (Betyder Peer Spillemand).]
 Eva. Org. Fortælling (En Erindring fra mit sidste Ophold i Kjøbenhavn; mine Venner derovre venligst tilegnet). [S. 313—44. Sign. P. Sp.]

1828. VII Bind.

Juliheftet.

- Ossians Svanesang. [Indledningsdigt. S. 1—4. Sign. B.]
 Jordbærret. (Org. Fortælling). [S. 36—52. Sign. P. Sp.]
 Laaneren. (Efter det Franske; men noget forandret og localiseret). [S. 103—10. Sign. B.]
 Engelsk Landliv. (Fortalt af en Franskmand). [S. 111—14. Sign. B.]

Augustheftet.

- Ossianske Elegier. [Indledningsdigte. S. 121—25. Sign. B.]
 Fiore og Fioretta*) (Orig. Fortælling). [Note*) „Flos og Blankflos“, en Digtning fra Middelalderen, i den nederlandske Mundart, siden omarbejdet af Büsching paa højtyske Vers, er lagt til Grund for nærværende Novelle. S. 159—78. Sign. B.]
 Det lignende Portræt. [S. 234—36. Sign. B.]

Septemberheftet.

- Hvo har Ret? [Indledningsdigt. S. 241—43. Sign. P. Sp.]
 Den døve Mand og den blinde Kone. (Orig. Fort.). [S. 243—71. Sign. B.]
 Den svenske Major. (Orig. Fortælling). [S. 336—51. Sign. B.]

1828. VIII Bind.**Oktoberheftet.**

De Indmurede. Første Sang. [Indledningsdigt. S. 1—7].
 Ak! hvor forandret! (Original Fortælling). [S. 7—37. Sign. P. Sp.]

Novemberheftet.

De Indmurede. Anden Sang. [Indledningsdigt. S. 117—23].
 Frievillige Vovestykker. [S. 216—28. Sign. B.]
 Tal-Gaade. [S. 241. Sign. B.]

Decemberheftet.

De Indmurede. Tredie Sang. [Indld. S. 245—51. Sign. B.]
 Fire Perioder. (Original Fortælling). [S. 252—74. Sign. (Ved
 Godhed meddeelt til B.)]
 Maria de Carmo. (Omarbejdelse). (Ud af the english fire side
 upon the banks of the Rhine for 1829.) [S. 275—97. Sign. B.]
 Engang endnu. Min Mening er ellers denne, at en Magda-
 lenestiftelse bør oprettes. [S. 325—26. Sign. P. Sp.]

1829. IX Bind.**Januarheftet.**

Nytaarsmorgen. [Indledningsdigt. S. 1—5. Sign. B.]
 Hosekræmmeren. (Orig. Fort.). [S. 59—80. Sign. B.]
 Til Carl Fischers Enke*). [Note om Carl Fischer sign.
 S. S. B. — S. 110—12]

Februarheftet.

Planteren. [Indledningsdigt. S. 113—16. Sign. B.]
 Falddøren. (Omarbejdelse*). [Note*) Æmnet af et scotsk
 Sagn, der under Titel af „Glenzowan“ i en engelsk Ny-
 aarsgave for 1829 er udført temmelig koldt og tørt. —
 S. 117—39. Sign. B.]

Martsheftet.

Eet af Horatses Breve til Mæcenæs (Temmelig frit over-
 sat). [S. 225—29. Sign. P. Sp.]
 Microkosmos. [S. 318—24. Sign. P. Sp.]
 Bemærkninger ved en Recension i Maanedsskrivtet for
 Litteratur Iste Hæfte 1829, over mit Skrivt: „Danmarks
 nærværende Tilstand“ i Anledning af den Iste November
 1828. [S. 325—47. Sign. S. S. Blicher.]

1829. X Bind.**Aprilheftet.**

Digterens Lyksalighed. [Indledningsdigt. S. 1—3. Sign. P. Sp.]

Peer Spillemands Skibsjournal (Holden paa en Sørejse fra Kjøbenhavn til Aalborg). [S. 68—91. Sign. P. Sp.]

Majheftet.

Morten Borup. [Indledningsdigt. S. 129—34. Sign. B.]

Præsten i Vejlbys. En Criminalhistorie (Af Herredsfoged Erik Sørensens Dagbog, tilligemed tvende Optegnelser af Præsten i Aalsø). [S. 263—304. Sign. B.]

Juniheftet.

Stambogsstykke til en Ungersvend ved hans Udgang i Verden. [Indledningsdigt. S. 305—06. Sign. B.]

Kjeltringliv. [S. 410—33. Sign. P. Sp.]

1829. XI Bind.**Juliheftet.**

Den jyske Landsoldat. [Indledningsdigt. „Den Ti a uar en bette Kaal . . .“ S. 1—5. Sign. B.]

Telse. (Fortælling fra Ditmarskerkrigen). [S. 73—114. Sign. (Sluttes i næste Hæfte.)]

Augustheftet.

Bien og Myggen (En Fabel). [Indledningsdigt. S. 129—30. Sign. B.]

Telse. Fortælling fra Ditmarskerkrigen (Sluttet). [S. 191—233. Sign. B.]

Septemberheftet.

Vildbassen og Væderen. Fabel, frit efter Gay. [Indledningsdigt. S. 241. Sign. P. Sp.]

Artikler af Nisseavisen for 1929 (Se Nordlysets forrige Aargang). [S. 329—32 ud. Sign.]

Mindetale over min Vens gamle og troe Tjener Kilr. [S. 332—35. Sign. P. Sp.]

1829. XII Bind.**Oktoberheftet.**

Adskillige Evigheder. [Indledningsdigt. S. 1—2. — Sign. P. Sp.]

Dueller. [S. 75—86. Sign. B.]

Letacq. [S. 86—95. Sign. (Den gamle Grev Lilliedals Haandskrift følger i næste Hæfte.)]

Novemberheftet.

Rang og Fortjenester. [Indledningsdigt. S. 129—30. Sign. P. Sp.]

Letacq.*) Den gamle Grev Lilliedals Haandskrift. [Note*) See forrige Hæfte. — S. 202—34. Sign. (Sluttes i næste Hæfte.)]

Decemberheftet.

Peer Spillemands Afskedsord til Nordlysets Læsere. [S. 241—47 ud. Sign.]

Letacq. Den gamle Grev Lilliedals Haandskrift (Sluttet). [S. 314—33. — Sign. B.]

Over en Lærke, som hungrede tildøde. [S. 334—35. Sign. B.]

Livet. [Slutningsdigt. S. 335—50. Sign. B.]

EFTERSKRIFT

Medens de foregaaende Blade befandt sig mellem 1ste og 2den Korrektur modtog jeg fra Ole Borks egen Haand en uventet Bekræftelse paa Rigtigheden af mine Resultater fra Undersøgelserne under Afsnittet „De to B'er“, idet der i „Tilskueren“s Julihefte fandtes en lille Artikel om Borks Delagtighed i „Nordlyset“ af Overretssagfører J. Chr. Jespersen, som er i Besiddelse af sin Oldefader Borks Eksemplar af Tidsskriftet.

Hr. Jespersen imødekom med stor Beredvillighed — for hvilken jeg herved offentlig bringer ham min bedste Tak — mit Ønske om at faa Lov til at underkaste dette Eksemplar et nøjere Eftersyn, da jeg ret naturligt var stærkt interesseret i at se, i hvilket Omfang mine Undersøgelser vilde blive bekræftet af Boruppræstens egen Haand.

Som Hr. Jespersen gjorde opmærksom paa i sin Artikel i „Tilskueren“, er Borks Eksemplar desværre ukomplet, idet „Nordlyset“s to sidste Bind, Hefterne Juli—December 1829, mangler. De bevarede 10 Bind er ganske vist i meget medtaget Stand, men der savnes intet, der har Betydning i denne Forbindelse.

At Eksemplaret er Ole Borks er udenfor al Tvivl, da det flere Steder er forsynet med hans egenhændigt skrevne Navn. Ejendomsforholdet er nemlig af afgørende Betyd-

ning, da Ole Bork overalt betegner sig selv som „Eieren“ i de skrevne Notitser, som han har tilføjet paa tredje Side af hvert Heftes Omslag, angaaende hvilke Bidrag, der skyldes ham.

Heraf bekræftes, at det omtalte **B.** er Borks Signatur, idet det hedder om *Serenaden* i Juli 1827, at den „er af Eieren“, om „*Reconvalescenten*“ at den „er forfattet . . . af Eieren“, om „*Edvard og Adelid*“: „er forfattet af Eieren“ osv. Bork vedkender sig alle de med dette Bogstav betegnede Bidrag, der findes i de 10 bevarede Bind — ogsaa naturligvis de heri optagne „*Præstehistorier*“. Der er da ingen Grund til at antage, at han ikke ogsaa skulde vedkende sig dem, der staar i 11te og 12te Bind med det samme Bogstav under.

Endvidere vedkender han sig Mærket u. s., idet han om „*Handskernes Historie*“ siger, at den „med adskillige Tillæg . . . er oversat af Eieren“.

Fremdeles har han noteret, hvilke *Oversættelser* der skyldes ham, (flere end han har leveret er der altsaa ikke, snarere er jeg tilbøjelig til at tro, at han har glemt nogle), og der er i samtlige bevarede 30 Hefter ikke eet, hvori han ikke har mindst et Bidrag af denne Art.

Paa det allernærmeste svarer Borks egne Opgivelser til det Resultat, jeg foran er kommen til. Kvantitativt overstiger de endog det, jeg har tillagt ham, saaledes at han alene for de 10 Binds Vedkommende selv siger at have skrevet ca. 1600 Sider, hvilket svarer til $\frac{4}{9}$ af disses Sidetal. Alle større *Oversættelser* er hentet fra Tysk; saaledes oversatte han *Blumenhagen*, *Wilh. Müller*, *Spindler*, *Friderike Lohmann*, *Zschokke*, *Fr. Kind* og *A. v. Tromliz*, ligesom *Oversættelser* fra

navngivne tyske Blade er af ham. (Se foran Side 57—58.) Heraf følger, at han ogsaa vedkender sig „Localiseringen“ af „Tærten og Kastetørklædet“ og Oversættelsen af „Den kvindelige Alders Trappetrin“.

Derimod søger man forgæves efter en Note til „Fire Perioder“. Jeg forstaar dog saare vel Ole Borks Tavshed herom, thi som den kom til at se ud efter Blichers Behandling af Manuskriptet, maatte Consistorialraaden sige: „Nu er det ikke min Historie“.

Ultimo Juli 1917.

S. S.

RETTELSER:

- S. 27, 9. Lin. f. o. Mærkebogstav B.: — læs: Mærkebogstaver:
- S. 44, 7. Lin. f. n. paa Tysk — læs: fra Tysk

ST. ST. BLICHER

SAMLEDE VÆRKER

TRE BIND — 1700 SIDER

Med oplysende Noter af HANS HANSEN.

Nedsat Pris: Kr. 6,00 heft.; Kr. 12,00 indb. i Shirting;
Kr. 15,00 med Læderryg.

UDVALGTE NOVELLER

Illustrerede af CARL THOMSEN.

Anden Udgave.

INDHOLD: En Landsbydegns Dagbog — Præsten i Torning — Gyldholm — Røverstuen — E Bindstouw — Jøderne paa Hald — Eva — Ak, hvor forandret! Hosekræmmeren — Peer Spillemands Skibsjournal — Præsten i Vejby — Keltringliv — Telse — De tre Klokker — Himmelbjerg — Juleferierne — Marie — Fjorten Dage i Jylland — Landsbydoktoren — Baglængs — Skytten paa Aunsbjerg — Høstferierne — Julianes Giftermaal — De tre Helligaftener — Bettefanden.

Kr. 8,25 indb. i Shirting; Kr. 10,75 med Læderryg.

TELSE NOVELLE

Med Illustrationer af CARL THOMSEN.

Kr. 1,00 heftet; Kr. 2,00 indb.

UDVALGTE DIGTE

Udgivet af OTTO BORCHSENIUS.

Kr. 0,80 heftet; Kr. 2,00 indb.

STEEN BLICHERS HARPE

Et Udvalg ved JEPPE AAKJÆR.

Kr. 3,50 indb. i blødt Skindbind. (Smaa Digtsamlinger).

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

JEPPE AAKJÆR: STEEN STEENSEN BLICHERS LIVS-TRAGEDIE

I BREVE OG AKTSTYKKER. I—III.

INDHOLD: I. BIND: En Stamp Selybiografi og Lidt til — Blicher paa Falster — Ossian — Blicher som Adjunkt — Blicher som Landmand — Blicher og Bagge — Blicher som Humanist — Blichers litterære Indsats — Blicher og Theatret — Blicher i Torning — Blicher og Skovsagen — Blicher og N. David — II. BIND: Blicher og „De samlede Noveller“ — Historiske Randglosser til Blichers Noveller — Blicher og de samlede Digte — Historiske Randglosser til et Par af Digtene — Blicher som Demokrat — Blicher som Himmelbjærgpræst — III. BIND: Blicher og Embedet — Blicher og Landhusholdningsselskabet — I Dybdens Nød — Hans Hjem og hans Slægt — Jagtliv og Rejseliv — I sidste Kvarter Den synkende Sol — Fru Ernestine — Eftermælet.

Kr. 18,00.

HANS HANSEN: STEEN STEENSEN BLICHERS BARNDOM OG UNGDOM

INDHOLD: Afstamning — Bag sorte Heje — Paa Herregaarde — Paa den gamle Latinskole — Friluftsfærd — Lapseaar — Sygdom — Falsterophold — Læsning — Ferieliv — Klubglæder — Bombardementet — Embedseksamen — Lærergerning — Giftermaal — „Mit første Digt“.

Kr. 3,00.

HANS BRIX: BLICHER-STUDIER

INDHOLD: Forord — En Landsbydegns Dagbog — Røverstuen — Sildig Opvaagning — Fire Perioder — Hosekrammeren — Fjorten Dage i Jylland — Juleferierne — Eneboerne paa Bolbjerg — Høstferierne — Tre Helligastener — Steen Blicher.

Kr. 3,00.

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

GYLDENDALSKE
BOGHADEL



• NORDISK FORLAG •

LANGKJÆRS BOGTRYKKERI
KØBENHAVN

SlægtsBiblioteket



1 3 0 5 5 0